BPL 2514 A:18/1

Presta q̄s omp̄s d̄s · ut dar[ta]
tus tuae sup̄ nos splendor · effu[l]
gear · et lux tuae lucas corda
eorum · qui p̄ gr̄am tuā renati
sunt · sci sp̄s illustratione confir-
met · p̄

Virtute sci sp̄s d̄nē munera nr̄a
contange · unq̄ d̄ solemnitate
p̄sentia · tuo nomini dedicauit ·
et intellegibile nob̄ſ · cui aet̄num · p̄

Munera d̄ne q̄s oblata sanctifica · & [illegible]
corda nr̄a sci sp̄s illustratione
emunda · p̄ [illegible]

Leiden UB. BPL 2514 A:18

MS. BPL 2514 A : 7 fol.

Gron. 10.

Hanc igitur obt seruitutis nr̄e
sed et cuncte familiae tuae quam
tibi offerimus, ꝓhis quoque
quos regenerare dignatus es
ex aqua & spū sco. tribuens eis
remissionem omnium peccato
rum. Q̄ s dn̄e utpt.

Praesta q̄s omps dns. ut sps se ad
ueniens maiestatē nob filii tui
manifestando clarificet. ℣

Sci sps dn̄e corda nra mundet
infusio. & sui roris intima as
persione foecundet. ℣

Os quicredentium inte primi
cias. tui sps aduentu mirifico

Leiden UB. BPL 2514 A:18

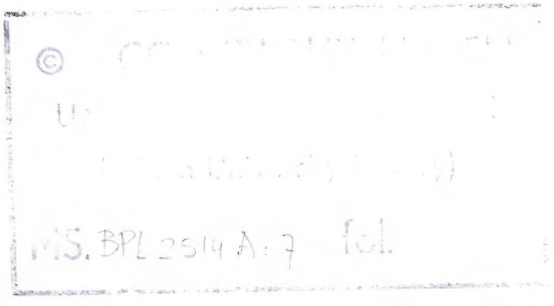
MS. BPL 2514 A: 7 fol.

[illegible] ascendens sup[illegible]
omnes caelos sedensq; ad dexte
ram tuã, promissum spm sem
hodierna die in filios adoptio
nis effudit. Quapp; perfusis
gaudijs totus in orbe terrarũ
mundus exultat. Sed & supnae
uirtutes atq; angelicae potesta
tes simnum gle tuae cõcinunt
sine fine dicentes. s.
Ommunicantes & diem sacra?
ssimum pentecostes pueni
entes quo sps ses apt[illegible] bleberemq;
credentium plenitudo suae ma[illegible]
iestatis implet. Sed & mem

BPL 2514 A:18/2

Leiden UB., BPL 2514 A:18

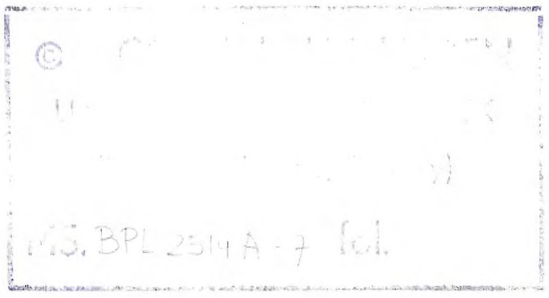
MS. BPL 2514 A - 7 fol.

atq; ad aeterna festimare da
famulis tuis. intqua cae a tussa
cognoum̄. implere caelesti
inspiratione ualeamus. ℔

K Sic ceruus

Concede q̄s om̄ps d̄s. utquiso
lemnitatem doni sp̄s sc̄i colm̄.
caelesti⁹ desideriis accensi.
fontem uitae sitiamus. ℔ V

Q s quinos adcelebrandam festi
uitatē utriusq; testamenti pa
ginis instruis. da nob intellege
re mictam tuam. ut exp̄cepti⁹
ne p̄sentium munerū. firma
sit expectatio futurorum. ℔

Leiden UB. BPL 2514 A:18

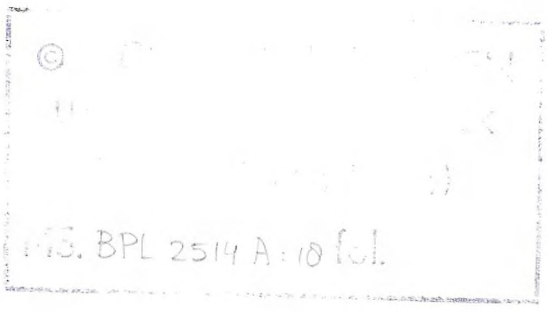
MS. BPL 2514 A: 10 f.1.

Vt cum harundo retro uersuq; a fine tenorẽ

Fulmen & horte iuxta ruit ora pharetrę.

Multa ducęs errore serunt. bi nubila & altos

9 to. Occurrisse notbos. aduerso roboris ictu

Tela repulsa alit. pectus latet exit ingens

Monstratuq; nefas. uni remeabile bellum

Et tristes domino spondebat harundo recursus.

Explicit liber sextus.

Hic iouis imperio mastę cyllenius ales

Ferrat in graios residęs. tunc ille furorę

Instaurat belli ac thebas ardentib; offert

Labdacos ostendit lacrimis defendere liber.

Amigone emuris sociorũ discere cultus.

Exquirit fidus cui pandit singula phorbas.

Mox iocasta gemens natũ graiosq; pcatur

Vt placidus thebas meat fratręq; reposcat

Imperiũ tydeus phibet sua uulnera narrans.

Tigrum interit pastęs pugnare coegit.

Bellantę curru amphiaraũ telluris hiatus

Obruit ingemitq; cadens luceq; relinquit.

Incipit liber septimus.

Atq; ea cunctantes tyrii primordia belli

Lucppit haud equo respexę corde pelasgos.

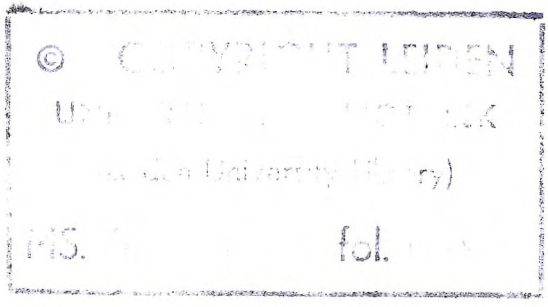
© COPYRIGHT LEIDEN
Universiteitsbibliotheek
(Leiden University Library)
Inv.no. fol.

Leiden, UB. B.P.L. 5, f. 1r

Item Opera Virgilij
Seruius sup Eneydos Virgilij

Augustinus primo Libro de ciuitate dei capitulo tercio sic ait
Virgilium propterea paruuli legunt. ut uidelicet poeta magnus omnq; clarissimus
atq; optimus. teneris ebibitus animis. nō facile possit aboleri. iuxta illud Oracij
Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu; Hec ille Ao 1043

Fredericus Sandius
me possedit

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. BPL 5 fol. 1R

Leiden UB. B.P.L. 5, f. 3a

MELIBOEVS·CORYDON·TYRSIS·

EGLOGA SEPTIMA·

FORTE

SVB MVRCVTA CONSE

dem ilice daphnis
compuleramq; greges corydon
irrisoues corydon dissentias lacte capellas
Ambo florentes etatib; arcades ambo
et cantare pares et respondere parati
Hic mihi dii ueneres defendo a fragore mitto
Virgreas ipse capri deminuerit an ecdiph
Aspicio ille tibi ore cornua uidet oculi inqt
Huc adest o meliboee capri tibi saluus et hedi
Si quid cessare potest requiesce sub umbra
Huc ipsi potum uenient per prata iuuenci
Hic uirides tenera premet harundine ripas
Mincius eque sacra resonant examina querqu
Quid facere ne ego alcippe nec phyllidalba
Expulsos alacre domi que clauderet agnos
Et certam erat corydon cum tyrside magnu
Post habui tam ille mea seria ludo
Nempe sigquit contendere uersibus ambo
Cepere altinos muse meminisse uolebant
Vos corydon illos referebat in ordine tyrsis

Nymphe noster amor libertas ante mihi cara
Quale meo codro concedat proxima phoebo

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. BPL 5 fol. 3R

Leiden UB. B.P.L.5,

Monte sub aerio · qui nunc mesen ab illo
Dicti eternumq; tenet p scla nomen ·
His actis ppere exequitur pcepta sybille ·
Spelunca alta fuit · uastoq; imanis hiatu
scrupea · tuta lacu nigro · nemorūq; tenebris ·
Quā sup haud ulle potuerunt ipune uolantes
Tendere iter pennis · talusse se alite atris
Faucib; effundens supera adconuexa ferebat ·
Vnde locū grai dixerunt nomine auernū ·
Quatuor hic primū nigrantis tega iuuencos
Constituit · frontiq; inuergit uina sacerdos ·
Et sumas carpens media inter cornua setas ·
Ignibus iponit sacris · libamina prima ·
Voce uocans hecaten · celoq; ereboq; potentē ·
Supponunt alii cultros · tepidūq; cruorē
Suscipiunt pateris · ipse atri uellere agnā
Aeneas matri eumenidū · magneq; sorori
Ense ferit · sterilēq; tibi pserpina uaccā ·
Tu stygio regi nocturnas inchoat aras ·
Et solida iponit taurox uiscera flammis ·
Pingue supq; oleū fundens ardentib; extis ·
Ecce autem primi sub lumina solis & ortu
Subpedib; mugire solū · & iuga cepta moueri ·
Siluarū · uisq; canes ululare p umbrā ·
Aduentante dea · pcul o pcul este pfani
Conclamat uates · totoq; absistite luco ·
Tuq; inuade uiā · uaginaq; eripe ferrū ·
Nunc animis opus enea · nunc pectore firmo ·
Tantū effata furens · antro se imisit apto ·
Ille duce haud timidus uadentē passib; equat ·
Di quib; imperiū est animarū · umbreq; silentes ·
Et chaos · & phlegeton · loca nocte silentia late ·
Sit mihi fas audita loqui · sit numine uro
Pandere res · alta terra & caligine mersas ·
Ibant obscuri sola sub nocte p umbras ·
Perq; domū ditis uacuas · & inania regna ·
Quale p incertā lunam sub luce maligna ·
Est iter in siluis · ubi celum condidit umbra
Iuppiter · & reb; nox abstulit atra colorē ·
Vestibulū ante ipsū · primisq; in faucib; orci ·
Luctus & ultrices posuere cubilia curē ·
Pallentesq; habitant morbi · tristisq; senectus ·
Et metus · & mala suada fames · ac turpis egestas ·
Terribiles uisu forme · letumq; laboq; ·
Tum consanguineus leti sopor · & mala mentis
Gaudia · mortiferūq; aduerso in limine bellū ·
Ferreiq; eumenidū thalami · & discordia demens ·
Viperum crinē uittis innexa cruentis ·
In medio ramos annosaq; brachia pandit

Vastus opaca ingens · quā sedē somnia uulgo
Vana tenere ferunt · foliisq; sub omnib; hērent ·
Multaq; pterea uariarū monstra ferarum ·
Centauri in foribus stabulant · scylleq; biformes ·
Et centū geminus briareus · ac belua lerne ·
Horrendū stridens · flammisq; armata chimera ·
Gorgones · harpieq; · & forma tricorporis umbre ·
Corripit hic subita trepidus formidine ferrū ·
Aeneas · strictamq; aciē uenientib; offert ·
Et ni docta comes tenuis sine corpore uitas
Admoneat uolitare caua sub imagine formē ·
Irruat · & frustra ferro diuideret umbras ·
Hinc uia tartarei quā fert acheruntis ad undas
Turbidus hic cēno uastaq; uoragine gurges
Aestuat · atq; omnem cocyti eructat harenā ·
Portitor has horrendus aquas · & flumina seruat
Terribili squalore charon · cui plurima mento
Canities inculta iacet · stant lumina flammā ·
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus ·
Ipse ratē conto subigit · uelisq; ministrat ·
Et ferruginea subuectat corpora cymba ·
Iam senior · sed cruda dō uiridisq; senectus ·
Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat ·
Matres · atq; uiri · defunctaq; corpora uita
Magnanimū heroū · pueri · inuptaq; puellē ·
Impositi rogis iuuenes ante ora parentū ·
Quā multa in siluis autūni frigore primo
Lapsa cadunt folia · aut ad terram gurgite abalto
Quā multe glomerant aues · ubi frigidus annus
Trans portū fugat · & trans immittit apricis ·
Stabant orantes primi transmittere cursum ·
Tendebantq; manus ripe ulteriorис amore ·
Nauita sed tristis nunc hos · nunc accipit illos ·
Ast alios longe submotos arcet harena ·
Aeneas · miratus eni motusq; tumultu ·
Dic ait o uirgo · quid uult concursus ad amnē ·
Quidue petunt animē · quo discrimine ripas
Hi linquunt · illi remis uada liuida uerrunt ·
Olli sic breuit fata ē longeua sacerdos ·
Anchisa generate · deum certissima proles ·
Cocyti stagna alta uides · stygiamq; paludem ·
Di cuius iurare timent · & fallere numen ·
Hec omnis quā cernis inopsi turba est ·
Portitor ille charon · hi quos uehit unda sepulti ·
Nec ripas datur horrendas · & rauca fluenta
Transportare prius · quā sedib; ossa quierunt ·
Centum errant annos · uolitantq; hec litora circum ·
Tum demum admissi stagna exoptata reuisunt ·
Constitit anchisa satus · & uestigia pressit ·

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. BPL 5 fol. 35r

Leiden UB. B.P.L. 5, f. 75r

aspiratione. Accipies secura. Quia post mortē ce
sar meruit aram fastigiū flammē. ut cicero i philip
picis. Hic quoq; potest intelligi sic romul⁹. sed me
lius sicut eneas. de q̄ superius ait. Sublimēq; feres
ad sidera celi. Quoq; ait semp. ad similitudinē
ponit. ut tu q̄q; nostrorib; nris. Vocabis. t ad uota t
uotis uocabit. Hinc. id cesare cōsecrato. cū augusto
regnare coeperit. clauso iā templo. pacem p orbē.
Constat aut templū hoc t ee clausū. Primū regnante
numa. tē post bellū punicū secm. tio post bella
actiaca q̄ confecit augustus. Quo tempore pax quidē
fuit. quātū ad exteras pertinet gentes. sz bella flagra
uere ciuilia. q̄ & ipse p̄ instītū tangit dicens. fu
ror impius intus. Huic aut aperiendi t claudendi
ratio. uaria. Alii dicūt romulo cōdente sabinos pu
gnante. cū in eo ee ut uinceret. calidā aquā ex
eodē loco erupisse. quę fugā exercitū sabinoz.
Hinc q̄ tractū more ut pugnaturi aperirent tem
plū q̄ i eo loco fuerat cōstitutū. qsi spē p̄stīm auxi
lii. Alii dicūt tatiū & romulū facto foedere hoc tē
plū edificasse. unde & iani duas facies habet. qsi ut
ostendat duoz regū cōtionē. t q̄ ad bellū ituri de
bent de pace cogitare. Est alia melior ratio. q̄ ad
plūs ituri oprem reuisionē. Cana fides & uesta.
subaudis erat. Cana aut fide dixē. t q̄ i canis homi
nib; iuenit. t q̄ ei albo panno i uolutū manu sacri
ficat. p q̄ ostendit fidē debere ee secretā. Vnde &
horatius. Et albo rara fides colit uelata panno. Vestā
ū religione. q̄ nullū sacrificiū sine igne ē. Vnde
ipsa & iani in omnib; sacrificiis uocant. Vesta aut
dicta. t ΑΠΟΤΗCΕCΤΙΑC. ut dicā mossit adiecta.
sic uesp. uestis. uer. uenetus. t q̄ aeris uestra sit re
b. Ipsa eni ee dicit tra. quā ignē habere ñ dubiū.
ut ex erbna uulcanoq; dat intelligi. Remo cū frē
quirinus iura dabunt. Multi sic intelligere uolunt
ut superius dixim. q̄. post pestilentiā ad placandos
fris manes gemini omib; usus. romul⁹. Vnde ē. Videt
ur gemine stetit urnce cruste. sz hoc ee ñ potest quia
uetustas. ante dictoz aut ordo ꝓpostet. si post dictū cę
sarē romulū repetit. Constat preterea iani templū patu
isse sub romulo. Alii uolunt p̄hos. romanos intelligi
ere tam hoc habet ratio q̄rini augustū ee. remū ū p
agrippa postū q̄ sororē augusti duxe uxorē. & cū eo
partē bella tractau. Vnde ē. Parte alia dis uenisa
grippa sedis. Nā adulans popl̄i roman octauio tria ob
tulit nomina. utrū uellet q̄rin. anceps. an augustꝰ.
uocari. Ille ne unū eligendo partē lederet quę aliud
offerre cupiebat. diuso tēpore omib; usū. Et primo
q̄rin dicit. inde cesar. postea q̄ & obtinuit augustꝰ.
sicut suetonius phat. & i georgicis ostendit uirgi
lius. Nā cū de gangaridū uictoria diceret. q̄ uecta
gangen s. quiq; ab augusto uictus. aut Victorisq;
arma quirini. Vt aut p agrippa remū ponere
poetico usū more. Nā nom ex uicino sūpsit. hęc
q̄ dicē. Cū coeperit iulius cesar celū tenere patrat
omib; bellis. iura dabunt augustꝰ & agrippa. Romu
lus aut ideo q̄rin dict. t q̄ hasta utebat. q̄ sabinoz
lingua curis dr̄. hasta eni id curis telū longū. un
de & securis qsi semicuris. t achirano q̄ grece rex
dr̄. Constat aut grecos fuisse romanos. t ppt̄ gene
ris nobilitatē. Marseni cū seuit gradiuus dr̄. cum
tranquillo quirin. Deniq; i urbe duo ei templa s. unū
quirini int quasi custodis i tranquilli. aliud i ap
pia uia ext urbē ppe portā. qsi bellatoris id gradiu
ire. cū apte s. Compagib; Cōpages cōpagis. mu
qui tamen dicebant. posteritas admisit. ut etiā cōpa
go dicat. Sz non q̄ uarius ee potest nominatiuus. s.
debet etiā declinatio mutari. quēadmodū nec i isti
nominib; arbor arbos. uomer uomis. Nā i uomeris
& arboris tamen fac. Ergo cōpages cōpagis. q̄m cōpa
go usurpatū. Cōpaginis eni nemo dicit. Furor
impius int. Vt superius dixim ppt̄ bella ciuilia q̄
gesta s. cont brutū & cassiū ab augusto i philippis. et
secundū pōpeiū ab augusto i sicilia. Seua sedens sup
arma. secm antiquā licentiā. Sciendū tamen hodie in.
i sub. tamen cōmunes ee p̄positiones. ceterū sup & subt
ia accusatiue s sic clā. & post. q̄ antea cōmunes fuer.
nec i his mutata natura ē. Anus nodis. N centū nodi
sz catenis. quas circulocutione significat. Que catene.
s nodi plures. Et maia gentis. mercurius. Et est
perifrasis. Cicero i libris de deoz natura plures dic
ee mercurios. sz i deoz ratione fabule sequende sunt.
nā ueritas ignorat. Simul allusit poeta. q. p ca
duceatores id int numos pace solet fieri. Et ire
pt̄ illud q̄ sequit. hospitio phibem arene Pate
ant. ppt̄ illud. Cunct ob italiā trarū claudit orbis.
hospitio. ad hospitiū. Ne fari nescia dido
onsiu. nā si sciret extū suū multo magis uereret. sz
fati dixē uolumtatis ionis. sic fati nomis inq̄. Aut
certe fati troianoz. q̄ ñ sponte sz necessitate adfri
cā uenerant. q̄ utiq; ignorabat dido. Illo eni tēpore
iuadendarū trarū causa fuerat nauigatio ut sallu
stius meminit. facili tū mutatione sedū. Qui etiam
excusant troiani. Non nos aut ferro libyco populā
re penates. Ergo hoc agit. ut dicat dido eos ad italiā
tendere. Quom q̄ se iungit enee. Sz furori illud est.
ñ consiliū. Nā nec sacerdotib; credidit. Vnde ē. Quid

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. BPL 5 fol. 75r

Distendant ubera · Plurimū laetus reportent · Me quo
que uatem dicunt · P. magna uerecundia suū nomē
actenuat · Nec enī aut pbant · Sed dicunt · Fnec doctus
sed pastores · Quib; tam ipse non credo · Varo meo ·
Varus poeta fuit · De hoc horatius · Varus dicit molleq;
facetum · Iē scriberis · uaro fortis · et horum uictor · Nā
uarus uictor, dux fuit cui sup blandit · Cinna dicere · cinā
cinna poeta optim fuit · qui scripsit smyrnā · Quē libellū
x · annis elimauit · Arguto sonē strepere · i · o · Arguto
canoro · ut forte subaudiatur · e · et alludit ad anserē quen
dam antiq poetā · qui ei laudes scribebat · quē obhoc p
transitū carpsit · De hoc enā cicero in philippicis dixit · Ex
agro salerno anseres depellant · ipsū enī agrū donarat
antonius · Id quidem ago · id ut carmina immemorā possit
redire · Si uales eā memmisse · ut enā in eneide diximus ·
ideo istā unxit tēpora · quia defecerūt ē uerbū memmi ·
Hucidē ocalarea · Teocriti uersus sunt · quib; inducit
ciclopē usū cū scopulo sedens amicā suā galatheā deflu
ere; mutaret ad terrā · Cyclops enī dr nymphā amasse
galatheā · quę cū acin quendā pastorē amaret et polise
nī sperneret · ille irat acin necauit · qui postea gala
theę miserantione in fontē mutat ē · quhodie latine
aciluus dr · Quisē namlux · i · u · ad maiorē retrarū
laudē dicit immari nullā ēe uoluptatē · Nā hęc ē ple
na lauis · quę et contrariā rerū continet utriparionē ·
Insanifluctus · id magnū · ut insinuat indulgere
dolori · Pura sub nocte · serena · Numeros memmi
mezra · rithmos · Dasmiquidannuos · s · s · o · ecce dio
nei processit cesaris astrum · Cū augustus cesar ludos
funebres patrię celebraret die · medio stella apparuit ·
id ei consecrandum esse parentes · Vnde sumi uersus ish
composin · Dionei aut longe repertū ē a matre ne
reis diana · Sane astrion gce dixit · Nā stellā debuit
dicere · quo segetes gauderent · f · Admisē · Alludit ad
Iuū quidā ē inhonorē cesaris · quo et ipse erubescit ma
de quo aut in decimo · Laudicę mantuus et nisa filius amis ·
Condito mantuane · Dicitus aut bianor ē quasi animoet
corpore fortissimus · Anothcbiackaie nopithc ·
Stringunt frontes · Amputant · decutiunt ipse in ge
orgicis · Sed iam et quernas glandes tunc stringere ·
Tamen uenientibus urbē · Enā si paululū quiescentes
dederim operā cantilenę · Nox pluuiā nec a v · Aer
enī aut cū ozu solis aut cū occasu mutat frequenter ·
Q d ingeneride enā sepius indicat · Vsq; eamus · Lugit eam
sed cantantes · Ita enī minorē in meritis sentiem laborem ·
Hocce fascę leuabo · si cantantes uerim eoz te onere ipse
releuabo · Nā fascē aut on · sic in georgicis · In iustē dum
fascę uiā dū carpit · Desine plura puer · Ac si diceret
nimiū desideriē · Quod nunc mihi · a · g · Centum
nē placem · Nā ociosoz ē · Cum uenerit ipse · ut uirgil
cui adnenus perabat securitate · Vt ipse augustus quia
acis bellis fuerat occupatus · Questio cū galla de agris ·

f. Extreon hymnarethysambi · c · l ·
Gallus ame omis p mus egypti p fectus fuit
poeta eximius · Nā ed fortunē ursup dux
transtulit in latinū sermonē et amorū
suoz · de cheri describit libros quatuoz
hic primo in amicitia augusti cesaris fuit · Postea cum
uenisset in suspicionē qd contra eū conjuraret · occisus ē ·
Fuit aut amicus uirgili adeo ut quartū quartū georgicoz a
medio usq; ad finē ei laudes teneret · quas postea iuben
te augusto maristin fabulā cōmutaret · hic gallus ama
uit cytheridē meretricē librum uolumen quę eo spō
sionū euntē ad gallias ē secutā ppē qd dolorē galli
nunc uidetur consolari uirgili · Nec nos debet mouere
qd cōmutauerit partē · quarta georgicoz · hanc eglogā
sic reliquit · Nā licet consolet in gallā tam altus inu
enis uirtus erano · Nā et gallo in anima turpis amoris

10 a

Leiden UB
B.P.L. 5
f. 158r

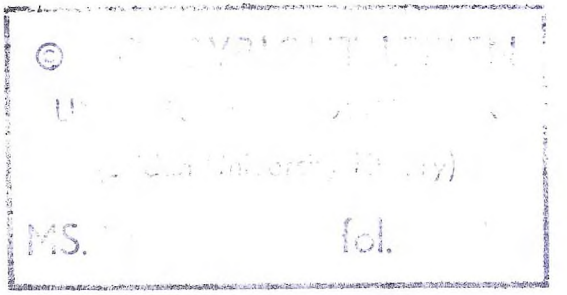
©
MS. fol.

tudine rerū gestarū. ut posteris memoriae traderentur
curā habiturum conscripsi p̄scriptiones terminatas. ut eas
adtendens. & ante facta & futura qualia sint opera. p̄te pos
ses nota habere. Nam q̄ his uoluminibus aperui omnes disci
plinae rationes. DE ARCHITECTIS INSTITUENDIS.

1. Architecti est scientia. pluribus disciplinis. & uariis eruditio
nibus ornata. quae ab ceteris artibus p̄ficiunt̄. opera ea nascit̄
ex fabrica & ratiocinatione. Fābrica ē continuata ac trita usus
meditatio. quę manibus p̄ficitur. ea materia cuiuscūq; generis
opus est ad propositum deformationis.

Ratiocinatio aūt ē. quae res fabricatas sollertia & rationis p̄
portione demonstrare atq; explicare potest. Itaq; architecti
qui sine litteris contenderant. ut manibus essent exercitati.
in potuerunt efficere ut haberent. p̄ laboribus auctoritatē.
qui aūt rationibus & litteris soli confisi fuerunt. umbrā.
ñ rem p̄secuti uidentur. At qui utrumq; p̄didicerunt. uti omni
armis ornati. citius cum auctoritate q̄d fuit. p̄positū. sum
adsecuti. Cū in omnibus eorū qui eis enī rebus. tum maxime. in
in architectura. hęc. nisi his rebus. duo insunt. q̄d significat. & q̄d
significat. Significat simplex ratio. p̄posita res. de qua dicitur. hanc
aūt significat demonstratio rationibus doctrinarū explicata. qua re
uidet̄ utraq; parte exercitatus esse debere. qui se architectū. p̄fiteat.
Itaq; eū. & in ingeniosū oportet̄ esse. & ad disciplinā docilē. Neq; enī
ingenium sine disciplina. aut disciplina sine ingenio p̄fectū artifice
potest efficere. & ut litteratus sit peritus graphidos. erudituſ geo
metria. historias complures nouerit. philosophos diligent̄ audie
rit. musicam scierit. medicinae ñ sit ignarus. responsa iuris ē sul
torū nouerit. astrologia. & cęli rationes cognitas habeat. quę

Leiden U.B. Voss. Lat. F 88. f. 2r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F 88 fol. 2R

ideo ea ipsa diriſſe uidet qđ ea cumſint diſiuncta · nec legunt nec interuone recipiunt nec ſectionibus diuidunt̄ur · ſed ſempiterno aeuo ꝑ ꝓuo infinitam re tinent inſe ſolidtatē · Ex his ergo congruentibus cū reſ omneſ coire naſciq; uide antur · & hae in infinitis generibus rerum natura eſſent diſſparate diſſipate · putau oportere de uariatibus & diſcriminibus uſuſ earū · quaſq; haberent in aedificiis qualitateſ exponere · uti cum fuerint notae · non habeant qui aedificare cogi tant errorē · ſed aptaſ aduſum copiaſ aedificiis comparent · Itaq; primū de lateribus qua deterra duci eoſ oporteat dicam · non enī de harenoſo · neq; cal culoſo luto · neq; ſabulonoſo luto ſunt ducendi · qđ ex his generibus cū ſint ducti · primū fiunt graueſ · deinde cum ab imbribus imparibus ſpargunt̄ dilabuntur & diſſoluuntur paleaeq; inhis non cohereſcunt, ꝓpt̄ aſperitatē · faci endi aut̄ ſunt ex terra albida cretoſa · ſiue de rubrica aut cretā maſculo ſabu lone · haec enī genera ꝓpt̄ leuitatē habent firmitatē & non ſunt impere ponderoſa · & facilitter aggerantur · Ducendi aut̄ ſunt ꝓ uernū tempuſ & au tumnale · ut uno tempore ſic ceſſant; qui enim ꝓ ſolſticium parantur ideo uicio ſi fiunt · quod ſummum corum ſolacrnter cum ſico quae efficit ut uideatur aridum · Interior autem ſit non ſiccuſ & cum poſtea ſiccaſcendo ſe contrahit perrumpit ea quae erant arida · ita rimoſi facti efficiuntur imbecilli · Maxime aut̄ utiliores erunt ſi ante biennium fuerint ducti · namq; non ante poſſunt penitus ſiccaſcere; itaq; cum recentes & non aridi ſunt ſtructi · tectorio inducto rigidoq; obſolidati ꝓmanent ipſi · ſedentes non poſſunt eandem altitudinem quae eſt tectorium tenere contrac tioneq; mori non hgrent cum eo ſed ab coniunctione eius diſparantur · Igitur tecto ria abſtructura ſeiuncta propter tenuitatem perſe ſtare non poſſunt · ſed frangunt̄ur ipſiq; parietes fortuiti ſedentes uitiant̄ · Ideo etiā uticenſes laterē ſiſte aridus · & ante quinquennū ductus cū arbitrio magiſtratus fuerit ita ꝓbatus · tunc utuntur · In parietum ſtructuris; fiunt aut̄ laterum tria genera · unum quod grae cum lidium appellatur · Id ē quo noſtri utuntur longum ſeſquipede · latum pede · ceteris duobus grecorum aedificia ſtruuntur · ex his unum pentadoron · alterū

De Lateribus.

Leiden UB. Vos. lat. F 88, f. 15r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss. Lat. F 88 fol. 13R

reliquæ res cum sunt unctæ uel ĉ ĉ libri atmeis ĉ carie nonlædumtur: ar
bores aut eius sunt similes cupressæ foliaturæ. materies uena directa
aepheſi in aede simulacri dianę ĉ ĉ lacunaria ĉ ibi ĉ inceteris nu
bilibus fanis ꝓpt̄ aeternitatē sunt facta. Illascunt aut hæ arbores maxi
me cręę ĉ africę. ĉ nonnullis ſyriæ regionibus. Larix uero qui n̄ LARIX
est notus nisi his municipalibus qui sunt circa ripā fluminis padi.
ĉ littora maris hadriani. nonsolum ab suco uehementia amittit ab ca
rie aut tinea non nocetur. sed ĉ ĉ flammā exigni nonrecipit. nec
ipse ꝑ se potest ardere. nisi uasarum informace adcalcē coquendā
alius ligni uratur. nec tamen tunc flammā recipit nec carbonē remit
tit. sed longo spacio tarde conburitur. qd est minima ignis ĉ aeris cpti
cipius temperatura. humore aut ĉ terreno est spissa solidata. non hab ĉ
spacia foraminum qua possit ignis penetrare. reicit q eius fumū. Hec patitur
ab eo sibi cito nocere propter q pondus abaqua n̄ sustinetur. sed cū portatur
aut innauibus aut supra abiegnas rates ē locatur. Ea autē materies quē ad
modū sit inuenta ē causa cognoscere. Diuus cesar cū exercitū habuisset ĉ cir
ca alpes Impetrauisset ĉ q municipius prestare cōmeatus. ibiq esset castellū
munitū quod uocaretur larignū. Tunc q in eo fuerunt. naturali munitio
ne ēfisi. noluerunt imperio parere. Itaq imperator copias iussit admo
ueri. erat aut̄ ante eius castelli portā turris ex hac materia altera nis qa
bibus qa nsuerat sis ut pyrā ter se composita alte ri posset ĉ de summo
fudibū ĉ lapidibū accedentes repellere. Tunc uero cū ani aduersū ē
lia eos tela pter fudes non habere. neq posse longius a muro propter
pondus iaculari Imperatū ē fasciculos ex uirgis alligatos. ĉ fasces arden
tes ad ea munitione accedentes mittere. itaq celeriter multis congesserit.
Postea qua flamma circa illā materiā uirgas cōprehendisset. adcelū sub
lata efficit opinionē. ut uideretur ia tota moles concedisse; cū aut

Leiden UB. Voss. lat. F 88, f. 23r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F 88 fol. 23R

dicitur · namq; ex manibus digitorū numerū · ab palmo pes est inuentus.
si aūt utrisq; palmis ex articulis ab natura dece sunt p fecti ; & ita plato
ni placuit esse eum numerū ea re p fectū · quod ex singularibus rebus
quae monades apud grecos dicunt p ficitur decusis · simul aūt undecim
aut duodecim sunt facti · quod superauerint non possunt esse p fecti · do
nec ad alterū decusis p ueniant · singulares enim res particulae sunt
eius numeri · Mathematici uero contra disputant pes ea re p fectū diu erum
esse numerū qui sex dicitur · quod is numerus habe partiones ex
rationibus sex numero conuenientes sic · sex tante unū · trienes
duos · semisse tria; bese quē dimoeron dicunt quattuor · quintariū
quē pentemeron dicunt quinq; · p fectum sex · cumad supplicationē
crescat supra · sex adiecto asse effectū · cum facta sunt octo quod est
tertia adiecta · terciariū aūt · qui epitritos dicitur dimidia adiecta cū
facta sunt nouē · ses quē alterū qui hemiolius appellatur duabus partibus
addits & decusis facto · Bes alterum quem epidimoeron uocant
Inundecim numero quo dadiecti sunt quinque quintarium quem epi pem
pton dicunt; duodecim aūt quod ex duobus numeris simplicibus est
effectus diplasiona · Nonnunus etiam quo dp hominis altitudinis septimam habe
partem · ha etiam ecto quod perficit pedum numero corporis septes
altitudinis terminant · cum perfectum constituerunt cubitumq: anum
adiecerunt ex sex palmis constare digitisq: xxiiij: Exco etiam
uidemur eruisse graecorum fecisse qui ac modum cubitus est
sex palmorum mebragma quanumero utuntur aereos signatos
uti asses ex quos ex quos obolos appellant quadrantes que obolorum
quadrali dichalca Nonnulli trichalca dicunt prodigus uigintī
quattuor mebragma constituisse Nostri aūt primo fecerunt antiqui
numerum & indenarium denos aeris constituerunt · & eare

Leiden UB. Vos. lat. F 88, f. 26r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F 88 fol. 26R

alterū insummo. hē cū cymatiis corona crassa ex dimidia; diuidendę
aūt sunt incorona ima adperpendiculū. contra fastigium trium tri
glyphorū & trium metopharū. spatium distabit. quod latius medium
intercolūnium. accedentibus ad aedem habeat laxamentū. & aduersus
simulacra deorū aspectus dignitatem. Colūnas aūt striari. xx. striis
oportet. quae siplanae erunt angulos habeant. xx. designatos. sin aūt
excauabuntur. sic est forma faciendā. ita uti quā magnū est interuallū
striae. tam magnis striaturę paribus lateribus quadratū describatur. In
medio aūt quadrato. circini centrum collocet&ur. & agatur linea rotunda
tionis quę quadrationis angulos tangat. & quantū erit curuaturae in
terrotundationem & quadratā descriptionem. tantū ad formā excā
uentur. ita dorica colūna sui generis striaturę habebit perfectionē.
De adiectione cuius quę media adaug&ur. uti in tertio uolumine de ionicis
est pscripta. ita & in his transferatur. Qm exterior species symm&tri
arū & corinthiorū & dorico'rū & ionicorū est pscripta. necesse est
& iam interiores cellarū, pnas que distributiones explicare. Distribuntur
aūt longitudo aedis sit latitudo sit longitudinis dimidiae partis. Ipsaqi
cella parte quarta longior sit. quā est latitudo cū pari&e. quipariesual
uarū habuerit conlocationē; reliquę tres partes, pnas ada. mas pari&um
pcurrant. quae ante colūnarū crassitudinē pagmen habere debent.
& si aedis erit latitudine maior quā lum est pedes. xx. duae colūnę
inter duas antas interponantur. quae disiungant prero motos
&, pnas spatiū. hē inter colūnia tria quę erunt interantas & colūnas plu
teis marmoreis siue ex intestino opere factis intercludantur. ita uti fores
habeant p quas itinera, pnae fiant; hē si maior erit altitudo quā pedes
xl. colūnae contra regiones colūnarū quę interantas sunt introrsus
conlocentur. & hae altitudinē habeant aeque quā quę sunt in fronte.
Crassitudines aūt earū extenuentur his rationibus. uti octaua parte erunt

Leiden UB. Voss. lat. F 88. f. 37r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat F 88 fol. 37R

Iratem inciuitatibus publicorum locorum succurrere mihi potuerunt quemadmodum constituantur & perficiantur. In hoc uolumine scripsi. Priuatorum autem aedificiorum utilitates & eorum symmetrias insequenti uolumine rationabor. VITRUVII LIBER QUINTUS EXPLICIT. INCIPIT LIBER SEXTUS

Aristippus philosophus socraticus naufragio cum eiectus ad rhodiensium litus animum aduertisset geometrica schemata descripta. exclamauisse ad comites ita dicitur: bene speremus. hominum enim uestigia uideo. statimque in oppidum rhodum contendit. & recta gymnasium deuenit. ibique de philosophia disputans. muneribus est donatus. ut non tantum se ornaret. sed etiam eis qui una fuerunt & uestitum & cetera quae opus essent ad uictum praestaret. cum autem eius comites in patriam reuerti uoluissent. interrogarentque eum quidnam uellet domum renuntiari. tunc ita mandauit. dicere eiusmodi possessiones & uiatica liberis oportere parari quae etiam enaufragio una possent enarrare. Namque ea uera praesidia sunt uitae. quibus neque fortunae tempestas iniqua. neque publicarum rerum mutationeque belli uastatio potest nocere; nonminus eam sententiam augendo theophrastus hortando doctos potius esse quam pecuniae confidentes. Ita ponit doctum ex omnibus solum neque in alienis locis peregrinum. neque amissis familiaribus & necessariis inopem amicorum. sed in omni ciuitate esse ciuem. difficilesque fortunae sine timore posse despicere casus. Atqui non doctrinarum sed felicitatis praesidius putari se esse uallatum labidis tineribus uadentem non stabili sed infirma confidere uita; Epicurus uero non dissimiliter. haud pauca sapientibus fortunam tribuere. quae autem maxima & necessaria sunt

Leiden UB. Vos. lat. F 88, f. 51r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F. 88 fol. 51R

Contra aiũt sub impetu solis meridiuis regionibus quod ꝑmuntur a calore patenti ora conuersaq; adseptentrionẽ & aquilonem sunt faciunda ita quod ultra natura ledit arte erit emendandum Item reliquis regionibus adeundem modum temperari quemadmodum celum ẽ adinclinationẽ mundi collocatum hec aiũt ex natura reriũ sunt animaduertenda et consideranda atq; etiam ex membris corporibusq; gentium obseruanda Nanq; sol quibus locis mediocriter profundit uaporesq; hiis conseruat corpora temperata quequ proxime currendo deflagrat eripit excurendo temperaturam humoris Contra uero refrigeratis regionib; quod absunt a meridie longe nonexaurit ur acalorib; humor sed excelo roscidus aer incorpora fundens humorem efficit ampliores corporaturas uocisq; sonitus graviores Ex eo quoq; subseptentrionib; nutriunt gentes immanibus corporibus candidis coloribus directo capillo etrufo oculis cesis sanguine multo ab humoris plenitate celiq; refrigerationibus sunt conformati Qui aiũt sunt pximi adaxem meridianum subiectiq; solis cursui breuioribus corporibus colore fusco crispo capillo oculis nigris cruribus ualidis sanguine exiguo solis impetu ꝑficiunt taq; etiam ꝑ sanguinis exiguitatẽ timidiores sunt ferro resistere sed ardores acfebres subferunt sine timore quod nutrita sunt eorum membra cum feruore taq; corpora que nascuntur subseptentrionẽ acfebri sunt timidiora et imbecilla sanguinis aiũt abundantia ferro resistunt sine timore Non minus son uocis ingenerib; gentiũ dispares & uarias habet qualitates Ideo quod terminatio orientis & occidentis circa terre libẽrationem qua diuidit pars superior & inferiq mundi habere uidet libratã naturali modo circumtionẽ quã etiã mathematici ꝑzonam dicunt gitur cũ id habem certũ animo sustinentes ablabro qd ẽ inregione

Submeridiana plaga debet esse conuersa ad septentrionẽ & aquilonem

N

Vt sunt theo

Leiden UB. Voss. lat. F 88, f. 53r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F 88 fol. 53R

INCIPIT LIBER SEPTIMUS ;

Maiores cū sapienter · tum etiam utiliter instituerunt · pcōmentariorū relationes cogitata tradere posteris · ut ea non interirent · sed singulis ætatibz; crescentia uoluminibz; cultra gradatim puenirent ueritatibz; ad sūmā doctrinarū subtilitatē. Itaq; nō mediocres · sed infinitę sunt his agendæ grē · qđ nō inuidiose silentes prætermiserunt · sed omniū generū sensus · cū scriptionibz memoriæ tradendos curauerūt. Denuq; si nō ita fecissent · nō potuissemus scire quę res in troia fuissent gestę · neq; tales democritus · anaxagoras · xenophanes · reliquiq; phisici sensissent de rerū natura · quasq; socrates · platon · telesius · Zenon · Epicurus · aliiq; philosophi hominibz agendę uitę terminationes finiissent · seu croesus · alexander · darius · ceteriq; reges quas res dixerint quibz rationibz gessissent notæ fuissent · nisi maiores præceptorum cōparationibz omniū memoriæ ad posteritatē cōmentarius extulissent · Itaq; quēadmodū his grę sunt agendæ contra qui eorū scripta furantes p suis prædicant · sunt uituperandi · quiq; nō ppriis cogitationibz; scriptorū nitunt · sed inuidis moribz; aliena uolantes glorant. Non modo sunt reprehendendi · sed & ea qui impio more uixerunt · poena condempnandi; Nec tamen hęc res nō uindicatę curiosius ab antiquis ea memorantur · quorū exitus iudicioru qui fuerint · nō ē alienū · quēadmodū nobis sint tradita explicare · Regis attalici magnus philologiæ dulcedinibus inducti · cū egregia bybliotecā pgami adcōmunē delectationē instituissent · Tunc rex ptolomeus infinito zelo cupiditatisq; uictatus studio · nō minoribz industriis adeundē modū extenderat alexandriæ cōparare; Cū au sūma diligentia pficissēt · nō putauit id satis ea · nisi ppagationibz inseminando curaret augendā; Itaq; musis et apollini ludos dedicauit · et quēadmodū athletarū sic cōmuniū scriptorū uictoribz · pmia et honores constituit; His ita institutis · cū ludi adessent · iudices literati qui ea

Leiden UB. Vos. lat. F 88, f. 61r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vass lat. F 00 fol. 61R

75.

currentes· necessario salsi perficiuntur· Alii aũt perpingues terrę uenas pro flu entes· unctu oleo fontes erumpunt· uti solus quod oppidũ est ciliciae· flumen no mine liparis· in quo natantes aũt lauantes ab ipsa aqua unguntur· Similiter aethiopiae lacus est qui unctos homines efficit· qui in eo natauerit· & india qui sereno caelo emittit olei magnã multitudinẽ· Item carthagini fons in quo natat insup oleum odore uti scobe citreo quod oleo & iam pecora so lent ungeri· Zachinto & circa dirrachium & apolloniam fontes sunt· qui picis magnam multitudinẽ cum aqua uomunt; babilone lacus amplissi ma magnitudine· qui limnea spartacis appellatur· habet supranatantis liqui dum bitumen· quo bitumine & latere testacio structum murũ sameramis circumdedit babilonẽ· Item tope· insula· arabiaq; numidarũ lacus sunt immani magnitudine· qui emittunt bituminis maximas moles· quas diripiunt qui habitant circa; id aũt non est mirandum· Nam crebrae sunt ibi lapidicinae bituminis duri· Cum ergo per bituminosam terram uiserum pit aquae· secum extrahit· & cum sit egressa extra terram seternitur· & ita reicit abse bitumen· & iam quę est in campodocia in itinere quod ẽ inter mazaca & tiana lacus amplus· in quẽ lacum pars siue harundinis siue alii generis si dimissa fuerit & postero die excepta· ea pars quae fuerit ex empta in uenietur lapidea· quae aũt pars extra aquam manserit per manet in sua proprietate; ad eundem modum hierapoli phrygiae· effluae aquae· calidę multitudo· equibus circum hortos & uineas fossis dẽctis

in mittitur· haec aũt efficitur post annum crusta lapidea· ita

quod annis dextra ac sinistra margines exterra faciundo

eo in ducunt eã & efficiunt in his crustis in agris sepa· hoc aũt

ta uidetur naturaliter fieri· quod in his locis & ea terra quibus

is nascitur· sucus subest coaguli naturę similis· Deinde cum

com mixta uis egreditur per fontes extra terram· a solis & eris

Leiden UB. Voss. lat. F 88, f. 75r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F 88 fol. 75R

INCIPIT LIBER DECIMVS

Nobili grecoꝝ ꝯ ampla ciuitate epheſi · lex uerſta dicꝫ amatoribꝫ; dura conditione
ſed iure · eſſe · nonineiquo conſtricta ·, Nam architectuſ cum publicum opꝰ
curandum recipit · pollicetur quanto ſumptu adſit futurum ·, Tradita
eſtimatione · magiſtratui · bona ei obligantur · donec opuſ ſit perfectum ·,
Abſoluto autem cum adictum impenſa reſpondit · decretaſ ꝯ honoribuſ orna
tur · Item ſi non ampliuſ quam quarta mopere · conſumitur · adeſtimatio
nem eſt adicienda de publico ꝑſtatur · neq · ulla poena tenetur ·, Cum uero
ampliuſ quam quarta mopere conſumitur ex eius bonis adꝑficiendum pe
cunia exigitur ·, Vtinam dii immortales feciſſent · ea lex ꝯiam · ꝑ ·
Non modo publicis · ſed ꝯiam priuatis aedificiis cẽt conſtricta ·, Namq · nonſine
poena graſſarentur imperiti · ſedqui ſumma doctrinarum ſubtilitate
eſſent prudentes · ſine dubitatione · profiterentꝰ architecturã · Neq · pa
tres familiarum inducerentur adinfinitas ſumptuũ profuſiones · ꝯ ·
bonis eicerentur ipſiq · architecti poenae timore coacti · diligentius
modum impenſarum ratiocinantes · explicarent · ut patres familiarum
ad id quod ꝑparauiſſent · ſeu paulo ampliuſ adicientes · aedificia exp̃edirent;
Nam qui quadraginta ad opuſ poſſunt parare · ſi adicient centum habendo
ſpem perfectionis · oblectationibuſ tenentur ·, Qui autem adiectione di
midia · aut ampliore ſumptu onerantur · amiſſa ſpe · ꝯ impenſa abiecta ·
fractis rebuſ ꝯ animis deſiſtere cogũtur · nec ſolum iudicium mae
dificiis · ſed ꝯiam munerib; [illegible]
rũ · ſcenicisq · ludis dandꝰ · [illegible]
cẽtedꝰ · ſed neceſſitas primũq; [illegible]
idẽ ſedes ſpectaculoꝝ · eſtimate co
ꝯ ea oĩa quae ſcaenicis muneribus; ꝑmachinationẽ · adſpectationiſ po
pulo ꝯparantur · In hiſũ opuſ ẽ prudentia diligens · ingenii doctiſſimi

quae · a magiſtratib: foro gladiato
quib · nec mora · neq; expectatio
finito tempore ꝑficere cogit ·
uelox que inductiones ſunt ·

Leiden UB. Vos. lat. F 88 f. 91r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat F 88 fol. 91r

l nque eius tympani theca. siue id loculamentum ē fiat foramen unū.
habens canaliculū. qua calculi qui ineo tympano lmpositi fuerint cū
adeum locum uenerint inredae capsum. & uas aeneum quod ertt sup
positum singuli cadere possint. lta cum rota progrediens secum
agat tympanum imum & denticulum eius singulis uersationibus
tympani superioris denticulos impulsu cogat praeterire efficiet. cum
ecce imum uersatum fuerit superius tympanum semel circum agi
tur. & denticulus qui est adlatus eius fixus unū denticulū tympa
ni plani. pducat. Cū ergo. cccc. uersationib; imi tympani simul supius
uersabit. pgressus. efficiet spatia pedū milia quinq; ideſt passus mille
exeo quod calculi decident. sonando singula milia exisse monebunt.
Numerus uero calculorū exuno collectus. summa diurni miliariorū
numerū indicabit. Nauigationib; uero similiter pauris rebus cōmuta
tis eadem ratione efficiuntur. Namq; traicitur platera parietū axis
habens extra nauē pminentia capita. inque includuntur rotae diame
tro pedū quaternū. & sex tantū. habentes circa frontes adfixas pinnas aquā
tangentes. hīc medius axis inmedia nauī tympanū cū uno denticulo ex
tanti extra suā rotunditatē adeū locū conlocatur. loculamentū habens
inclusū inse tympanū peraequatis dentib; cccc. conuenientib; denticulo
tympani quod est maxe inclusum. Praeterea adlatus adfixum extantem extra
rotunditatem alterū dentem unū insup inaltero loculamento cū eo confixo
inclusum tympanū planū. adeundem modū dentatū. quibus dentibus denticu
lus qui est adlatus fixus tympano quod est inculcro conlocatū inter dentes
qui sunt plani tympani singulis uersationib; singulos dentes impellendo.
inorbē plenū tympanū uerset. Inplano aūt tympano foramina fiant. In
quib; foraminibus conlocabuntur calculi rotundi. intheca ei tympani siue

Leiden UB. Voss. Lat. F 88, f. 99v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Lat. F 88 fol. 99R

oecē voluminib; haberet explicata; VITRVVII LIBER DECIMVS EXPT FELICIT DO GRATIAS AMEN;

Uncia cerae colligit infusura aeris uncias VIII. & denarios XVI. aeris; cypri uncias VIIII. denarium I; Stagni uncias VII. & denarios XVII; Argenti uncias X. & denarios XII; plumbi libra I. & denarios VI; Auri libram. & uncias VII. & denarios VIII. DE PONDERIBVS

Calculus est. ciceris grana duo. & est quarta pars oboli. Quattuor calculi obolū reddunt. Duo oboli scrupulū faciunt. Tres scripuli dragmā complent. Dragma scripulus. & obolus. quadrantem efficiunt. Duo quadrantes stateram faciunt. Duo stateres unciam reddunt. Unciae XII. libra efficiunt. librae LXXII talentū faciunt. aquibus dā. CXX. libras talentū faciunt.

DE LIQVIDIS. Cochlear habe dimidiā dragmā. id est scripulus. & obolus. Cochleares tres. conclam faciunt. Conclae VIII. ciatū reddunt. ciati. VIIII. eminā efficiunt. Eminae II. sextariū complent. Sextarius congiū reddunt. Congia IIII. modiū implent. Modius unus & semis urnā faciunt. Urnae duae. anphorā complent. Urnae III. cadum. id est artabū. Modia XV. gomor reddunt. Gomor duo. chorū faciunt. Scripuli XVIII. faciunt unciā. Medietas dragmae. est scripulus & obolus. hoc debe pēs cochlear. CONF DIALTEA CALISTICV. RECIPIT HAEC.

radicem lib I. fenugreci. emina. liniseminis. emina. haec omnia infundis perviduo inaqua. ss. VIII. Inuaso aereo. post haec tam diu coquis donec siccentur. Deinde colas forciter. & pensas desuco ipsos. lib. II. olei lib II. & mittis in cacabū. & coquis adignis lentos. & semper agitas. donec sucus consumat & solus oleus remaneat. sic ter colas. & mittis oleū in cacabo mundo. & ponis ad focū. addis ceraelib. I. colofoniae lib. I. Galbano optimo & III. confici. ueteris. facit enim admutas. & non solū podagricis sed & adduricias uisceru habentib; & ad quartanarios in stomacho imposita medet & sicq sunt durities solut. & adomis inflationes stomachi & non solū inflationes curat. uerū & iam ueteris constrictione quāuis antiquissima. sine aliquo labore ita solut. & temperat. ut murū sit antiquissimas squibolas resolut. & magronis ia de stomacho discutit. & fastidiū tollit;

TINCTIO VITRI PRASINI. Rut.

Leiden UB. Voss. lat. F 88, f. 106v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(University Library)
MS. Voss Lat F 88 fol. 106R

inpublicis locis conlocatio · altera e priuatorū aedificiorū explicatio · publi 1
corū aūt distributiones sunt tres · equibus est una defensionis · altera reli 2
quus · tertia opportunitatis · defensionis est murorū turrīūq · & portarū 3
ratio · ad hostiū impetus & preuio repellendos excogitata · religionis · deorū 4
immortaliū · fanorū · aediumq · sacrorū conlocatio · opportunitatis cōmunis 5
locorū ad usum publicū dispositio · ut porticus · fora · porticus · balnea · theatra · 6
ambulationes · ceteraq · quae hisdē rationibus inpublicis designantur · haec 7
aūt ita fieri debent · ut habeat ratio firmitatis · utilitatis · uenustatis · Firmi 8
tatis erit habita ratio · cū fuerit fundamentorū adsolidū depressio · quaq · 9
ē materia copiarum sine auaritia diligens electio · Utilitatis aū emendata
& sine impedimento usu locorū dispositio · & adregiones sui cuiusq · generis
apta & cōmoda distributio · Uenustatis uero cū fuerit operis species grata
& elegans · membrorūq · cōmensus iustas habeat symmetriarū ratiocinati
ones · DE CORPORATURA ANIMALIVM · ET LO
CORVM SALUBRITATE

VII · Initio loci sa lubris ·

Inipsis uero moenibus ea erunt principia · primū electio loci saluberrimi · is
aūt erit excelsus & nō nebulosus · nō pruinosus · regiones q · cēli spectans · neq ·
aestuosas · neq · frigidas · sed temperatas · deinde sicubi pālustris uicinitas ·
Cū enim aurea matutina · cū sole oriente · ad oppidū purgabit · & his ortae ne
bulae adiungent · spiritusq · bestiarū pālustriū uenenatos cū nebula mixtos
inhabitatorū corpora flatus sparget · efficient locū pestilentē · Huic si scitum
mare erunt moenia · spectabuntq · ad meridiē · aut occidentē · nō erunt sa
lubria · qd praestabit · cēlum meridianum · sole exoriente · calescit · meridie ar
dat · hoc · qd spectat · ad occidentē · sole exorto repentē · meridie · rabiē · uespe
re ferue · Igitur mutationibus caloris & refrigerationis corpora quae un
inis locis sunt uitiabit · Ita oc aū licet animaduertere · & ita ceteris quae nō sunt
animalia · incellis enim unaris rectis · lumina nemo capit · a meridie ·

Abb. 1. Nordfranzösisch. Gitterschrift. 11. Jh.

Leiden, UB. Voss. Lat. F 88, fol. 6v

R. Cross - J. Kirchner, Die got. Schriftarten (1928) Taf. 1

Widukind
II 14 f

BPL
3001-16
f. 14

fol. 38r

67. OTTON<IS> promotio <per>[a] Germa<nos>[b] et Belg<as.>[a]

Post obitum domni Ottonis[1] Germanorum regis, eius[c] filius Otto, a Germanis Belgisque rex creatus[d], rem[e] publicam[e] strenue atque utiliter amministravit, vir[2] magni ingenii, totiusque virtutis, liberalium litterarum scientia clarus[f], adeo ut in disputando ex arte et proponeret, et probabiliter concluderet. Penes[3] quem regnum Germaniae cum Galliarum aliqua parte, usque ad diem vitae eius supremum, mansit, sed aliquando dubio statu. Nam inter ipsum et Lotharium Gallorum regem, quandoque[g] et odium immane, et anceps victoria fuit. Etenim[4] cum[h] ab Ottone Belgica teneretur, et a Lothario impeteretur[h], contra se dolos aut vires moliebantur, eo quod uterque et suum patrem eam tenuisse contenderet, et exercituum multitudine, uterque eam se defensurum non diffideret. Nam et Ludouici patris Lotharii fuit, et eius post dono, huius Ottonis pater, Otto obtinuit[5]. Horum ergo discordię incentivum[6] principium Belgica fuit.

68. INDIGNAT<IO> Lotharii i<n> Ottonem.

Igitur[1] in Aquensi palatio Ottone commorante cum coniuge Teuphanu[2] gravida[a] Lotharius illum propius accessisse acerrime motus indignabatur. Ergo Francorum ducem Hugonem, reliquosque regni primates consilium petiturus Lauduni collegit[3]. Dux itaque processit. Reliqui etiam[b] quibus quoque consulendum erat, ante regem consequenter admissi sunt. Quibus residentibus rex duplicem[4] iniuriam sibi illatam esse commemorat,

67. a-a) *Latouche*; <in regem per> German<os> et Belg<as> *Pertz;* a German<is> et Belgi<s> *Waitz.* b) *davor unterpunktet und durchgestrichen* a. c) *folgt Rasur von ca. 5-6 Buchstaben.* d) *über gestrichenem* elevatus. e) *obwohl nicht gestrichen, darüber* r̄ p̄. f) *anscheinend korr. (aus* pre... *?) und teils auf Rasur.* g) *über gestrichenem* plerumque. h-h) *auf Rasur; folgt gestrichen* diceretur.

68. a) *auf Rasur.* b) *über getilgtem* quoque.

67. 1) *Ks. Otto der Große, † 7. Mai 973.* 2) *Cicero, De legibus 3, 19:* vir magni ingenii; *1. Macc. 5, 50:* viri virtutis *(desgl. 6, 37).* 3) *Hegesipp 2, 13, 1, S. 168:* penes Alexandrum et regnum et sacerdotium usque ad diem uitae eius mansit supremum . . . sed plerumque dubio statu, nam et anceps inter ipsum et Demetrium uictoria fuit et odium immane a ciuibus. *Vgl.* SCHNEIDMÜLLER, *Lothringenpolitik S. 25 Anm. 159.* 4) SCHNEIDMÜLLER, *Karolingische Tradition S. 57.* 5) MOHR, *Die lothringische Frage S. 708, hält es für möglich, daß dies nicht Richers, sondern Kg. Lothars Argumentation gewesen ist. Vgl. HR S. 472.* 6) *Hegesipp 1, 1, S. 4:* Bello Parthico . . . incentiuum principium dedit sacrilegii dolor.

68. 1) LOT, *Derniers Carolingiens S. 92 f.;* FALKENSTEIN, *Otto III. S. 57–60.* 2) *Ksn. Theophanu, † 991; zur Schwangerschaft im Sommer 978* GLOCKER, *Die Verwandten S. 294 f.* 3) *Da Otto II. sich höchstens 3–4 Wochen im Juni 978 in Aachen aufgehalten hat (vgl. MGH DDO II 177–180), dürfte Lothar seinen Vorstoß nach Lothringen schon früher, etwa im April/Mai 978, geplant und mit den Großen besprochen haben:* UHLIRZ, *Otto II. S. 105–107;* KIENAST, *Deutschland und Frankreich S. 90 f.; anders* SCHOENE, *Beziehungen S. 101–103.* BRÜHL, *Deutschland – Frankreich S. 565, zweifelt, ob die Beratung in Laon überhaupt stattgefunden hat.* 4) MOHR, *Die lothringische Frage S. 710–712, hält es für widersprüchlich, daß in der hier vorgetragenen Überlegung „Otto einen Teil von Lothars Reich*

BPL 3001-16.
f 12

Leiden UB

gravi ictu pertundit. Gladioque educto cum urgere instaret, a Gallo mox telo obliquato confixus[c] atque vita[d] privatus est. Gallus victoria potitus, ab hoste rapta arma asportavit, atque duci obtulit, vir fortis premium petiit et accepit.

77. O(TTONIS) A GA<LLIA> digressi<o[a] su>orumque fu<sio[b].>

Otto[1] Gallorum exercitum sensim colligi non ignorans, suum etiam tam longo itinere quam hostium incursu posse minui sciens, redire disponit. Et datis signis castra amoverunt. Angarias quoque accelerare moliti sunt, amotisque omnibus ibant non segniter, nec sine metu. Axonae fluvii vada festinantes[c] alii transmiserant, alii vero ingrediebantur, cum exercitus a rege[d] missus a[e] tergo[e] festinantibus affuit. Qui reperti fuere, mox gladiis hostium fusi sunt, plures[f] quidem, at nullo[f] nomine clari. Otto interea cum exercitu digressus, Belgicam petiit, ibique procinctum solvit. Tanto favore et benivolentia apud suos usus, ut sicut imminenti periculo, ita quoque et omnibus capita[2] sese obiecturos[g] pollicerentur.

78. Lotharius[1] considerans Ottonem neque dolis falli, neque viribus posse devinci, sepe[2] et multum apud se quęrebat, utrum potius foret stare contra hostem an reconciliari hosti. Si staret contra, cogitabat possibile esse ducem opibus corrumpi, et in amiciciam Ottonis relabi. Si reconciliaretur hosti, id esse accelerandum, ne dux presentiret, et ne ipse quoque vellet reconciliari. Talibus in dies afficiebatur. Et exinde his duobus ducem suspectum habuit. A consultantibus tandem deliberatum || vel decretum || est Ottonem in amiciciam regis revocandum, eo quod ipse vir[a] virtutis[3] esset, et per illum non solum dux mansuesci[4] posset, sed et aliarum gentium tiranni subiugari utiliter valerent. Legati igitur a Lothario[b] directi, ab Ottone liberalissime suscepti, de habenda utriusque amicicia duce ignorante elaborant.

c) *folgt radiert* est. d) *über gestrichenem* armis.

77. a) *Pertz;* digressus *Waitz.* b) fuga *Pertz.* c) *folgt gestrichen* q. d) *auf Rasur, wohl von* duce. e) *anscheinend auf Rasur.* f-f) *auf Rasur.* g) *folgt gestrichen* sese.

78. a) *über der Zeile.* b) *das* L *korr. aus* t.

77. 1) *Otto II. begann Ende November 978 den Rückzug und war zu Weihnachten in Frankfurt:* LOT, *Derniers Carolingiens S. 101–106;* UHLIRZ, *Otto II. S. 115–118.* 2) *Livius 8, 34, 11:* obnoxia capita . . . obicite*; unten III 83, S. 215 Anm. 1.*

78. 1) *Nach* LOT *(Derniers Carolingiens S. 118) soll sich Lothar Ende 979 zur Aussöhnung mit Otto II. entschlossen haben, nach* UHLIRZ *(Otto II. S. 130) eine Gesandtschaft Lothars im Januar/März 980 nach Sachsen gekommen sein. Die Zeitangaben von Lot und Uhlirz sind bloße Vermutungen. Wie und wann das Treffen von Margut (unten III 81, S. 214) vorbereitet wurde, ist nicht bekannt.* 2) *Vgl. unten IV 50, S. ſ Anm. ſ.* 3) *1. Macc. 5, 50:* viri virtutis*; Gregorius Magnus, In librum I Regum II 25, CC 144, S. 135:* uir uirtutis*; desgl. Hrabanus Maurus, Commentaria in libros Machabaeorum I, 5,* MIGNE *PL 109, Sp. 1170C.* 4) *Zu transitivem* mansuescere *siehe unten III 91, S. 220 Anm. 4.*

∫263 ⌈4

Leiden UB
BPL 3001-16
fol 1a

76. MONOMAchia duorum.

Cum[α1] ergo[a] uterque exercitus dubio esset statu, et de victoria altrinsecus tota mente quęreretur, Germanus quidam animo[2] simul et viribus fidens, singularis ad dimicandum cum armis processit, seseque ad pontem ubi portę erant repagulis et clavis ferreis munitę, congressurum solum cum solo obtulit. Hostem ut veniret singularis sępenumero inclamavit. Et cum iam in Gallorum contemptum quędam maledicta[3] effunderet, nec aliquis ei responderet, per custodes duci aliisque principibus qui iam pauci[4] advenerant, relatum est ad portas pontis huiusmodi esse hominem, qui sese ad dimicandum singulariter solum cum solo proponeret, illumque probris[b5] et contumeliis[6] verborum principes lacessire, nec illum inde recessurum esse, nisi aut singulariter congrediatur, aut portis incisis totus exercitus intromittatur. Dux cum principibus hanc contumeliam non ferens, milites || vel tirones || hortatur ut furentem[β] repellant, et a tanta ignominia purgati[β] nominis gloriam sibi affectent. Mox quam plures animo ardentes, ad resistendum / sese obtulerunt. Ergo de pluribus unus electus[γ] congressurus procedit. *fol. 39r*
Premium viri fortis propositum est. Et ablatis repagulis, portę patefactę sunt. Procedit sibi obviam hostis uterque. Qui obiectis clipeis, telisque obnitentes, mente[7] furiata pauca admodum probra sibi obiecerunt. Germanus tandem telum iaculatus, Galli clipeum

α) *davor gestrichen* Nec pretermittendus videtur, congressus duorum, quorum alter Germanus, alter vero Gallus fuit.

β-β) *korr. aus* canem latrantem repellant, et a tanta ignominia non solum sese, sed et totam gentem suam emundent, ac per infinita tempora.

γ) *folgt gestrichen* IUO[8].

76. a) *über der Zeile.* b) *korr. (aus* probriis*?).*

76. 1) *Richer hatte offenbar den Kampf des T. Manlius Torquatus mit dem Gallier an der Anienebrücke im Kopf, obwohl die direkten Anklänge an Livius (7, 9, 8:* in vacuum pontem Gallus processit*) geringfügig sind; siehe aber die folgende Anm. Vgl.* LAUER, *Le règne de Louis IV S. 275;* BRÜHL, *Deutschland – Frankreich S. 567.* 2) *Livius 24, 8, 4:* adversus Gallum quondam provocantem in ponte Anienis T. Manlium fidentem et animo et viribus misere maiores nostri. 3) *Augustin, Contra litteras Petiliani 3, 15, 17, ed. M.* PETSCHENIG, *CSEL 52 (1909) S. 175:* maledicta quae in me inflatus et iratus effudit. 4) *Anscheinend haben sich damals nur die Robertiner und ihr Anhang (Anjou) auf Lothars Seite engagiert, während von den übrigen westfränkischen Fürsten (Flandern, Vermandois, Blois usw.) nichts verlautet. Sofern das Schweigen der Quellen nicht trügt, war das westfränkisch-französische Einheitsbewußtsein 978 nur schwach entwickelt:* KIENAST, *Deutschland und Frankreich S. 94 f.;* BRÜHL, *Deutschland – Frankreich S. 568.* 5) *Sueton, Tiberius 61, 3:* Obiectum est poetae, quod in tragoedia Agamemnonem probris lacessisset. 6) *Gregorius Magnus, Moralia 6, 21, 36 (ad 5, 16), CC 143, S. 310:* eum contumeliis lacessere non desinit*; ähnlich 6, 22, 37 (ad 5, 16) S. 310 f.; 27, 21, 41 (ad 37, 4), CC 143B, S. 1362.* 7) *Vergil, Aen. 2, 407:* non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus*; 2, 588.* 8) LOT, *Derniers Carolingiens S. 101, 402–404 Nr. 4.*

BPL
3001-16
fol. 1r v!

Widukind
I 15-17

2 Bll. historical? ~~hagio~~
hagiography?

de simplici mortali, id enim non procedit, sed rationale inquam animali coniunctum, predicatur de mortali, coniuncto animali rationali". Cumque verbis[5] et sententiis nimium flueret, et adhuc alia[c] dicere pararet[c], augusti[α] nutu disputationi finis iniectus est, eo quod et diem pene in his totum consumserant, et audientes prolixa atque continua disputatio iam fatigabat. Ab aug(usto) itaque Gerbertus egregie donatus, cum suo metropolitano in Gallias clarus remeavit[α]. /

α-α) cum iam pene totum diem consumpsissent, augusti nutu finis impositus est. Ibi G(erbertus) ab augusto egregie donatus, Remis cum archiepiscopo reversus est *Hugo Flav. (anschließend an III 57 Var. α, oben S. 200).*

66. <SI>NODUS APUD <sancta>m Magram <h>abita. *fol. 35v*

Eodem[1] tempore E(mma)[2] r(egina) et Ad(albero)[3] L(audunensis) episcopus infames stupri criminabantur. Id tamen latenter intendebatur, nullius manifesto intentionis teste. Sed quia suppresse dictum, ad omnium aures devenerat, episcopis visum est id esse discutiendum, ne frater et coepiscopus eorum, infamię tantę subderetur. A supradicto ergo metropolitano, collecta est episcoporum sinodus apud sanctam Magram[4], locum Remorum diocesaneum. Considentesque et quęque utilia pertractantes, postquam metropolitanus . . .[a] /

c-c) *über gestrichenem* nova omnes exspectarent, ab.

66. a) *der Rest der Zeile so weit abgeschnitten, daß nichts mehr gelesen werden kann.*

5) *Cicero, Tusculanae disputationes 1, 26, 64:* putem . . . eloquentiam sine maiore quadam vi fluere abundantem sonantibus verbis uberibusque sententiis.

66. 1) *An den auf fol. 35v unmittelbar vorausgehenden Bericht über Gerberts Lehrtätigkeit in Reims (bis III 54) läßt sich* Eodem tempore *eigentlich nicht anknüpfen, denn eine bestimmte Zeit wird dort nicht genannt (da Richer sein Werk nicht sehr sorgfältig komponiert hat, wäre ihm allerdings auch hier ein Flüchtigkeitsfehler zuzutrauen). Andererseits scheint die Erzählung von der Disputation in Ravenna (III 55–65) erst nachträglich zwischen III 54 und III 66 eingeschaltet worden zu sein; völlig sicher ist das freilich nicht, denn der handschriftliche Befund (Einschaltungszeichen zwischen* inveniet *und* Eodem *sowie am Rand) läßt sich vielleicht auch dahin deuten, daß die Kapitel III 55–65 schon vor dem Bericht über die Reimser Lehrtätigkeit geschrieben und dann zunächst durch das Verweiszeichen am Rand von fol. 35v an III 54 angeschlossen wurde; als Richer später – so könnte man argumentieren – den Rest von fol. 35v ausnutzen wollte, schrieb er direkt hinter* inveniet *weiter (*Eodem tempore *etc.), verwies aber der Deutlichkeit halber durch 3 Punkte auf das Einschaltungszeichen am Rand. Unter diesen Umständen hätte er die Synode von Fismes in die Zeit der Disputation von Ravenna gesetzt. Sie fand jedenfalls in den Jahren 977–983 statt; der genauere Ansatz zu 977 ist hypothetisch. Vgl.* SCHRÖDER, *Die westfränkischen Synoden S. 309 f. Nr. 71; HR S. 451.* LOT, *Derniers Carolingiens S. 88, hat behauptet, Richer habe die Akten der Synode „verschwinden lassen", doch gibt es dafür keinen Anhaltspunkt.* 2) *Kgn. Emma, Frau Kg. Lothars, † am 1. oder 2. November (im Necrolog von Saint-Remi [Reims, Bibl. municipale, 346, fol. 179r] zum 1. November), nach 988.* 3) *B. Adalbero von Laon (977–1031/1043).* 4) *Sainte-Macre, dép. Marne, arr. Reims, cant. Fismes.*

3004-16.
fol. 2[illegible]

Wiederhold II 40–
III praef.

cf. Bischoff Sitz Depos. 3

70. Quae[1] dum ad aures Ottonis referuntur, ille utpote erat audaci animo, Lothar(ium) numquam hęc aggressum respondit. Nec vero in suas partes adventare potuisse, cum nec ei copia militum sufficeret, nec de suis satis spei haberet. At cum alii atque alii Lotharium iam adesse dicerent, et in eo perseverarent, Otto dixisse fertur, se ad his credendum nullomodo posse allici[a], nisi ipse quoque videndo per sese addisceret. Equis ergo inclamatis et adductis, Otto ad videndum[α] processit. Lotharium cum $\overline{\overline{XX}}$ instare advertit. Cogitabat itaque nunc reniti, nunc quoque ad tempus recedere, et post cum exercitu copioso reverti meditabatur.

α) *folgt gestrichen* cum principibus.

71[a]. Tandem[1] quia Lotharius urgebat stare non potuit. Abscessit ergo non sine lacrimis, cum uxore Teuphanu regnique principibus relicto palatio atque regio apparatu. Lotharius cum exercitu affuit, Ottonem se capturum ratus. Et certe coepisset, si in itinere sese exercitus angariis non impedisset. Nam si ante eius discessum pridie advenisset, eum aut capere aut neci dare potuisset. Palatium igitur ab hostibus occupatur. Regię mensę[2] evertuntur. Ciborum apparatus per calones diripitur. Regia quoque insignia[3] a penetralibus erepta asportantur. Aeream[4] aquilam quę in vertice
fol. 38[v] palatii a Karolo Magno acsi volans fixa erat[b], / in vulturnum converterunt. Nam Germani eam in favonium[α] converterant, subtiliter significantes Gallos suo equitatu quandoque posse devinci. Lotharius frustra impetu facto, sine obside vel pace[5] sequestra exercitum reduxit[6], postea se rediturum confidens.

α) *über gestrichenem* Gallos.

70. a) *korr. aus* adici.

71. a) *am Rand radierte Rubrik, davon eindeutig nur der Anfangsbuchstabe* F *zu erkennen.* b) *folgt Rasur von 1 oder 2 Wörtern.*

70. 1) *Lothar stieß „um den 24. Juni" (978) gegen Aachen vor: Gesta episcoporum Cameracensium I 97, S. 440.*

71. 1) LOT, *Derniers Carolingiens S. 95 f.* 2) *Matth. 21, 12:* mensas nummulariorum . . . evertit. 3) *Was für Insignien gemeint sind, ist unklar; vgl. unten III 82, S. 215 Anm. 5.* 4) *Nach Thietmar von Merseburg, Chronik III 8, S. 106, hat Lothar den Adler nach Westen gedreht; vgl. auch Bonizo von Sutri, Liber ad amicum IV, ed. E. DÜMMLER, MGH LdL 1 (1891) S. 581. Dazu* KIENAST, *Deutschland und Frankreich S. 91 f.;* FALKENSTEIN, *Otto III. S. 58 f. mit Anm. 242.* 5) *Vergil, Aen. 11, 133 = Statius, Theb. 2, 425.* 6) *Nach den Annales Altahenses maiores a. 978, ed. Edmundus L. B.* AB OEFELE, *MGH SS rer. Germ. [4] (1891) S. 13, blieb Lothar 3 Tage (Ende Juni 978) in Aachen. Er führte sein Heer nicht direkt nach Westfranken zurück, sondern zog zunächst gegen Metz:* LOT, *Derniers Carolingiens S. 97.*

Leiden UB
BPL
3001-16, fol. 24r

72. Otto[a1] cui totum calamitatis[2] pondus illatum fuerat, donis multiplicibus multisque favoribus suos sibi assciscebat. Et utpote vincendi cupidus, si quos leserat, revocabat aut reddito quod sustulerat, aut dato quod spoponderat. Pacatis autem omnibus atque sibi revocatis si qui forte[b] abscesserant, regnorum principibus in unum collectis, coram sic locutus est.

73. <O>RATIO OTTON(I)S <AD> SUOS.

„Non ab re viri clari huc vos convenisse volui. Virtus vestra suggessit a vobis consilium expetere, quos et ingenium decorat, et animi virtus informat. Nec dubitavi me susceptorum a vobis optimi consilii rationem, cum ab animo non excesserit, quanto animo, quanta virtute in fide hactenus perstitistis. Ante hac viri[a] clari[a] ingenti[1] virtute[b] pro egregię laudis honore et gloria sategistis, cum et consilio clari, et bello invicti enituistis. Nunc quoque eadem virtute nitendum est ne laudi egregię turpis infamia succedat. Enitimini ergo[c] pro viribus et si quid dedecoris contraxistis, a tanta claritudine amoveatis. Non vos latet, fugę ignominiam a[d] Lothario nuper nos pertulisse. Quam non solum bello sed etiam morte repellere[e], et vestram claritudinem decet, et tempus exposcit, facultas etiam persuadet. Si igitur magis[2] imperare quam servire parati estis, dum ętas viget animusque valet, hoc facinus ne parvipendatis. Ingenti virtute efficite ut sitis formidini, quibus ignobiles et vulgus fuistis“. Hac sententia, id fieri omnibus persuasum est.

74. <EQ>UITATUS <O(ttonis)>[a] in Galliam[b].

Interea[1], Otto cum $\overline{\text{XXX}}$[2] equitum in Gallias ire parabat. Nec moratus premissis[3] centurionibus ibat. Galliam[c] Celticam[c] exercitu implevit. Quam partim combussit,

72. a) *davor am Rand* h̄ d̄. b) *folgt gestrichen* animo.

73. a) ū c̄ *Hs.;* uiri clarissimi *Pertz.* b) *folgt gestrichen* sategistis. c) *über der Zeile.* d) *korr. aus* at. e) *korr.*

74. a) *davon nur ein nichtssagender Buchstabenrest erhalten.* b) *korr. aus* Gallias. c) *korr. aus* Gallias *(*Celticam *wohl am Zeilenende hinzugefügt).*

72. 1) *Eine Fürstenversammlung fand anscheinend Mitte Juli 978 in Dortmund statt: UHLIRZ, Otto II. S. 109. Richer braucht davon nichts gewußt zu haben und wird sich die Dinge auf seine Art zurechtgelegt haben.* 2) *Julian von Aeclanum, Tractatus prophetarum, In Iohel c. 1, S. 235:* credite sensibus acie prophetali non solum illata, sed etiam uentura cernentibus: eius nimirum quae tolerari nequeat calamitatis pondus insistere.

73. 1) *Sallust, Coniuratio Catilinae 53, 6:* ingenti virtute. 2) *Sallust, Coniuratio Catilinae 20, 7 ff.:* ceteri omnes, strenui boni, nobiles atque ignobiles, uolgus fuimus . . . iis obnoxii, quibus, si res publica ualeret, formidini essemus . . . uiget aetas, animus ualet . . . uos seruire magis quam imperare parati estis.

74. 1) *Otto II. marschierte Anfang Oktober 978 ins westfränkische Reich ein: LOT, Derniers Carolingiens S. 98–101; UHLIRZ, Otto II. S. 112–114.* 2) *Zu der Zahl vgl. KIENAST, Deutschland und Frankreich S. 93.* 3) *Caesar, Bellum Gallicum 2, 17, 1:* centurionesque praemittit.

3001-16,
fol. 2r

Widukind
III 1-2

partim depopulatus est. Sic etiam versa vice Lotharium adurgens eo quod militum copiam non haberet[d], fluvium Sequanam transire compulit, et gemebundum ad ducem ire coegit. Turbati ergo repentino[4] hostium adventu, rex Stampas adiit, dux vero ad colligendum exercitum Parisii resedit. Dum hęc aguntur, Otto cum exercitu properat, fiscumque regium Atiniacum[5] diripit atque comburit. Et per fines urbis Remorum transiens, sancto Remigio multum honorem exhibuit[6]. Urbem quoque Suessorum pretergressus, et sanctum Medardum venerans[7], palatium Compendiense pene diripuit. Nec minus centuriones previi eo ignorante sanctę Baltildis[8] monasterium apud Chelas[9] penitus subruerunt atque combusserunt. Quod non mediocriter dolens, multa in eius restaurationem delegavit. Tandem ad fluvium Sequanam accessit, ibique exercitus tentoria[10] fixit, Parisium in prospectu habens, totamque pene regionem per triduum[11] depopulatus est.

75. Ibant ergo equites cum lixis palantibus ad victum deferendum, stadiis CLX circumquaque. Et quia Sequana interfluebat, neuter exercitus ad se accedebat. Dux enim in altera fluvii parte milites colligebat. At hoc triduum[1] non sufficiebat ad colligendorum sufficientiam militum, nec fieri potuit copia unde congrederetur.

d) *korr. aus* aberet.

4) *Nach den Gesta episcoporum Cameracensium I 97, S. 440, soll Otto II. im voraus seinen Einmarsch ins Westfrankenreich zum 1. Oktober 978 angekündigt haben.* 5) BARBIER, *Attigny S. 137.* 6) *Im Nekrolog von Saint-Remi (Reims, Bibl. municipale, 346, fol. 184^{r}) ist* Otto imperator *zum 8. Dezember (983) eingetragen.* 7) *Von der Schonung der Kirchen berichten ähnlich die Gesta episcoporum Cameracensium I 97, S. 441:* Paternis tamen moribus instructus *[scil. Otto II.]* aecclesias observavit, immo etiam oppulentis *[sic!]* muneribus ditare potius estimavit. 8) *Kgn. Balthilde, gründete das Frauenkloster in Chelles, † nicht vor 680, später als Hl. verehrt.* 9) *Chelles, dép. Seine-et-Marne, arr. Meaux.* 10) *Biblisch, z. B. Gen. 31, 25:* fixit tentorium. 11) *Nach* LOT, *Derniers Carolingiens S. 102 Anm. 1, sind die drei Tage (die auch in III 75, unten S. 210, erwähnt werden) die Zeit, in der die Truppen Ottos II. plünderten, ohne daß Hugo Capet dagegen Widerstand leisten konnte. Aber Richer spricht von den drei Tagen anscheinend deshalb, weil er damit entschuldigen will, daß Hugo, der nicht genug Zeit hatte, ein Heer zu sammeln, sich überhaupt nicht vor die Mauern von Paris wagte; eine längere Belagerung der Stadt kennt er nicht. Vgl. Rodulf Glaber, Historiae I, 3, 7, ed. Guglielmo* CAVALLO *– Giovanni* ORLANDI, *Rodolfo il Glabro, Cronache dell'anno mille (Storie) (^{3}1991) S. 22:* Otto . . . venit usque Parisius ibique triduo commoratus cepit redire in Saxoniam. *Ob Paris mehrere Wochen lang belagert worden ist, ist mindestens zweifelhaft.* MOHR, *Die lothringische Frage S. 722, meint, Otto II. habe „5 Wochen vor Paris" gelegen.*

75. 1) *Siehe oben III 74, S. 210 Anm. 11.*

Leiden UB
BPL 3001-16
fol. 2v

cum regni sui pars ab hoste usurpata fuerit, et ipse hostis ad fines suos temerarius accesserit. Nec maiori iniurię esse quod[c] tenuerit[c], quam quia tenens ad fines suos accedere non formidaverit. Se etiam id multa aviditate ulcisci velle, si consilio suo velint cedere. Nec posse se ab hoc animo temperari, si ad id agendum copia[d] militum non defecerit. Gratias etiam sese quandoque redditurum, si id quod cupit ęquo animo adoriantur.

69. IMPET<US> Gallorum sp<on>taneus i<n O(ttonem).>

Mox dux et alii primates sine deliberandi consultatione sententiam regiam attollunt. Sese sponte ituros cum rege, et Ottonem aut comprehensuros, aut interfecturos, aut fugaturos pollicentur. Huius consilium negotii[α], dissimulatum[1] ad paucorum tunc notitiam pervenire potuit, adeo ut euntes[2], quorsum nescirent. Tandem collectus exercitus sic densus incedebat, ut erecta hastilia lucum potius quam arma portenderent. Ibat ergo per cuneos simbolo[3] distinctos. Cum vero vada Mosae[4] transmisissent, centuriones constituti[a] et[b] dispositi[c] per centurias[5]. Ottonem non sufficientem habere exercitum diligenter contemplati sunt[β]. Itaque accedebant, multamque inopiam rei militaris apud hostem predicabant.

α) *folgt gestrichen* tractant atque ordinant Galli Celtę. Quod.

β) *folgt gestrichen* Centuriati[6].

c) *korr. aus* si teneat. d) *davor* m *gestrichen; davor* n(on) *getilgt Latouche.*

69. a) *dahinter Rasur (von* sunt*?).* b) *über der Zeile.* c) *dahinter Rasur (von* que*?).*

besetzte", sich dann jedoch „den Grenzen dieses Reichs" nahte, und versucht, den (vermeintlichen) Widerspruch aufzulösen.

69. 1) *Geheimhaltung und Plötzlichkeit des Unternehmens werden auch von anderen Quellen bezeugt:* KIENAST, *Deutschland und Frankreich S. 90 f.* 2) *Terenz, Eun. 155:* ego nescibam quorsum tu ires*; vgl. 305.* 3) *Anscheinend = Feldzeichen, Fahne (*uexillum, signum*); die Vokabel in dieser Bedeutung woanders bislang nicht nachgewiesen.* 4) LOT, *Derniers Carolingiens S. 93, nimmt ohne Quellenbasis an, daß Lothar von Laon entlang der Sambre zur Maas gezogen sei. (Die Flucht des Bischofs Tetdo von Cambrai, die Lot hierher zieht, gehört in einen anderen Zusammenhang: Gesta episcoporum Cameracensium I 100, S. 442;* UHLIRZ, *Otto II. S. 242–244.)* 5) *Vgl. Sallust, Bellum Iugurthinum 91, 1:* pecus exercitui per centurias . . . distribuerat*; Vegetius, Epitome rei militaris 2, 13:* antiqui . . . cohortes in centurias diuiserunt et singulis centuriis singula uexilla constituerunt. 6) centuriare *im militärischen Sinn selten; vgl. ThLL 3, Sp. 837; im besonderen Livius 6, 2, 6; 10, 21, 4 usw.*

TRICESIM̃ SEPTIM̃ cyct DECENN̄.

ANNI DN̄I.

B dclxxxiii Bnedict̃ p̃ ob VIII Id m̃.
dclxxxv Joh̃ p̃ ob III n̄ ag.
dclxxxvi Conon p̃ ob mſ ſept
dclxxxvii / an̄ xcvii. ifran
B dclxxxviii Pipin prim̃ regn
dclxxxviiii / Ser. g̃ p̃ an̄ xiiii. q̃ oſtt
dcxc uitr uti miſſa agi dī
dcxci cantaret a clero OG
B dcxcii Ser. p̃ ordinū nullibr q̃dū
dcxciii nos clericē ſr reſonū gent
dcxciiii epm. q̃ dehibm bonifacī mi
dcxcv ſſ̃ edſept. uiam̃ ei legit.
B dcxcvi Leo rex an̄ iii.
dcxcvii Cudbert Lindiſfranenſis
dcxcviii antecteſſ clar.
dcxcviiii Tiber rex an̄ vii. Sindo
B dcc aq̃leie ſca
dcci Ser. p̃ ob v id ſept
dccii END

TRICESIM̃ OCTAVUS cyct DECENN̄.

ANNI DN̄I.

dcciii
B dcciiii Joh̃ p̃ ob.
dcciv Joh̃ p̃ an̄ ii.
dccvi / ob VIII id nou.
dccvii Joh̃ p̃ ob. xv k̃ nou. Silinni p̃
B dccviii Oſtarian p̃
dccix
dccx OG
dccxi
B dccxii Philippicꝰ reg an̄ ii.
dccxiii / Oſt. p̃ ob VI id ian.
dccxiiii Anaſtaſi reg an̄ iii.
dccxv G̃r p̃. L[illegible] epſ ſcep.
B dccxvi ka[illegible] ſ pipini regn̄ coep.
dccxvii Theodoſi reg an̄ i.
dccxviii Leo reg xxiiii.
dccxix
B dccxx
dccxxi END

TRICESIM̃ NON̄ cyct DECENN̄.

ANNI DN̄I.

dccxxii
dccxxiii
B dccxxiiii
dccxxv Beda mior ē cōpoſui opuſc
dccxxvi
dccxxvii
dccxxviii
B dccxxix
dccxxx OG
dccxxxi
dccxxxii G̃r p̃ ob III id ſb.
B dccxxxiii G̃r p̃ an̄ xi. q̃ oſtuit ī miſſa. q̃ ſol
dccxxxiiii hodie uſq; pxpm. d. nr̄m.
dccxxxv
dccxxxvi
B dccxxxvii
dccxxxviii Beda nobil prbr ob.
dccxxxix Imcaū herolueſſeld.
dccxxxx. karol pugnauit ſarracenoſ.
B dccxl. karol ſoxonā ſcdo intrauit. END

QUADRAGESIM̃ cyct DECENN̄.

ANNI DN̄I. / filii eius. R. c.

dccxli karol ob. Leo imp ob. conſtanti / ſec
dccxlii karlomann̄. Pipin. r. c. g̃ p̃ ob III k
dccxliii Zacharia p̃ an̄ xi.
B dccxliiii. Imcaū fund monaſt.
dccxlv karlomann̄ roma prexit.
dccxlvi
dccxlvii
B dccxlviii OG
dccxlviiii / unxit ī ꝑatoꝝ ē.
dccl Decreto za p̃ē pipin abonifacio epo
dccli Burchard̃ pm epſ wirzburgenſ. conſecrat.
B dcclii za h̃ p̃ ob id mr. / carlin nū carlā
dccliii Stephan p̃ an̄ v. / ſtancia unxit
dcclim magnū ī imp̃ataꝝ / an̄ xxcvii.
dcclv Bonifatius epſ martyrizatur. Lul ſuc
B dcclvi
dcclvii Organū adſtīo rege gcie p̃m̃ ſnm
dcclviii cui miſſū pipīo ī ꝑatoꝝ. ſc̃ p̃ ob v k̃
dcclviiii Paul p̃ an̄ x. END m

/ ꝑ possedit xl annos.

601

Leiden UB
Scal. 49
fol. 53v

Deze zijde uitsluitend in te vullen door de dienst. This section for office use only

datum/date 5/10/82

Ref. nr. W.82.601

aantal d.	number rek.		
F		☐ negatieve microfilm/negative microfilm	f.
		☐ positieve microfilm/positive microfilm	f.
		☐ negatieve/negative microfiches	f.
		☐ positieve/positive microfiches	f.
		☐ vlakfilm/film sheet 9x12/13x18	f.
		☐ kleurendia/colour transparencies 9x12/13x18	f.
		☐ kleinbeeld kleurendia's/colourslides	f.
2 *		☐ kleinbeeld vergrotingen/photographs from microfilm: ware grootte/glans/mat formaat	f. 7,00
		☐ vlakfilmvergrotingen/photographs from film sheet: ware grootte/glans/mat formaat	f.
		.....	f.
		☐ fotocopieën/photostats from microfilm A3/A4	f.
P		☐ elektrostatische kopieën van microfilm/prints from microfilm A3/A4	f.
X		☐ xeroxen/xeroxes	f.
		porto en verpakking/postage etc. (by air to non-European countries)	f
		bank charges (if necessary)	f.
		Totaal/total amount (in Dutch guilders)	f.

Het materiaal wordt u naar verwachting binnen weken na ontvangst van uw betaling toegezonden.

We expect to send your order within weeks after receipt of your payment.

Binnengekomen:	19	p.	☐ Levering uit voorraad		
☐ Betaling per pgbkrt/bgbkrt/contant,		p.	Negatiefnr.	E 232	
☐ Pro forma			Fiat afd. Hco	19 82	p. 10
door naar cpt.	19	p.	Fiat CA 02/co	19 82	p.
betaling binnen	19	p.	Neg. ger.	19	p.
☐ Rekening			Order ger.	19	p.
☐ Betaling bij afhalen:			Controle, verzonden		
ontvangen	19	p.		19	p.
☐ Geboekt kas/giro	19	p.			

1X

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT, RAPENBURG 70-74, NL 2311 EZ LEIDEN

Bestelformulier — Order-form

Ik verzoek u voor mij 1) — Please order 1)

— positieve microfilms	— ~~positive microfilms~~
— fotocopieën/prints	— photostats/prints
— xeroxcopieën	— ~~xeroxcopies~~
— kleurendia's	— ~~colour slides~~
—	— .....

te vervaardigen van onderstaande stukken: — from the following items

Signaturen, folia, etc./bibliografische gegevens: Scal. 49 53v - 55r — Pressmarks, folia, etc./bibliographical references

Het materiaal is bestemd voor 1): — Intended use 1):

— uitgave van
— reproduktie in
— studie van

paläographische Forschungen über Skriptorien des 10. / 11. Jhs.

— ~~edition of~~
— ~~reproduction in~~
— study on

Ik verklaar mij bereid de bibliotheek kosteloos een exemplaar te bezorgen van elke publikatie waarin van dit materiaal gebruik wordt gemaakt tenzij anders overeengekomen en de kosten van reproduktie onmiddellijk na ontvangst van de rekening te betalen

I undertake to present the library with a copy of each publication for which this material is used unless otherwise agreed and also to pay the costs of reproduction upon receipt of the bill.

Datum en handtekening — *Date and signature*

19. 9. 19 82

H. Hoffmann

Naam en volledig adres — *Name and full adress*

Prof. Dr. Hartmut Hoffmann
Seminar für mittlere und neuere Geschichte
34 Göttingen (Bundesrepublik Deutschland)
Nikolausberger Weg 9 c

1) Doorhalen wat niet van toepassing is
2) Specificeren: zie de algemene inlichtingen aan de keerzijde.

1) Delete as necessary.
2) Please specify; see the general information on the other side of the sheet.

QUADRAGESIMA PRIMA CVCLI DECENN.

	ANNI DNI.	IND INDICT.
B	DCCLX	Eclips. S.
	DCCLXI	
	DCCLXII	
	DCCLXIII	
B	DCCLXIIII	Eclips. S.
	DCCLXV	
	DCCLXVI	
	DCCLXVII	Romanus filius eius R. C. OG
B	DCCLXVIII	Pipin rex ob. karl. et kar
	DCCLXVIIII	
	DCCLXX	
	DCCLXXI	
B	DCCLXXII	
	DCCLXXIII	
	DCCLXXIIII	
	DCCLXXV	
B	DCCLXXVI	
	DCCLXXVII	
	DCCLXXVIII	

QUADRAGESIMA SECUNDA CVCLI DECENN.

	ANNI DNI.	
	DCCLXXVIIII	Sturmi abbas primus fuldensis ob.
B	DCCLXXX	
	DCCLXXXI	
	DCCLXXXII	
	DCCLXXXIII	
B	DCCLXXXIIII	
	DCCLXXXV	
	DCCLXXXVI	Lul arch ob. Sanguis eccle fluxit. B
	DCCLXXXVII	
B	DCCLXXXVIII	
	DCCLXXXVIIII	
	DCCXC	Basilica S. B. fulde fundatur.
	DCCXCI	
B	DCCXCII	
	DCCXCIII	Coniuratio pippini et patre kar.
	DCCXCIIII	
	DCCXCV	
B	DCCXCVI	Vita Hadriani. Adrian pp ob.
	DCCXCVII	Leo pp excecat. et lingua abscidit.
		Karolus in imperio a leone separatur.

QUADRAGESIMA TERTIA CVCLI DECENN.

	ANNI DNI.	IND INDICT.
	DCCXCVIII	
	DCCXCVIIII	
B	DCCC	
	DCCCI	
	DCCCII	
	DCCCIII	Vita Fes. karolus ob. Lons mogone flagun.
B	DCCCIIII	
	DCCCV	OG
	DCCCVI	
	DCCCVII	
B	DCCCVIII	
	DCCCVIIII	
	DCCCX	
	DCCCXI	
B	DCCCXII	
	DCCCXIII	
	DCCCXIIII	fuldensis
	DCCCXV	VIII KL IVL. Raugolfus ob.
B	DCCCXVI	Leo pp ob.

QUADRAGESIMA QUARTA CVCLI DECENN.

	ANNI DNI.	
	DCCCXVII	
	DCCCXVIII	Stephan pp ob.
	DCCCXVIIII	Kt Nov. fuldense monasterium dedicat.
B	DCCCXX	VIII KL DEC Ratger abb fuld ob.
	DCCCXXI	
	DCCCXXII	
	DCCCXXIII	
B	DCCCXXIIII	Paschalis pp ob.
	DCCCXXV	
	DCCCXXVI	Sigil abb XIII K Iulii ob.
	DCCCXXVII	Eugeni pp ob
B	DCCCXXVIII	
	DCCCXXVIIII	
	DCCCXXX	Valentin pp ob
	DCCCXXXI	
B	DCCCXXXII	
	DCCCXXXIII	
	DCCCXXXIIII	
	DCCCXXXV	

Leiden UB.
Scal. 49
fol. 54r

QUADRAGESIMŪ QUINTŪ cycl DECENN.

ANNI DNI

ß DCCCXXXI
DCCCXXXII
DCCCXXXIII
DCCCXXXIIII
ß DCCCXL
DCCCXLI
DCCCXLII
DCCCXLIII ŌG
ß DCCCXLIIII
DCCCXLV
DCCCXLVI
DCCCXLVII
ß DCCCXLVIII
DCCCXLVIIII
DCCCL
DCCCLI
ß DCCCLII
DCCCLIII
DCCCLIIII END

QUADRAGESIMŪ SEXTŪ cycl DECENN.

ANNI DNI

DCCCLV
ß DCCCLVI
DCCCLVII
DCCCLVIII
DCCCLVIIII
ß DCCCLX
DCCCLXI
DCCCLXII ŌG
DCCCLXIII
ß DCCCLXIIII
DCCCLXV
DCCCLXVI
DCCCLXVII
ß DCCCLXVIII
DCCCLXVIIII
DCCCLXX
DCCCLXXI
ß DCCCLXXII
DCCCLXXIII END

QUADRAGESIMŪ SEPTIMŪ cycl DECENN.

ANNI DNI

DCCCLXXIIII
DCCCLXXV
ß DCCCLXXVI
DCCCLXXVII
DCCCLXXVIII
DCCCLXXVIIII
ß DCCCLXXX
DCCCLXXXI ŌG
DCCCLXXXII
DCCCLXXXIII
ß DCCCLXXXIIII
DCCCLXXXV
DCCCLXXXVI
DCCCLXXXVII
ß DCCCLXXXVIII
DCCCLXXXVIIII
DCCCXC
DCCCXCI
ß DCCCXCII END

QUADRAGESIMŪ OCTAVŪ cycl DECENN.

ANNI DNI.

DCCCXCIII
DCCCXCIIII
DCCCXCV
ß DCCCXCVI
DCCCXCVII
DCCCXCVIII
DCCCXCVIIII
ß DCCCC ŌG
DCCCCI
DCCCCII
DCCCCIII
ß DCCCCIIII
DCCCCV
DCCCCVI
DCCCCVII
ß DCCCCVIII
DCCCCVIIII
DCCCCX. Conſ ungroꝝ primo germaniā
DCCCCXI. Lvodouuicꝰ rex ob. Cuon END
radꝰ ſucceſſit.

601

Leiden UB
Scal. 49
f. 53v 54v

QUADRAGESIM. NON. CYCL DECENN.

ANNI DNI.

B DCCCCXCII
DCCCCXCIII
DCCCCXCIIII
DCCCCXCV
B DCCCCXCVI
DCCCCXCVII
DCCCCXCVIII Guonnā rex ob. Heinr. succ.
DCCCCXCVIIII óG
B DCCCCC
DCCCCCI
DCCCCCII
DCCCCCIII
B DCCCCCIIII
DCCCCCV
DCCCCCVI
DCCCCCVII
B DCCCCCVIII
DCCCCCVIIII
DCCCCCX END

QUINQUAGESIM CYCL DECENN.

ANNI DNI.

DCCCCCXI
B DCCCCCXII
DCCCCCXIII
DCCCCCXIIII
DCCCCCXV
B DCCCCCXVI
DCCCCCXVII Vngri terr uen.
DCCCCCXVIII Heinrich rex ob. óG
DCCCCCXVIIII Otto fili ei succ.
B DCCCCCXL dns lib
DCCCCCXLI Otto rex apd qdelmob dans
DCCCCCXLII subsecuta e
DCCCCCXLIII Stella comet sapp. ifames
B DCCCCCXLIIII
DCCCCCXLV
DCCCCCXLVI
DCCCCCXLVII
B DCCCCCXLVIII
DCCCCCXLVIIII END

QUINQUAGESIM. I. CYCL DECENN.

ANNI DNI.

DCCCCL
DCCCCLI Lyodulf surrex a dns patre suo consulado
B DCCCCLII
DCCCCLIII
DCCCCLIIII bellū cūsclauis. Heinrich dux ob.
DCCCCLV Bellū ungrorū cū xpianis. ipso anno
B DCCCCLVI Lyodulf rex imalia ob.
DCCCCLVII óG
DCCCCLVIII
DCCCCLVIIII
B DCCCCLX efficitur
DCCCCLXI Otto iunior consors patris regni
DCCCCLXII Otto senior roma uenit imp effic
DCCCCLXIII
B DCCCCLXIIII
DCCCCLXV Bruno archi epc ob
DCCCCLXVI
DCCCCLXVII
B DCCCCLXVIII END

QUINQUAGESIM. II. CYCL DECENN.

ANNI DNI.

DCCCCLXVIIII
DCCCCLXX
DCCCCLXXI
B DCCCCLXXII
DCCCCLXXIII Domn otto imp ob. filiū suū otto
DCCCCLXXIIII
DCCCCLXXV
B DCCCCLXXVI Gero cot archiepc ob. óG
DCCCCLXXVII
DCCCCLXXVIII Otto sed cū exercitu galliā intrauit
DCCCCLXXVIIII
B DCCCCLXXX
DCCCCLXXXI
DCCCCLXXXII
DCCCCLXXXIII
B DCCCCLXXXIIII Otto II. óG. filius ei succ
DCCCCLXXXV
DCCCCLXXXVI END

601

Leiden UB.

Scal. 49

fol. 55r

Liefrinck, Mss. dalés ... Tap-Bar

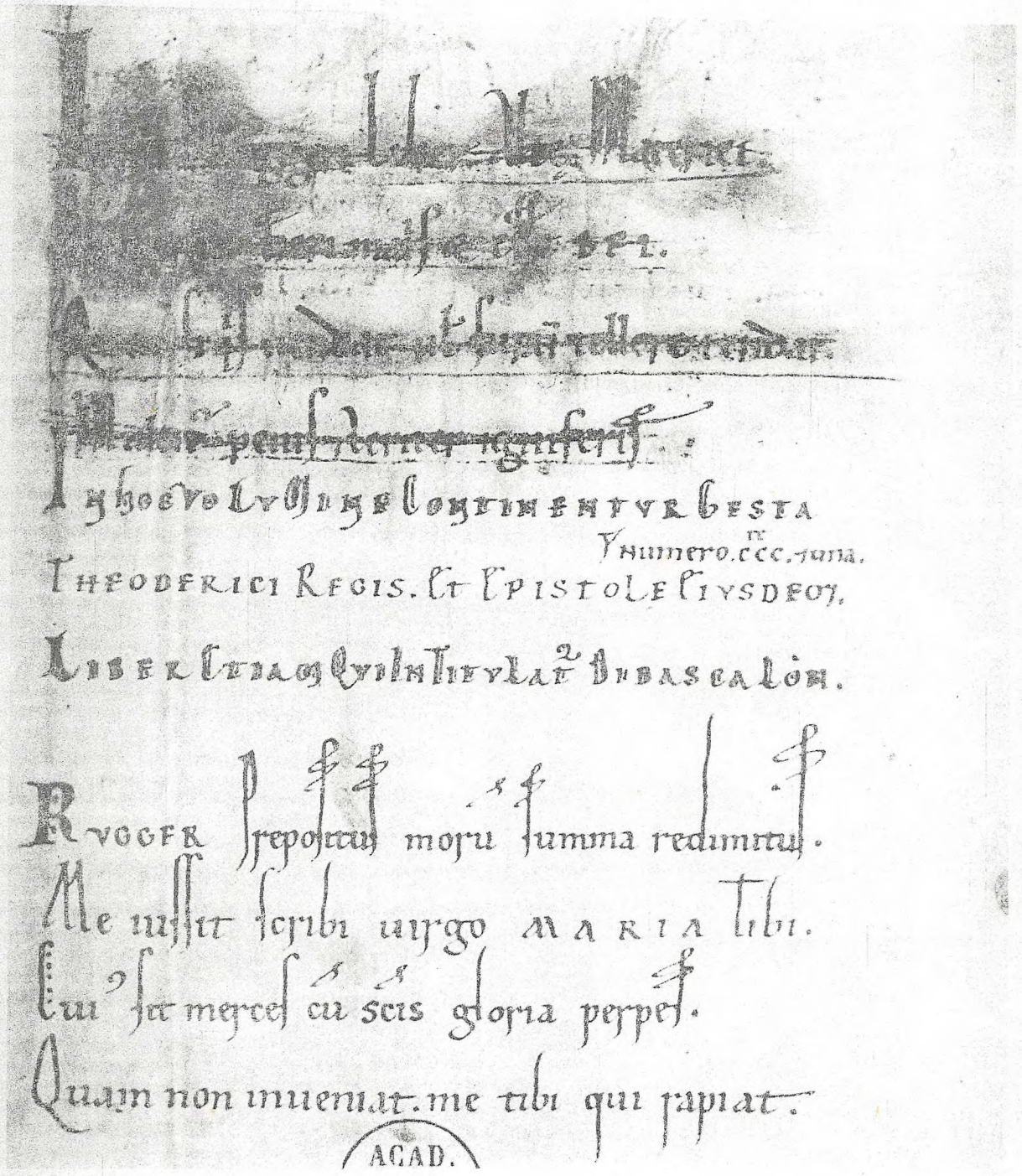

IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR GESTA
IN
THEODERICI REGIS. ET EPISTOLE EIVSDEM.
NVMERO CCC. SEPTEM.

LIBER CRONICORVM SIVE HISTORIARVM DE BASCALÒN.

ROGER Prepositus mortu summa redemptus.
Me iussit scribi virgo MARIA tibi.
Cui sit merces cu sctis gloria perpes.
Quam non inuenit me tibi qui papiat.

ACAD.

Liefkinde, Mm. datés ... Pays-Bas

Pl. 89

32

AMOMET. flos consuetudo sollempnis dare fastis nomen. ornatu ppm romę. terrenā curię claritatem. ut pannoz. numerū decurrat grā dignitatū & beneficiis pncipū. sacrę memoria sctoz. felix aconsule sumat annos auspiū. portaq; dierū tali nomine vocatū tempo introeat. fauctatq; reliquę partu fortuna pn cipii. Qd enī uob credi possit optaco? quā ut alumnos ppos ad ubera sua roma recolligat. & in ueneranda nomi nis ecu senatū numę. rei gallicanū. Agnoscat curia transalpīnu sanguīis dec? quę n semel coronā suā nobilitatis eius flore uestiuit. flouit unt reliqs fasces uiros inde sumęre consulares. q longo stemmate ducto p trabeas longę temporz. originari ē bonoz. Illā qs bonoz. indolē nesciat ee felicē. qui pmus auspiciis hinc pdidit mercatū. qd ad patriā usus est festinare ut tutū. Bonū iudicū. pspitas. cptum cū libertate pueritiae. nec passi sum eū in gloriū relinquere. q ad honorā rem publicā meruit puenire. Dign plane largitatib nris. q in ipso pueritiae flore maturis moribo lubricā frenauit gaudiū. & q d raru ornamentū bonū ē. patre puatus. gra uitatis faci. & filio cupiditatē inimicā sapientię subiugauit. uitioz blanda contempsit. superbię uana calcauit. Ita superatis exactis. ante dare uisus ē de moribo consulatū. flos aut qui bonis redimitur institutis. q pbitas inspecta conciliat. curulēs insulas pstitum candidato. ut tutū desideria possim pmouere pmunera. q a n defit rei studiū quę pmiū largius habet. Atq; ido uos q utris q; rei publicę bonis indiserta potestis gramina delectari. unguę fauorē. adunate sententiā. amboz iudicio dign. & eligi. q tantis fascib meritę augeri. II. Felici viro illustri consuli ordinario. T. R.

AMOVS Beneficia nra geminate. nec semel pstat largitas collata fastidiū. magis q; nos pmouent ad frequens pmiū. qui inicia nrę grę suscepe meruerunt. flouis enī iudicium impendit. fauor aut placitus exhibet. Decorū. namq; pncipis arbitria n hesitare. & commendant pora posteritatibus donis.

PI. 90 Lieftinck, Mss. dated ... Pays-Bas

Leyde, B. U. - Vulc. 46, f. 130 Fulda 1176-1177

Liefkinde, Mss. datés ... Pays-Bas

Dia

Pl. 91

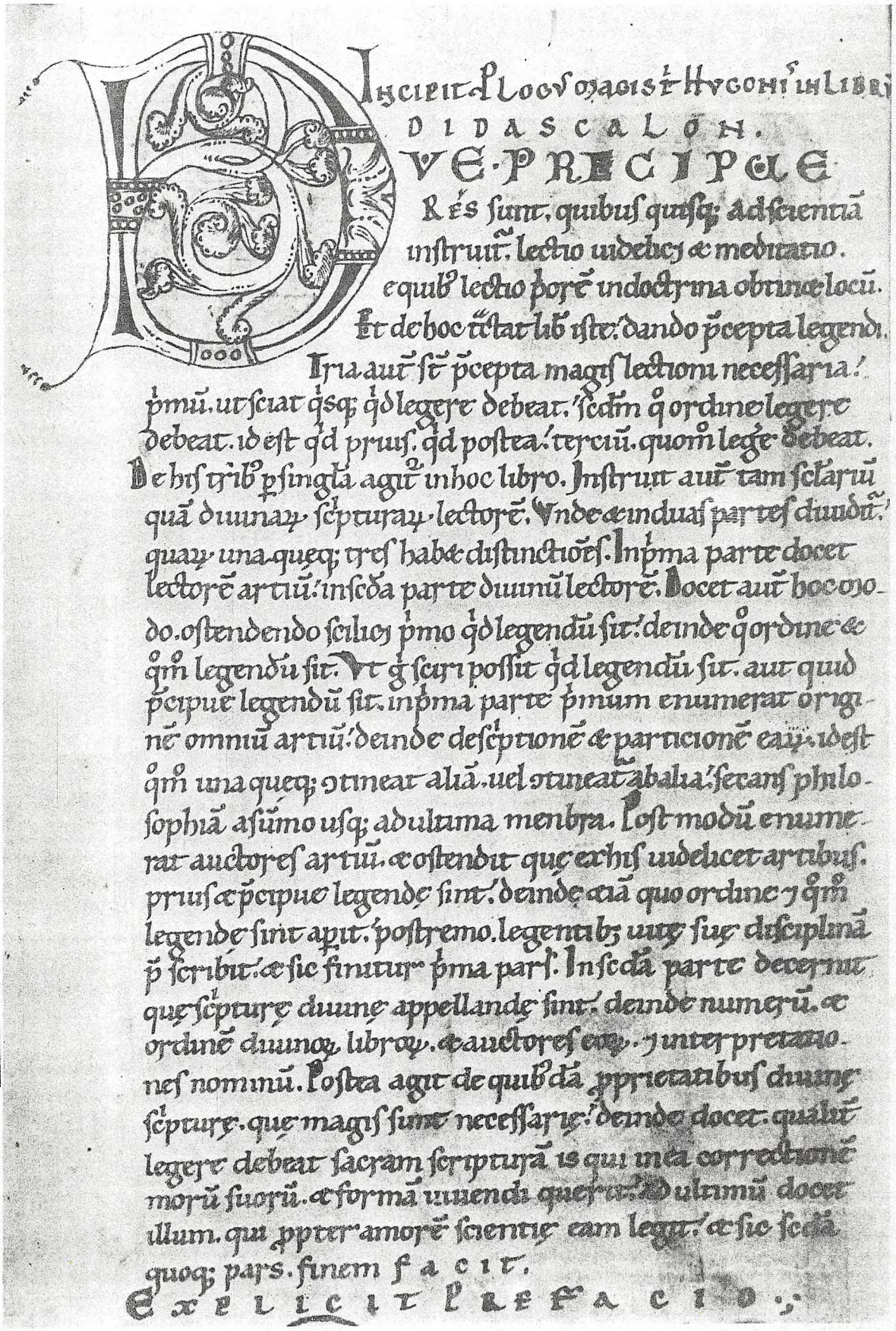

INCIPIT PROLOGVS IN LIBRVM HVGONIS DE DIDASCALON.

QVE PRECIPVE RES sunt, quibus quisq; ad scientiam instruit. lectio uidelicet & meditatio. e quib' lectio porte indoctrina obtinet locu. Et de hoc tractat lib' iste: dando p'cepta legendi. Tria aut' sunt p'cepta magis lectioni necessaria: p'mu. ut sciat q'sq; q'd legere debeat. secu'm q' ordine legere debeat. id est q'd prius. q'd postea: tertiu. quo'm lege debeat. De his trib' p'singla agit' in hoc libro. Instruit aut' tam sacra'm quam diuinay' scripturay' lectore'. Vnde & in duas partes diuidit: quay' una quaq; tres habe distinctiones. In p'ma parte docet lectore' artiu': in sc'da parte diuinu' lectore'. Docet aut' hoc o'o do. ostendendo scilicet p'mo q'd legendu' sit: deinde q' ordine & q'm legendu' sit. Vt q' sciri possit q'd legendu' sit. aut quod p'cipue legendu' sit. in p'ma parte p'mum enumerat origine' omniu' artiu': deinde descriptione' & partitione' earu'. id est q'm una quaq; otineat aliam. uel otineat ab alia: secans philosophiam a sumo usq; ad ultima membra. Post modu' enumerat auctores artiu'. & ostendit que ex his uidelicet artibus. prius & p'cipue legende sint. deinde etiam quo ordine & q'm legende sint apit. postremo. legentib; uite sue disciplina' p' scribit. & sic finitur p'ma pars. In sc'da parte decernit que scripture diuine appellande sint: deinde numeru'. & ordine' diuinay' librorum. & auctores eorum. Interpretationes nominu'. Postea agit de quib' da' p'prietatibus diuine scripture. que magis sunt necessarie: deinde docet. qualit' legere debeat sacra'm scriptura' is qui intendit correctione' morum suorum. & forma' uiuendi quaerit. Ad ultimu' docet illum. qui p'pter amore' scientie eam legit. & sic sc'da quoq; pars. finem facit.

EXPLICIT PREFACIO.

Pl. 92 Liefl. Mss. dat. ... Pays-Bas

QVIA MAGISTERIVM CVIVS LIBET ARTIS SYNTAXIM IN HOC LIBRO CONTINET. DIDASCALOS INTITVLAT.

LIBER X. DE SAPIENTIA.

PRETENDO PRIMA

ma consistit. Sapientia illuminat hominē ut se ipsum agnoscat. qui ceteri similis fuit. cū se preceteris factum esse non intellexit. Immortalis quippe animus sapientia illustrat. respicit principiū sui. quāsi in decoq agnoscit. ut extra se q̄ quā queat. cui q̄ ipse ē satis ee potuit. Scriptū legi in tripode apollinis. TEOTIS PLISON. idē cognosce te ipsū. quia nimirū homo si non origmis suę immemor esset. omē q̄ mutabilitati obnoxiū ē. quāsi nihil agnosceret. Data apud philosophos sententia. animā excunctis nature partibus asserit esse compactā. Et thymeus platonis ex diuidua ⁊ indiuidua mixtaq; substantia utrumq; eādem ⁊ diuersa ⁊ ex utroq; cōmixta natura. quo uniuersitas designat. ELEDECTIA .i. formauit. Ipsa namq; in tria ⁊ quę in tria consecutē capit. quia ⁊ inuisibiles per intellegentiā rerū causas conprehendit. ⁊ uisibiles actualiū formas per sensuū passiones colligit. sectaq; morbes gemmos morū glomerat. quia siue p̄sensum adsensibilia exeat. siue per intelligentiam ad inuisibilia ascendat. ad se ipsam rerum similitudines trahens regirat. Et hoc ē quod eadem mens quę uniuersorum capax est. ex omni substantia atq; natura quo similitudinis representet figurā. coaptatur. Pythagoricum namq; dogma erat. simulia simulibus cōprehendi. ut scilicet anima rationalis. nisi ex omnib' cōposita foret. nullatenus omnia comprehendere posset. Sicut quod dicit quidā. Terrā terreno cōprehendimus. ęthera flammis. humorem liquido

e division eut lieu ; ce
ns le catalogue de cette
es mss individuels. En
s de Nonantola, on lit
d'Augustin) avec les
s ce catalogue (6), au
n, qui inc. : «*Faustus*
dicente» (7), au f. 2r :
Scripturarum contra
Item eiusdem (c.-à-d.
... (9).
inventaire contenant
manuscrits et autres
dans les archives, on
er Epistolas Pauli, qui
one ultime carte : «*et*
nent les mots *super*
itiaux cités, il s'agit
s cités s'y retrouvent

64 et 1490, est une
archives de Nonan-
ionis Augustini super
: «*Paulus*» *et finit* :
«*esse positis*» (13). Le
lu non *Paulus* mais
e que les autres mots

fin, il se peut que soient
rvée ; on peut les trouver

tta, 287 sous le n° 56.

liv. 33, chap. 8 : Zycha
7.7.

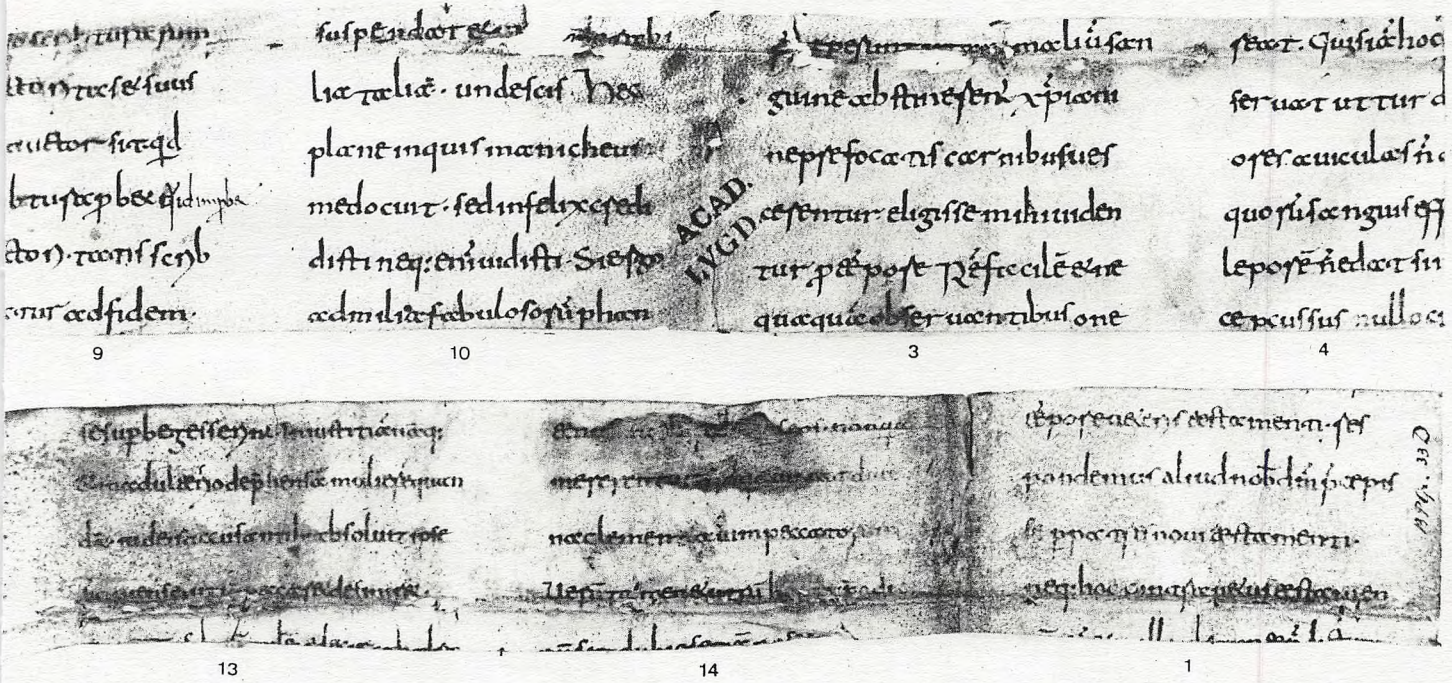

Leyde, BPL 2659.

Fragments détachés de la couverture de parchemin du ms grec BPG 33 D.

Les chiffres indiquent l'ordre de lecture des diverses pièces qui appartiennent aux livres 32 et 33 du *Contra Faustum* d'Augustin.

PLANCHE I

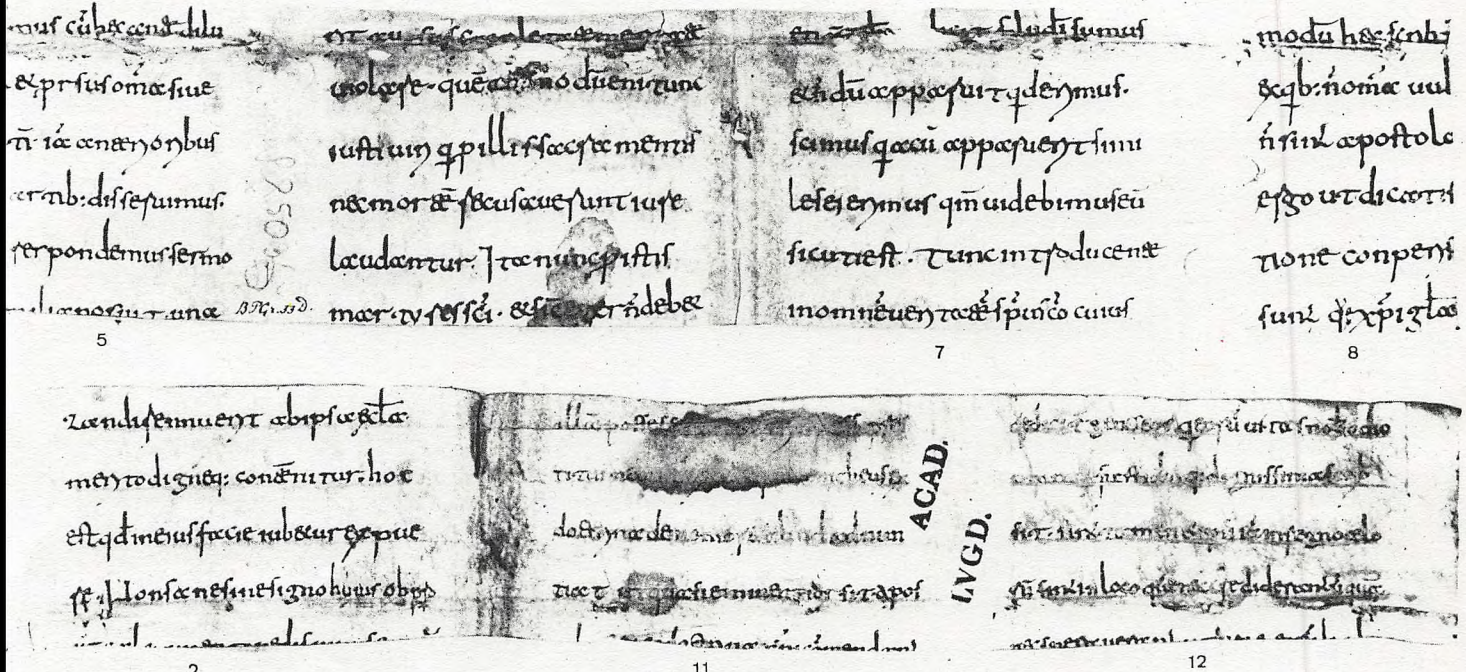

Leyde, BPL 2659.

Fragments détachés de la couverture de parchemin du ms grec BPG 33 D.

Les chiffres indiquent l'ordre de lecture des diverses pièces qui appartiennent aux livres 32 et 33 du *Contra Faustum* d'Augustin.

A. de Meyier, Deux fragments d'un ms. perdu de l'abbaye de Nonantola (Leyde, BPL 2659), p. 38-42, in: Guy Cambier, Hommages à André Bertemy (1976)

Evidemment ms contenant moment indéter mentionnées da *Contra Faustum* (1464-1490) ; part il n'est qu toujours le mêm siècles dans la retrouvent dans l'abbé Ilarione de Nonantola Sessoriano, à R *Contra Faustum* «Fondo Sessori cours de laquell grec de Leyde a l'ordre de Guill bassadeur de Fr mss ; par cons tageusement leu vieux mss sur théologiques ; i pour relier les trouva de quel d'un relieur : c dos des cahiers

(15) Fr. Ferra *Rancatus ex diver Bibl. S. Crucis in* Vaticane, Fondo Fondo Sessor. 55 Bibl. Naz. Vitt. E aujourd'hui Sess. *speculum* de Pseu *in Heptateuchum Manuscrits de l'A* (Studi e Testi, 1

Chatelain, Paléographie

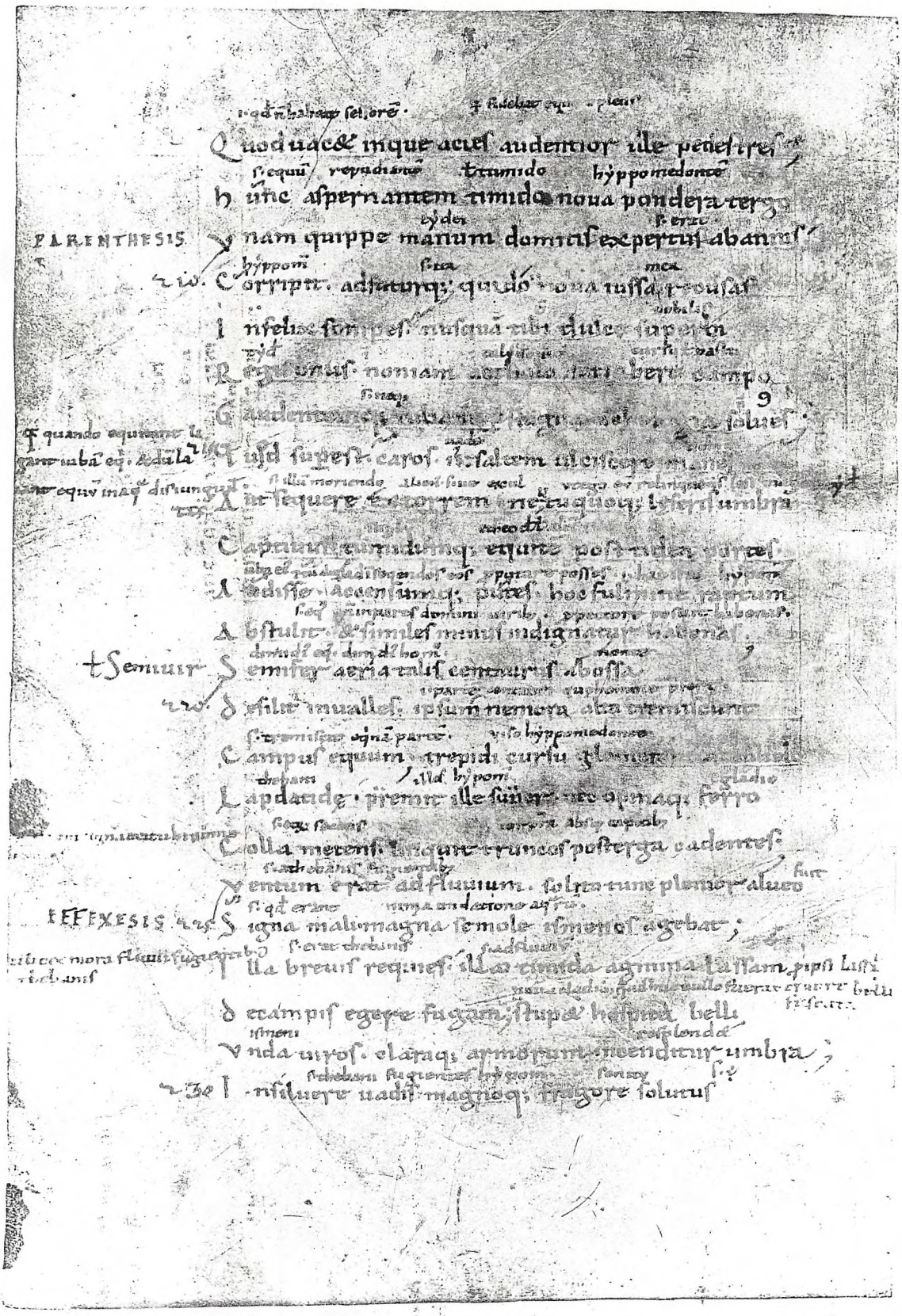

PARENTHESIS

EFFEXESIS

Leiden

STACE, *Thébaïde*. — Gronov. 70 (x. XI).

unclibrum poeta cetera ordinem
carminis fecit. ecclesiastes. ciceronis
miam suam

estqua dustu hypsilę arquuus ecce
ceruus stetit ardore succensus uires liquo
re alhaustu recuperauit rursus orbi
natur adbellum

cit tra malitie rubinem

regul cgr prbrū pharaones dicebantur
Leticiq congrua cōparatio. Sicargiu
post stet lyncurgus calaares. uirtudeun
gruis uerogrpeo uiraciā gndo fugiunt
noctu. q uirgrpeo calore. cetu pore au
ge ptalas.
Vrsinę umbrę frenis acuruq; ipsę
gruel. libra frixas sine uolatu multitu
dine designare. Omē uni spaciū pon
narū dimicatu q̄r uolante inum
brantur.
ribus. Vel salustius. Vertitur olea stru
ribus arborum.

Quod uaco inque acies audentior ille pedestres
si equū repudiauerō trepido hippomedonteō
h unc aspernantem timido noua pondera tergo
PARENTHESIS y nam quippe manum domitis expertus habenis.
tydei s. erat
w. C orripit. adfatuq; quidō noua iussa recusat
hippom sua mea
I nfelix sonipes. nusquā tibi dulce superbi
nobilis
R egisonus. noniam aetholo sat habere campo
tydē calydonio cursu pasta
G audentemq; iubam p stagna aethologna soluet
sinaq. 9
q quando equitare le
gant ubā eq. sedula
q usd superest. caros. i. saltem ulciscere manes
uade domitā
sanie equū magē distinguit. sillū moriendo suos sinu accul vrego ex relinquens lesi manes
x ut sequere extorrem. ne tu quoq; lesers umbra
suphr echo dicit tali.
C aptiuus. timidumq; equitē post tergea portes.
ubi es tui dū sadisse gendos eos ppetare posses. i. hac ira hippom
A disse. accensumq; putes. hoc fulmine rapcum
sic impares domini uiris. ppecore posse habenas.
A bstulit. & similes minus indignatur habenas.
dom dl eq. dom dl hom.
tSemiuir S emifer aeria talis centaurus abossa
monte.
w. d esilit inualles. ipsum nemora alta tremiscunt
i parē centauri quphomine pfere.
si tremiscit aqua parue. viso hippomedonte
C ampus equum. trepidi cursu glomerantur ambulo
chebani illi hippom
L apdatidę. premit ille sup nec opmaq; ferro
gladio
sicq; socans corpora absq capitib.
C olla metens. linquit truncos posterga cadentes.
s. adthebanis fugientib
V entum erat ad fluuium. solita tunc plenior alueo
fuit
EFFEXESIS s. igt erant nimia undatione aquarū.
S igna mali magna semole ismenos agebat;
s. erat thebanis s. ad fluuiū
ille breuis requies. illo timida agmina lassam pipsi Lusi
nunc eludis, quidnec nullo fluente crat bellu
d ecampis egere fugam; stupet hospite belli
ismeni resplendet
V nda uiros. clarasq; armorum meendit umbra;
sthebani fugientes hippom. sanny si
w. 30 l nsiluere uadi magnoq; fragore soluti

Chatelain. Pl. CLXIII. Glossaires 70 (s. XI) Stat. Theb. Leiden

Leiden UB. Lipsius 7, fol. 27a

aparapanſo ane quaſcythyam adluit quodnomen
gentis ſignificat congelatum; philemon morimarusam a
cibris uocari hoc mortuum mare. Indeuſ. adpromantariu
rus be a sultra deindecremu xenophon lapsacen altore
ſcytharu tri duna uigatione inſula ee immenſae mag
nitudinis baltia tradit. eandem phrithaear baliſia nom
nant; feruntur &c ne quib; ouis auiu & aueniſ incolae ui
uant; alie in quib; aequinis pedib; homines nasc antur
hyppopodes appellata faneſtox. aliae in quib; nuda alio
quin corpora praegnandes ipsoru aures tota contegant.
Incipit de indeclariore apperiri fame & abgente inguae
onu quae in prima; In deger mania mons saeuo ibi immen sus
noc ripeis ingis minor. in mane ad cyb rof usq. promun
turiu effic unu quico danus uocat. refert insulis quaru
clarissima scadinauia in conpe magnitudinis. portione
tantum ei quod notuisit hilleuionu gente quingentis in
colente pagis q altera orbem terrarum ea appellant; &
minor opione m epigia n quida hac habitari adusula
usq. fluviu. asar matis. uene discirit. hyris. tradum; sinu
cylypenu uocant & inostio ei insula latari; mox altera x
sinu lagnu. cont minu cymbris; promuntoriu cymbrox
terranaei hermiones. quorum suaebi hermunduri.
chatti cherusci. quin maparsi peucini; basternae. supra
dictis conterminidacis. Amnes clari in oceanum
defluunt. guthalus. uis culus siue uisti. albis. visur
gis. amissis. rhenus. mosa; Interior sus uero nullo in fe
rius nobilitate hercinii iugu praecendit.
Inreno au ipse prope. c. in longitu dine; nobilissima
batauorum insula & canenfacu & alia frisiorum.
caucorum frisiabonum turiorum. marsacorum q. ster
nuntur inter he lium ad fleuu. ita appellat ostia ing
effusus rhenus a septentrione in lacu s. ab occidente
in ane mora sesparg it medio inter haec or emodicu
nominis uocabulo dienst alueum; ex aduerſ huius situs.

Britannia insula clara graecis nris q. moni mentis
inter septentrionem & occidente iacet germaniae.
galliae. hispaniae. multo maximis europae partib;
magno intuallo aduersa albion ipsi nomen fuit cui
brittaniae uocarentur omnes dequib; mox paulo dicem
has ab e. ageforiaco morinox gentis litore pxumo
traiecto L. circuitu patere. xxxviii. xxv. pytheas
&isidorus tradunt; xxx. propeia annis. nouem ameus

elua vuisara

ostia rheni
insula legica
vual uehta
rhm.

excurrens in mariā longe pen insulā effic quae thar
tris appellat xcvij; inde insulae romanis armis cogni
tae eorū nobilissime burcana fabariā nostris dicta
a frugis similitudine, ponto proueniens. ltē glae
saria a sucino militiae appellata a barbaris auste
rauia prerq; adiacentia uoc au mari ad scaldim usque
fluuiū germaniae accolunt gentes. audex plicabilium
surgit inmodica procellarū discordiae est; graeci &
quidā nostri xxv. orā germaniae tradiderunt.
agrippa cū raetiae norico. longitudinē dclxxxvj.
latitudinē cxlviij. rheciae prope unius maioris lati
tudinis. sane circa excessū ei subactā germania mul
tis postea annis nec tota p cognita: si conicere pmittit
haud multū ora deerit graecorū oppimo. ne & longitudine
ab agrippa prodita. Germanorū genera
quinq; uandilici quorū pars burgodyones: uarin
ne. charin ni guiones; alterū genus: ingya ones. quorx
pars cymbri; thaeudoni. ach augorū gentes; proxi
mi aurhe no istri ones. quorū pars cymbri; medi
romanis armis nonultra uicinitate siluae calydo
niae propagatis; agrippa longitudinē. dccc. ee. latitudinē. ccc.
C redidit; eandem ibernie. sed longitudinē. cc.
minore; supea hac sita ab. braeuissimo transitu
arsilurū gente. xxx; reliquarū nulla. cxxv. aplia
circuitu prodit; sunt au xl. or cader modicis int
se discretae spatiis. septem hac emodiae. xxx hebu
der. & int ibernia acbritannia monapia. monapia. pricnea.
uectis. silimnus. andros. Infrauero ānis. & axamos.
& aduersa in germanicū mare par sae glaesiae
quas electri d ar greci recentiores appellauere. quid
ibi electri nascer; ultima ōnium. memorantur
tyle in quasolistitio nullas ee noctes indicauimus
cancri signū sole transeunte nullos; contra per
brumā dies. hoc quidā senis mēsibus continu ir
fieri arbitrantur; tym aeus historicus abritannia
introrsus; sex dierū nauigatione abee dicit insulā
mictim in qua candidū plūbū prouenire. ad eam
britannos utri lib; nauigu scamo circumsuis. Vtrilibus

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

hips. 7, Fol. 27R

Leiden UB. Lipsius 7, f. 47v

astoborer laeuo aluaeo dictus hocē ramus. ag-
uemem & enebris. dextrauē roastus. per.
quod later is significationē adiecit. n& ante
nilus quā s& totū aquis rursus concor dib; iu
nexit. sic quoq; & in annū gyris ante nomina
tus p aliquod milia & in totū homero aegyp
tus. alisq; triton sub inde insulis. im pactus. tradē
in citatus inrrtamenar: postremo in clusus
mont b; n& aliū d& corremior uectus. aquis p
per amb; ad locā a& chiopū qui cata dupi uoca
tur nouissimo cata ractae inter occur santis
scopulos non fluere ae immensos tagorae cre
dtur sed ruere. Posted laenis & confra ctis
aquis domit aq; uiolentia aliquid & spatio fer
sus mul tas quā uis faucib; in aegyptiū mare
se euomat certis tam diebus actu. im agnoptotā
spatiatus aegyptiū fo& cundus in nata t tr ade.

Causas huius incremem uarias prodider ae;
sed maxime probabiles. & e siarum eotēpore
ex ad uerso flamiū rep cussū ul trainora ac

transeunte. Abundantissime aū leone & renidet
inur gineigdem quibus adere uit modis. Inotum
aū reuocāt intrarip as in libra reger aut prae
fectas nauigare eonefas iudicatum ē. Auctur ppute
os mensurę. notas deprehendunt. Iustū incremū
est cubitorū xvi; minores aque non omnia rigant.
Ampliores d& inem tardius rece dendo; haeser end
tēpora adsumunt solo maden te. Illę nondum sicien
te. utrumq; reputat pro uinia. Induodeci cubitas fa
mem sentit. In trae decim & amnum esurit. xiiij.
cubitahilaritatē adfer unt. xv securitatē xvi dili
cias; maximū incrementū ad hoc xvi fuit cubitorū
xviij. claudio principe. inimi mū. v. pārs Alico bello.
uelut intercem magni prodigio quodā flumine a
uersante. cum stare re aquę aptas molib; admittunt.
utquaeq; liberata est terra saeritę; Idē annis unus
omniū nullas exspirat auras. Dicionis aegyptię
esse incipit a finde a& chiopiae sidenae. trauocatur
pen insula. c Passū ambitu in qua castra sum
lateraе arabiae. & ex aduerso insulae. iij. pilae
de pambi. fissura unde appellari diximus del ta hoc

&esis nubila illo feremabus ereliquo orbe.

Timaeus mathae machicus occultã prorulit
rationẽ, phalã appellari fontem eius. mergiq.
incu. niculos: ipsũ amnem udpore hanellamẽ
fumidis cauũb: ubi conditur; uerũ solepeos
dies comminus facto. extra hi ardo risu &
suspensũ habundare. ac nedeuor & ur abscon
di ideueni rae acanis or tu p interotũ solis
inleonẽ. contrappendiculũ fonti r ridere
flantẽ. cum eo tractu absumantur umbrae.

Plerisq. diuerso opinatus largiorẽ fluere ad
septen trioner sole discedentiae. quod incan
cro & leone euenit. deoq. donec minus siccari.
rursus incapricorni & austrinũ polũ reuer
so sorberi & obid parci us fluere.

Sed timaeo siquis extra hi possecredat umbra
rũ defectus: isdiebus & loci r sine fine adest.

Incipit crescere luna noua quaecumq. postsoli
stitiumẽ sensim modicae quae canchrumsole

spatiũ aedidit arctẽ dorus. & ineo. ccl. oppida fuis
se iuba. cccc. peder aristocreon. abelesimi de ad
mare dccl. elefantus insula intranouissimũ cata
racten. p. & supra si aenen xvi. habitatur
nauigatio nis aegyptifinis. ab alexandria dxxxv.
p. intantũ errauerae supra scripti ibi aethiopiae

uene unt naues. namquae eas plicatiles hi mersi
transferunt quotiens adcataractas uentumest
aegyptus r supcacterã antiquitatis gloriam xx.
urbium sibi a masae regnante habitata pẽfert.
nunc quoq. multis & iam signobilib; frequens: ce
lebrã tur tamen appollonis. mox laeu cotae ae.
& dios polis magna; eadem thaebe portarũ centũ
nobilis fama. coptos indicarũ arabicarũ quemer
tiũ nilo proximũ emporiũ. mox ueneris oppidũ.
& iterum iouis de tentyris. Infra quod abiduos mem
nonis regia. & osiridis templo inclutũ. vii d finlybiã
remotum aflu minise; deinpto loma is & pano po
lis acuenerasr iterum. & inlibico. ubi mon tes

Leiden UB. Lipsius 7, f. 47v

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

Rijps. 7, Fol. 47 v

Leiden UB. Lipsius 7, f. 127r

rupibus arboribusque decuncarnis quam ipsenser & ponderc
um plumbatas figuntur Stremcasum circa paludem pro
pugnante unguibus chirouesperationū genere alienisq;
serpentibus Hiscommentar augemes rerum pregr Comma
ta uero fabulae admeridiam solis reper cussus menarrabilem
quendam amuer sratus hulrum & ita poemisula exsite
re tot generum aurespirante conceptum magnique a
lexandri classibus arabum odore primū nunciatū matui
Omnia falsa siquidem cinnamū nascatur in aethiopia ro
gochus conubio pmixta himeranter ida comter minus sue
hunt pmaria uasiarabur quarneque g ubnacula rexeant
Neque remmihant uel impellant naela nonrario illa ad
iaunt omnium infabrissimo sum homo tamum & audaja
preterea hiberū mare exig um ut crabrum ameuristum
maxime flambur hirecto cursū primaus impellant atque
apromunturn ambra argeste deferunt inportu
gebbanitarum quuocatur ocilla quam obrem
illi maxime idpetunt produntque uix quinto
anno reuerta negotiatores aemulor inter ire con
tra re ue hunt utrea & aena uestes fibulas cum
monilibus commutibus Et ornatu illa femmarum

Secunda proximus breuiorem mensura atque
ta ordine Vilissimum quodradicibus proxa
mum qm ibi minimum corticis inquosumma
gratiaeque decausa preferuntur cacumina
ubipluribus torp& De zilocinnamo
Ipsum uero lignum infastidio propter origam
grimoniam xylo cinnamomum uocatur pregū
& in libras xx quidam cinnami duo genera tradi
dere candidius nigriusque & quondam prefere
batur candidum nunc comra lignum laudatur
atque etiam uarium preferunt candido certas
simo tamen aefumigationes scabrum atque ui
mer ser rerum tarde frietur
Damnatum imprimis mollea uteulabri
cortex Jus eius acebbanitarum regis solo
profiscitur is edicto mercato uendit pregr
quondam fuere in libras denariū milia actū
id parte dimidia est incensis unferunt silus
in barbarorum id accident obmiquitatem
pre potentium anforte non stus consti
tutio sibi tam ardentis floreuta aestibus

maxime fide confitit ipse frutex duum cubito
rum altitudine amplissimus palmique mmmm;
quattuor dignorum grassitudinis stamm aterra
sec dignus surgulosus aridosimilis cum ur& non
odoratur folio origam siccitatu gaudens sterilio
rum brece due nature gignitur quidem se&
denissimus muepribus rupipusque difficilis
collectum &itur nonnisi pmiserit deus ouem
hunc intellegunt aliqui assabinum illi uocant
XLIIII boum caprarumque &arietum exaus
imperatur uenacie dendi nontamen utante
ostum solus utpoti occasum luce& sarmenta
hasta diuidit sacerdos eoque partem ponit
reliquum mercatur maius conditu.
Italia fama cumsole diuidi ternasque partes
fieri deinsorte gemma discerni quodque soli
cessent relinqui aspontem conflagrare
Precipua bonitas ur gultorum tenuissimis
partibus adlongitudinem palmi.

siluas accendunt Inuenimus aput auctores
coronas &cinnamo inter auri lauro inclusas
Primus omnium intemplis capitalii atq;
pacis dicauit imperator uespasianus
augustus Radicem eius magni ponderis
uidimus inpalatii templo quod fecerat diuo
augusto conux augusta aurea patere impo
site annis omnibus ingrana durabantur
donec idoelabrū incendio consum ptū est
Frutex &casie est iuxta quecinnami cam
pos nascitur sedinmontibus grassioris
sarmenta tenui cute ueriusquam corti ce
quem contra atque incinnamo labuso &&
manui prequmest amplitudo frutica trū
cubitorum colos triplex cumprimum emi
cat candidus pedali mensura demrusecen
adorto semipede ultra nigricans;
Hec pars maxime laudatur Accedente pri
ma damnatur uero candida consecante sur culos

decessp

Leiden UB. Lipsius 7, f. 127r

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

[Fiqh 7, Fol. 127R]

Leiden UB., Lipsius 7, f. 246r

folia prunacem iocineri utiliasunt drachmę pondere
in aqua mulsa pota. Siluas earundem taxatque picis
resinę quegratia radantur utilissimas esse phisici aiunt
quilonga egritudine ñrecolligantur essatis constat
dillum caeriae raplus ita quanauigationem aegroti
ficere plus quam lactis herbidos pmontiũ aestuapotus.
Decamepdo med. Chamepitus ppē abrotus
abalistus terrae cubitalib; ramis florepinus odore alter
alui ordur incuria similus. Testiaeodem odore ridem
nomine quoque paruola colliculo digitali foliis scabris exi
lib; albis inpdris nascens omis herbae sedpropter cogna
tione nominis non differendo prosunt aduersus scor
pionum ictus item iocineris iniuriae cum palmis aureo
toneis renib; dueficae decoctum earum cumfarina or
deacea morbo quoque regio durinae difficultatibus
exaquae decoctae bibuntur. Nouissima contra serpen
tes ualdi cummelle sic dadposita uulnus purgat sanguinem den
satum extrahit pota sudores facit punctis expeculiariter reni
b; utilis fiunt exea dhydropici pilulae cumfico alui trahen
tes lumborum dolorem uiscoriati pondere murino finit dtus
sim recentem mortuos subtus cum sale [illegible]

tionum corpria dsiria cantraque mellis attici colores
dcorpria carnosior crassior quo cir sicco genere quesunt
utsit candida pura plucida Nomini autem utmontana
potius quā campestris item adaquilonia potius quā abalio
uento resoluitur resina aduulnerū usus dmalacmata
oleo inpdiones. Deadigdali medicina
mrgdalis amaris natura inmedendo contrahere uul
nera purgare discutere collectiones item pectoris uia
terebintina inlinitor eadem calidamemorbum dolorib;
spatiatus que insole auellitur dcorpis corporib; angonum
maxime crura agraciletate emendandam spacius ita
laxantium autem singulamembra capaciora queciborū
facienda corpora. Proximum locum optindelenta sco
inestei uis dadstringendimo udd dante ederas urinam.
Reliquae uentrem molliunt cruda concoquunt tussim
uellerem sedant uulvae onera extrahunt diam suffitae
priuatim aduersantur uisco panos dsimilia cūseuota urino
dmelle sanat. Palpebras lentis cina commodissima replicat
fractas quo que utilissima dauribus porulentas item impustu
gens talium pinea capitis uulneribus; optime medur

nus dicitur · DE PITHOSA MEDICINA ·

Excipitur asimil decausa dicitur quā quidem intyrnalligine renumerāt fiunt eximilis picę aestore parvo purpureo bile & pituitam paluum deterabit radix decocti hemina aut seminis lincalam imbalanis folia in aceto decocta furfuris cutis emendant mammas quoq; mixtur utraedecocto & turbina & serpentium ictus & intorum collectiones incipientes · DE RESINA MEDICINA

Resinam supradictis arboribus dicimus & generaetus nationes in ratione umi acpostea in arboribus; summa aespecies duae sicca & liquida siccę pinu & picę · fit liquida terebintho laricelentus co cupressio Nam & hae ferunt masia aesyria fallunturqui eandem putant eam esse picem atque larice · Picę enim pingue & turbinosodo sucos amfundit larix gracilem acmelli coloris uirus redolentem inedicili dararo utuntur & in ouo fere larice ppter tussim ulceraque uiscerum · Necpinea magnopere inusus celeris nonnisi coctis equo quendi genera satis demonstrauimus Arborumdifferentia placet terebintina odoratissima quę leuissimana

Pix quoque unde & quibus conficeretur modis indicabimus ei duo genera spissum liquidumq; spissarum utilissima medicinae brutea qm pinguissima & resinosissima utraq; pbt utilitates obid amagis rutilaquam celerae idem in qt inhoc adiciunt exmasculaarbore messe non arbitror posse intellegi · DE PICE MEDICINA

Picis natura excalfacit expl & aduersatur priuatim cerastea morsibus; compulenta item angine cummelle destinationib; & sternumentis epituita auribus infundtur cumrosaceo inlinitur cumcera sanat lucenas aluum solut exacreationis pectoris adiuuat elucmata ea utinlatis tosillis cummelle sic & ulcera purgat expl & cum uua passa & laxungia carbunculos purgat expl & cum uua passa & laxungia putrescentia ulceraqueuero serpunt cumpineo cortice aut sulpure phthisi quatamensura quidem dederunt & contra uderem tussim ragadas sedis & pedum panosque & ungues scabro semen dat uuluae duritia sedconuersiones odore Item & harg icos strumas cumfarina hordeacia & pueri inpubis urina decocta & uppurationem perducit & adolopdias sic capite utuntur admulierum mam

Leiden UB. Lipsius 7, f. 246r

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.
Lips. 7, fol. 246 r)

Leiden UB. Lipsius 7. fol. 376v

herentes in saxo cordismodo hoc mollum
apud persas defecisse radatur. Sed in
ueniuntur conpluribus aliis locis sicut in
paro & ossa in india trũ genera rubri &
quod dionium uocant cpinguitudine.
Tertium quod argenteis brattеis sublimu
nt in diceperlucent crassiores sunt ambi
ce inueniuntur & circa leuca das aepiri in
aegypto quebractica aurea sublinuntur & in
hisaũt mares exactiores fulgent femrae pi
griores crassius pinrent. Neo fuit aliagẽma
apud antiquos usus frequentior accerte apud
menandrũ & philemonem fabulesuperbium
Neculla est & ralacerti umterdius suffuso u
more hab & carẽ oleoque magisquã alioliquo
redamnantur. Cchrismelle & cuclidius testa
ceae aegrip & inunc topazo glomaeresuo uarii
genera & cum repertae ẽ placte omnibus ad
accidat in arabiae & insula quae cithis uoca
tur in quae ergo dicte pdones fucme & tẽper
tacte fessi cũherbas radices que foderent
acsordium plenas in cerior prestantiorq:
multo in carmine utrobique aũt inrupib:
inuis & gelidis oculi figura extuberans lou
terque adherens neque adnatae pẽris sed
ut ccdpositequam obrem scandere adeas
pigritia pedũ a equestres populus tredac
simul & periculũ terẽc. ergo eundi sed lon
ginquo incessum & cum toto musco excuti
unt hocuectigal hocestramen in ceruice di
ctis gratis simum.

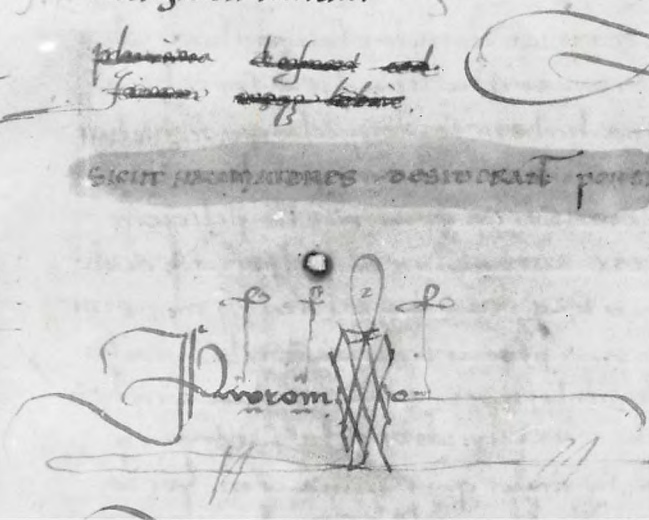

est Iubae topazum insulam in rubro mari ac con
tinentes adisce abee tradit. nebulosa & ideo
questum saepe ac uigentibus. proinde ex ea cau
sa accipisse topazinen trodi torum linguae sig
nificationem habere quaeren di ex hac primu
in portu tu berenices regine quae fuit mater se
quentis ptolemei ad pilemune p fectore gis mi
re placuisse & inde factem fructum arsinoe p
tolem & philadelphi uxoriq uctauo cubito
rum sacratae in delubro quod aureum cognomi
nabatur. Recentissimus auctores & certa
thebaidis alabastrum oppidum nasci dicent
& hanc genere coeuus faciunt. Trasuiduat quedi
risoterun similem chrysoparo tuoe ni similitudo
ad porri succum dirigitur est autem amplissima
gemarum eadem sole nobilium ultima sentit celera
fraco & cotibus poliuntur. haec & usu adteritur
comtactu eam. similitudinem proprior qua
auctoritate calci neuiridi pallens nascitur pauer
sa in die. Apud incolas causa simonis pirachossa
cas dahas amplitudine conspicua sed fistulosa

nid fumini [illegible] bl. Bla prima [illegible]
[illegible] bli [illegible] [illegible] [illegible] proiect
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

nunc enim [illegible] fidelium [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Leiden UB. Lipsius 7. f. 376v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

Fipr. 7, Fol. 376 v)

Leiden UB. Gron. 1. fol. 1v

Incipit tit. liuij. ab. vrbe condita. liber primus

Actvrvs ne sim ego opere precium si a primordio urbis res populi romani perscripserim. nec satis scio. nec si scirem dicere ausim. quippe qui cum ueterem. tum uulgatam esse rem undecumque. nouam semper scriptores aucturi rebus certis aliquid allaturos se. aut scribendi arte rudem uetustate superaturos credunt. Vtcunque erit. iuuabit tamen rerum gestarum memoriae principis terrarum populi pauxillum parte ipsam consuluisse. Si in tanta scriptorum turba mea fama inobscuro sit. nobilitate ac magnitudine eorum me qui nomen officient meo consoler. Res est praeterea immensi operis. ut quae supra septingentesimum annum repetatur. quae ab exiguis profecta incepis eo creuerit. ut iam magnitudine laboret sua. Legentium plerisque haud dubito. quin primae originis proximaque originibus minus prebitura uoluptatis sint. festinantibus ad haec noua. quibus iam pridem praualentis populi uires ipse conficiunt. Ego contra hoc quoque laboris praemium petam. ut me a conspectu malorum quae nostra tot per annos uidit aetas. tantisper certe dum prisca tota illa mente repeto. auertam. omnis expers curae. quae scribentis animum haud flectere auersum. sollicitum tamen efficere possit. Quae ante conditam condendamue urbem poetis magis decora fabulis. quam incorruptis rerum gestarum monumentis traduntur. ea nec affirmare nec refellere in animo est. Datur haec uenia antiquitati. ut miscendo humana diuinis primordia urbium augustiora faciat. Si cui populo licere oportet consecrare origines suas. Ad deos referre auctores ea belli gloria est populo romano. ut cum suum conditorisque parentem Martem potissimum ferat. tam hoc gentes humanae patiantur aequo animo. quam patiuntur imperium. Sed haec hisce similia ut cuique animaduersa aut existimata erunt. haud in magno equidem ponam discrimine. Ad illa mihi pro se quisque acerrime intendat animum. quae uita. qui mores fuerint. per quos uiros. quibusque artibus domi militiaeque partum. auctumque imperium sit. labente deinde paulatim disciplina uelut dissidentes primo mores sequatur animo. deinde ut magis magisque lapsi sint. tum ire coeperint praecipites. donec ad haec tempora. quibus nec uitia nostra nec remedia pati possumus. peruentum est. Hoc illud est praecipue cognitione rerum salubre ac frugiferum. omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri. Inde tibi tuaeque rei publicae. quod imitere capias. inde foedum inceptu. foedum exitu quod deuites. Ceterum aut me amor negotii suscepti fallit. aut nulla unquam respublica. nec maior. nec sanctior. nec bonis exemplis ditior fuit. nec in qua tam serae auaritia luxuriaque immigrauerint. nec ubi tantus ac tamdiu paupertati ac parsimoniae honos fuerit. adeo quanto rerum minus. tanto minus cupiditatis erat. Nuper diuitiae auaritiam. et abundantes uoluptates desiderium per luxum atque libidinem perdendi petendique omnia inuexere. Sed querelae ne tum quidem gratae futurae. cum forsitan necessariae erunt. ab initio certe tantae ordiendae rei absint. cum bonis potius ominibus uotisque et precationibus deorum dearumque. si ut poetis nobis quoque mos esset. libentius inciperemus. ut orsis tanti operis successus prosperos darent.

Troio profugo sedibus incerto quis ad latinos uenit finis. satis constat troia capta in ceteros saeuitum esse troianos. duobus quoque antenoridis et ueteri iure hospitii et quia pacis reddendaeque helenae semper auctores fuerunt. omne ius belli habitos absterruisse. casibus deinde uariis antenorem cum multitudine enetum qui seditione ex paphlagonia pulsi. et sedes et ducem regem philomenem ad troiam amisso quaerebant. uenisse in intimum adriatici maris sinum. euganeosque qui inter mare alpesque incolebant pulsis. enetos troianosque eas

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Gron 2 fol. 1v

Leiden UB. Gron. 1, fol. 3r

mator inter primū tumultū hostes inuasisse urbē
atq; adortos regiā duc transf. cū pubē albanā marē
ꝑsidio armisq; obtinendā euocasset. postquā iuuenes
ꝑpetrata cede ꝓgere ad sē gratulantes audit. exēplo
aduocato concilio sceleris insē frīs. originē nepotū.
ut genitū. ut educati. ut cognati essent. cedē dein
ceps tyranno. seq; ei auctorē ostendit. Iuuenes ꝓme
diam contionē agmine ingressi. cū auū regē salu
tassent. secuta ex oīm multitudine consentiens uox
patrū nomen imperiūq; efficit. Ita numitori albana
re ꝑmissa. romulū remūq; cupido cepit urbis loci
ubi expositi. ubiq; educati erant. urbis condendę.
Et superat multitudo albanorū Latinorūq;. Ad id
quoq; pastores accesserant. qui oīs facile spē face
rent. parua alba. parui laurentes. ꝑ ea urbe quę
conderet fore. Interuenit deinde his cogitationi
b⁹ auitū malū. regni cupido. atq; inde fedus certam
coortū. a fratribus principio. quo gemini essent. nec
etatis uerecundia discrimen facere posset. ut di
uorū interpretatione ea loca essent. augurium legerent.
qui nomen nouę urbi daret. qui conditā imperio
regeret. Palatinū romulus. remus auentinū adinau
gurandū templa capiunt. Priori remo augurium
uenisse fertur sex uultures. iamq; nunciato augu
rio cū duplex numerus romulo se ostendisset.
utriūq; regē sua multitudo consalutauerat. tēpo
re illi ꝓcepto. at hi numero auium regnū trahebant.
Inde cū altercatione congressi certamine irarum
adcedente uertunt. Ibi imperia dum fratris remus cecidit.
Vulgatior fama est. ludibrio frīs remū nouos tran
siluisse muros. Inde abiurato romulo cū uerbis quę
increpitans adiecisset. sic deinde quicūq; alius
transiliet menia mea interfectū. Ita solus potitus
imperio romulus. Condita urbs conditoris nomine
appellata. Palatinū primū in quo ipse erat educat⁹
munuit. Sacra diis aliis albano ritu. greco. her
culi ut ab euandro instituta erant facit. Hercule
in ea loca gerione interempto boues mira specie
abegisse memorant. ad
ripe tyberi fluuium
qua pre se armenta agens nando trauecerat. loco her
bido. ut quiete ac pabulo loco reficeret boues. ac ipse
fessum uia ꝓcubuisse. Ibi cū cibo uinoq; grauatū
sopor oppressisset. pastor accola ei⁹ loci nomine cacus.
ferox uirib⁹. captus pulcritudine boum. cū auertere
eam predā uellet. quia si agendo armenta inspelum
eam cōpulisset. ipsa uestigia querentē dominū eo
deductura erant. auersos boues eximium quemq;
pulcritudine caudis inspelunca traxit. Hercules ad
primam auroram somno excitus. cū gregē plustrasset
oculis. ac parte abeē numero sensisset. ꝓgit ad proximā
speluncā. si forte eo uestigia ferrent. Quę ubi oīa
foras uersa uidit. nec in partē aliā ferre. confusus
atq; incertus animi ex loco infesto agere porro arma
tum occipit. Inde cū ad te boues quęda addesiderium
ut fit relictarū mugissent. reddita inclusarū ex spe
lunca boum uox hercule conuertit. Ruē cū uademē
ad speluncā cacus prohibere ui conatus esset. ictus
clauā. fidem pastorū nequiquā inuocauit. morte
occubuit. Euander tū ea profugus ex peloponesso
auctoritate magis quā imperio regebat loca. ue
nerabilis uir miraculo litterarū rei nouę. inter rudes
artium homines ueneratior diuinitate credita
carmente matris. quia fatiloquia ante sibillę in italiā
aduentū. mirate hę gentes fuerant. Is tū euander
concursu pastorū trepidantiū circa aduenā manifeste
reum cedis exercitus. postquā facinus facinorisq; causā
audiuit. habitū formāq; aliquantū amplior em au
gustiorem q⁹ humana intuens. rogitat qui ur esset.
Vbi nomen patremq; ac patriā accepit. Ioue nate her
cule salue inquit. te mihi mater uerudica interpres
deum. auctorū celestiū numerū cecinit. tibiq; aram
hic dicatum uri. quā opulentissima olim interiis gens
maximā uocet. tuoq; ritu colat. Dextera hercules data.
accipere se omen. impletorūq; fata. ara condita ac
dicata est. Ibi dis primū bouē eximia capta de grege
sacrū pulcrus ac pinarius quę tū familię maxime inclite
ea loca incolebant. facti. forte ita euenit. ut potitu
ad tempus presto essent. Inisq; exta apponerentur.

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Gyor 1 fol. 3R

Leiden UB. Gronov. 1. f. 25r

uam uelut pessulsset. sp̄ licinio ingressus. dilectū pau
lus impedit. turbatis rerū patrib⁹ appi⁹ claudius
uectū tribunicia potestate dicere ꝑ ort anno ipsum
ra re exemplo impetum quando inuentū sit. sinus ip
sam urb⁹ dissolui. neq; enī iniqua defuturū. q; & ex
colleg uictoriā sibi. & gr̄am melioris partis bono
publico uelut questā. & plures si pluriorib⁹ opus sit.
tribunos ad auxiliū consulū paratos fore. & unū uel
aduersus omnes tras ee. dare. in & consules & primor⁹
patrū opera. ut si minus omnes. alios tamen ex tribuni r.p.
ac senatu conciliarent. Precepas appii monita patre.
& uniuersi comites ac benigne tribunos appellare &
consulare⁹. ut cuiq; eos ꝑuati aliqd uis aduersus sin
gulos erat. partim gratia. partim auctoritate optinu
ere. ut tribunicie potestati nihil salubre uellet
r.p. ee. Nouiq; tribunos aduersus unū moratorē
publici cōmodi auxilio dilectū consules habent.
Inde ad uicensimū belli pfecti. q; ex tribus auxilia con
uenerant. in ea uicensimū gr̄a concitata. quia qd in
spe uentū erat discordia intestina dissolui re ro
mana posse. principesq; nominis externi ꝑplexi e
ius fremebant. eternas opes ee romanos. in uter
semetipsos seditionib⁹ seruante. id unū uenenū. ea
labe cuncta opulenta rapta. ut magna imperia
mortalia ee. diu sustentatū id malū partim pa
trū consilio. partim patientia plebis. ea ad extrema
uenisse. duas ciuitates ex una factas. suos cuiq; par
tis magistratus. suas leges ee. primo indilectis seu
re solito. eos de bello tam paruisse ducib⁹. qua
liscunq; urbis statu manente disciplina militari
sisti potuisse. ea in parendi magistratib⁹ more in
castra redituros. q; romanis multae seq; ꝑximo bello
impsa acie impsa certamine consensu exercit⁹ tra
dita ultro uictoria uictis eripuisse. signa deserta. impera
tore inscio relicto. inussu castra reditum. pfecto si
inuisee suo milite uincere roma posse. nihil aliud op⁹
ee. quia indicia ostendit. bellum exercitus sua sponte
facta. & deos gesturos. Ne spes exercitus armaue
rant. multis inuicem casib⁹ uictos uictoresq. Cons
q; romanis nihil ꝑterea aliud quia suas uires. sua arma
horrebant. memoria pessimi ꝑximo bello exempli ter
rebat. ne re committerent co. ubi duo simul acies ti
mende essent. itaq; castris se tenebant. ea anceps ꝑ
lio auersi die tempestas forsitan ipsis lenturus ira. sani
tatisq; animus allaturus. Veneri hosti exercitus; comagis
ꝑpere agere. lacessere ad pugnam. primo obequitando
castris. puocando q;. Postremo ut nihil mouebant q;
consules ipso exercitu; increpando. simultatem in
testine discordie. remedium timori inuentum. & consul
magis in confidere quia in credere suis multis. nouum
seditionis genus. silentium occupant armato. Adhuc in
nouitate generis originisq; que falsa. que uera tacere.
Hec cum sub ipso nullo portasq; strepentes. haud egre
consules pati. aut imperite multitudini nunc in
dignatio. nunc pudor pectora uersare. & abunde
stimus auertere malis. nolle inultos hostes. nolle succes
sum. in patrib⁹ in exulib⁹. externa & domestica odia
certare in animis. Tande superant externa. adeo su
pbe insolenter; hosti eludebat. frequentes imperium
conuenium. poscunt pugnam. postulant ut signum
detur. Consules deliberabundi capita conferunt. diu
colloquunt. Pugnare cupiebant. sed reuocanda &
addenda cupidita erat. ut aduersando remorando
q; uictorem semel adderent multa adderent impetui.
Reddit responsum immaturam re agi. in diu tempus ee
pugne. castris se tenerent. edicunt inde. ut abstineant
pugna. si quos inussu pugnauerit. ut in hostem animaduer
surus. Ita demissis. q; min⁹ cons uelle credunt. crescit
ardor pugnandi. accenduntur insup hostes feroci mul
to. ut statuisse in pugnare consules cognitu e. q;pe
impune se insultaturos. in credi multa arma. re ad
ultimum seditionis eruptura. finemq; uenisse romano
imperio. His freti occursant portis. ingerunt pbra.
egre abstinent. quin castra oppugnent. Cum uero
in ultra contumelia pati romani posse. toti castris
undiq; ad cons curritur. in ea sensim ut ante pcentu
rionum principes postulant. sed passim omnis clamoribus
agunt. Natura res erat. perquiescant tamen.

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Gron. 1 fol. 25 r

Leiden UB. Gron. 1, fol. 132r

nfirmū. stellamb; cāpis suis. ipsi legionib: muri
abentis. ab uu. excercitib: uu. ducib; romanis fu
ciam. cesi. Imperatoris. etruscos. umbros. gal
los. uicadē fortuna iudebant. qua ipsi eram.
nec suis nec exterris armis. tā stare poterant.
tam bello ñ abstinebant. Adeo ne infelicē q̄dē
defensę libertatē redebat. ut uinci quā ñ tēpta
re uictoriā malebant. Quid in ī se ille quē pigeat
longa. quotas bellorū scribes. legendo. quę
gerentes ñ peregerūt. Quinctī. fabiī. p. decī.
l. postumiī. regilli. &. ñ. aliī. quibus ē
sulesq; semisē. famā unbob; ī. terre. p. unera
ē. qa uri. semp. os. hiis exer. i. uno genere. i.
altero popularē. ut. ut. erpeta. terriū tu
endis patari. ab. fama erat. Postumiī. ualetu
do aduersa romę. tenuis. Arbitrio. triplo pfec
tus. ut insānio hostes. ta cū placuerat. parab.
nondū regressos. ut. uenire. uicinis. ex. opostio
ubi obuiī habuere hostē. ubi. & uastare. ipsi
sanniū agrū phiberent. cū castra esti. & oliar
ēnt. qd uir romaī tamen. uictor. auderet.
ausi sānitis se. Tamē desperatio ultima tenę
rantis ferre. castra romana oppugnare. &
quāquā ñ uenit adfinē tā audax inceptū. ta
men haud omnino uanū fuit. Nebula erat ad
multā diei densa. adeo ut lucis usū eriperet
ñ pspectu modo certa uallī. adempto. sed p
pinquo etiā egredientiū uix se ē spectu. hac
uelud barbra insidiarū freti sānites. uix dū
satis certa luce. & ea ipsa p mentē caligine.
ad stationē romanā inporta segnē agentē
uigilias puenium. Inpulso oppidēsis. nec animi sa
tis adresistendū nec uirū fuit. abiergo castro
rum porta impetus factus. Ineo. captus questo
rius. q. ibi. l. opimius pansa occisus. Conclama
tā inde ad arma. ē sul tumultu excitus. ex hor
tes duas sociorū lucanā sueā samiq; que pa ume
forte erant. tueri portā iubet. manipulos
legionū principalia uia ut duci. Vie dū sanis. ap
tam sarmis. in ordines eunt. & clamore magis
quā oculis hostē noscunt. nec quantus numerus
sit. estimari potest. Cedunt primo. incerta fortunę
suę. & hostē imperiū inmedia castra accipiunt.
Inde cū ēsul uociferaretē. expulsine cetra uallō
castra deinde sua oppugnatum ēnt. rogitans. cla
more sublato. ēnuri primo restitum. deinde in
ferunt pedē urgentq;. & impulsos semel terrore
eodē agunt quo ceperē. expellunt extra portā ual
līq;. Inde pgere ac psequi. qa turbida lux meti
extra insidiarū faciebat. ñ ausi. libertas castris ē
tem. receperē se intra uallō. ccc. ferme hostiū oc
cisis. romanorū sexagenis primę uigiliq; & eorū
qui extra questorē oppressi. periere ad cc xxx.
animos inde sānib; ñ infelix audacia auxit. &
ñ modo pferri inde castra romanos. sed ne pa
bulari quidē pagros suos patiebant. Retro inpa
ctū soranū agrū pabulatores ibant. Quarū rerū tu
multuosior etiā quā res erat plana romā coegit. l.
postumiī ēsulē uti dū ualidū pficisci ex urbe. Ipse
tam quā erat. multis; eluctato sorā ussit ē uenire.
ipse edē uictorię quā edilis curulis exemulatus ea
pectatu faciendā curauerat ducaut. Ita ad exerci
tū pfectus. absora insanū ad castra collegę prorex.
Inde sānites postquā diffisi duob; exercitib; resisti
posse. recessere. diuersi ēsules ad uastandos agros ur
besq; oppugnandas discessum. Postumius multorū
oppugnare adortus. ut primo atq; impetu. de in
postquā ea parū pcedebant. operę ac cuneis demū
inuictus muro. cepit. Ibi capta iā urbe ab hora quar
ta usq; ad. viii. fere horā omnib; partib; urbis diu
incerto euentu pugnatū ē. Postremo portē oppido
romanus. Sānitū esti iii. cc. capti iiii ac. ē. pter
pdā aliā. Inde ferroī ductę legiones. unde oppi
dani cū omnib; quę ferri aqiq; portē. nostre pauer
sam portā silentio excessere. Iguē simul aduenit ēsul.
primo ita cōpositus instructusq; ingēs; successit.
cāquā idē qd ad multorū fuerat certamiuis fortē.
Deinde ut silentiū nostū urbe. nec arma. nec

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Gron. 1 fol. 132v

INCIPIT. LIBER QUINTUS DECIUS.

Appio tuscul emiliuſ &q; fabiuſ conſ fuit. Hic erat fabius quintus q̄ unus exunde ademerā gentī ſuppliciat. Lā priore cēſulatu emilius dandi agri plebi fuerat auctor. Itaq; ſcdō quoq; cēſulatu eius & agrariā ſe inſpē legis exercerant. Ærumnā rē cīta conſ ſepe tēptatā admore utq; cēſule obtineri poſſe rati ſuſcepium. & cēſules manebant in ſententia ſua. poſſeſſores & magna parſ patrū tribunatuſ ſe iactari actionib; principē cuncta & largiendo dealieno populare fieri querentes. Decius in uidiā rei attribuit inceſulē auertebant. Atroxq; certamen adeat. nifabius cēſilio neutri parti acerbo rē expediſſet. Lquintii ductu & auſpicio agri capti prioreanno aliquanti auolſeſſe amnū ppinquā opportunā & maritimā urbē colonia deduci poſſe. Ita ſine querelis poſſeſſoꝝ: plebē in agroſ tuta cuncta concordia fore. Hēc ſententia accepta ē triū uiroſ agro dando erat. t. quintū. a. uerginiū. p. furium. Iuſſi nomina dare q̄ agrū accipere uellent. Fecit ſtatim ut ſit faſtidiū copia. Adeoq; pauca nomina dederē. ut ad explendū numerū coloni uolſci adderent. Certa multitudo poſcere rome agrū malle. quā alibi accipere. Equi a q̄. fabio. iſco cū exercitu uenerat pacē petere. Irritaq; ea ipſi ſubita incurſione in agrū latinū fecere. Quintuſ ſeruiliuſ inſequenti quā pacē hoſtilia malle. ſi peterent. unū receptū ad expta clemā fore. Sin puniro gaudeant. diſmagiſtratuſ quā hoſtib; geſturoſ bellū. Hēc dicta adeo mihi mouerunt quēquā ut legati ppe uiolati ſ. exercituſq; in algidū aduerſuſ roma noſ miſſuſ. Quē ubi romā ſ nunciata. indignitaſ rei magiſ quā periculū. cēſulē alterū aburbe excunt. ita duo cēſulares exercituſ adhoſtē accedere acie inſtructa. ut cēſtū dimicarent. Ib; cū forte haud multū diei ſupeſſet. unuſ abſtantione hoſtiū exclamat. Oſtentare hoc ē romanū ingerere bellū. Innocētē inmunitēq; aciē inſtruimuſ longiore luce ad id certamē qd̄ inſtat nob; opē. Craſtino die oriente ſole redite in aciē. erit copia pugnandi. ne tamen hiſ uocib; urrite miles. indiē poſterū in caſtra reducatur. longā uenire nocte ratuſ. quē morā certaminu faceret. Tū quidē corpora cibo ſōnoq; curant. ubi illuxit poſtero die. prior aliquanto cētuit romana acieſ. tandē & equi peſſere. pluū fuit utrunq; uehemēſ. qd̄ & romanuſ ira odioq; pugnabat. & equoſ ēſcien tia cīuicī culpa periculi. & deſperato futuri ſibi poſtea fidei ultima audere & experiri cogebat. Iontanā ſuſtinuere aciē romanā equi. pulſiq; cū infineſ ſuoſ ſe recepiſſent. nihilo inclinatiorib; ad pacē animiſ. ferox multitudo increpare ducē. qd̄ in aciē qua pugnandi arte roman excellat. cōmiſſa reſtitē equoſ populationib; incurſionib; q; meliores ēē. & multaſ paſſim man quā magnā molē unuſ exercitū rectuſ

Leiden UB. Gronov. 1

© [illegible]
[illegible]
[illegible] University Library)
MS. [illegible] fol.

foenoris. ut tributo nouum foenus contraheretur.
inmurum censoribus locatū saxo quadrato faciun
dum. Cui succumbere oneri coacta plebes. quia
quem dilectū impedirent non habebant. tr. pl.
tribunos etiā militares patricios omīs. coacta prin
cipum opib; fecit. Lucium emiliū. publiū. ualeriū
iiii. c. ueterum. ser. sulpiciū. l. et. c. quintios cin
cinnatos. hisdem opib; optinuere. ut aduersus
latinos uolscosq; qui coniunctis legionib; adsatri
cum castra haberent. nullo impediente omnibus
unuorib; sacramento adactis. tres exercitus scribe
rent. Vnum ad pīsidium urbis. alterū qui si qui
alibi motus exortus essent adsubita bella mitti pos
set. Tertiū longe ualentissimū. publius. et. l. emi
lius adsatricū ducere. Vbi cū aciem instructā
hostium loco equo inuenissent. et cū eo pugnatū.
erat nondū satis clarā uictoriā. sic, pspere spei pug
nam imber ingentibus, pcellis fusis diremit.
Postero die iterata pugna. et aliquādiu equa ui
tate fortunaq; latinę maxime legiones longa so
cietate militiam romanā edoctę restabant. Equę
immissus ordines turbauit. Turbatis. signa pedi
tum illata. quantūq; romana se inuexit acies.
tantum hostes gradu mouere. et semel inclinauit
pugna. iam intolerabilis romana uis erat. Fusi hos
tes cum satricum qđ. ui. mit unde abierat in castra
ex diuturna pace noua defectio recentib, adhuc ani
mis ferociores ad pseuerandū in bello faceret finis cer
taminis fuit. postquā utrisq; apparuit nihil p alteros
stare quo minus incepta pseqerent. Latini, pfecti aso
cietate pacis ut rebantur inhoneste sese uindicauc
runt. armatis incōmodis arbitris salutariū consiliorē
remotis. urbē agros q; romanus dederat. Ita rabies la
tinorū quia nec romanos bello ledere nec uolscos in
armis retinere potuerant. eo erupit. ut satricū ur
bē quę receptaculū primū eis aduersę pugnę fue
rat. igni concremarent. Nec aliud nec tū cuius super
fuit urbis cū facies partē sacris, pfanis q; miscerent
quā matris matutę tēplū. Inde eos non sua religio
nec uerecundia deum arguisse dīs. si uox horrenda
edita tēplo cū tristib, imis ni nefandos ignes, peul
delubris amouissent. Incensos ea rabie impetus tus
culū tulit. obuiā qđ deserto cōmuni concilio lati
norū non insocietatē modo romanā si, etiā inciuitā
tē se dedissent. Patentib, portis cū impulso incidis
sent. primo clamore oppidū prēs arcē captū est.
In arcē oppidani refugere. cū coniugib. ac liberis.
nuncios q; romā qui certiorē de suo casu senatum
facerent misere. Haud segni quā fide p ī. fuit dig
nū. exercit tusculū duc tus. l. quintius. i seruilius
supplicius tr. milia duxere. Clausas portas tuscu
li latinos q; simul obsidentiū atq; obsessę animo

Leiden U.B.
Gronov. 1
f. 82a

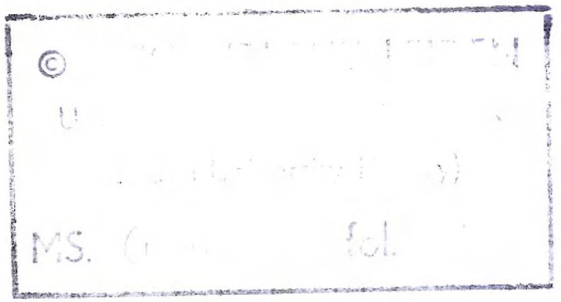
©
MS.

hoste occupatus nolebat. pda omi castroꝝ milia
tua. uictorꝝ exercitu opulentaq; gallicis spo
liis romā reduxit. Morā triumpho multū con
tulit attulitq; eidēq; causa dictatoris desiderio
senatui fecit. ut esset qui agris consulib; co
mitia haberet. Dictator. L. furius camillus
dictus. addito magistro equitū. p. cornelio
scipione. reddit patrib; possessionē pristinā
consulatꝰ. Ipse obid merita ingenta patrū stu
dio creat. c. collegā appiū claudiū crassū dic
t. Prius quā iniret nouū. c. magistratū. tri
phus a populo de gallis actꝰ. magno fauore ple
bis. mussantesq; int se rogitabant. nū quid ple
bi. c. peteretur. Simul dictatorē increpabant.
q; legē licinię sextię mercede cōsulatū pulsa
cupiditate. qui publica iniuria fęnore. ęre
pisset. ut se ipse. c. dictator creare. Annus mul
tis iurisq; motib; fuit insignis. Galli ex albanis
montib; q; hiemis ui pati neq; erant. per aspe ma
ritima loca uagi populabantur. Mare in festū
classib; graecos erat. oraq; ligustici amnis. Laurens
q; tract. et uberis ostia. ut pdones maritimi cū
finitimis; cōgressi. incepta semel plio decertarent.
oubiq; discesserunt. in castra gallū. greci retro
ad inuctas naues se uictores putarent. Int hos
longe maximū extitit error. Celta pplex. lati
creatū siqua extima uis ingruat. hę uires. x.
quas uix totius capit orbis. ctractę in unū haud
facile efficiant. adeo inque laborum sola res
uim diuitis luxuriaq; int cętera uitia
anni. c. alt appius claudius in ipso belli appa
ratu mortis. redierantq; res ad camillū. cui
unico. c. uel ob alia dignationē haud subi
endā dictaturę. ut obomen fausti ad galli
ci tumultus cognominis. dictatore arroga
ri. haud satis decoro ratus. è patrib; Cons.
ordinib; legionib; urbi ꝓpositas. octo cū ceteris
l. punario ptore diuisis. memor patrię
uirtutis. gallicū sibi bellū extra sortē sumit.
Ptore maritimā ora tutari. graecosq; arcere
littorib; iussit. ut cū magnū pomptum descen
disset. q; neq; incāpis egredi. nulla cogente re
uolebat. et; phibendo populationib; quos rap
to uiuere necessitas cogeret. satis domari cre
debant hostē. locū idoneū statiuis delegit. Vbi
cū stationib; q; ten tēps tenerent. gallus procerit
magnitudine atq; armis insignis. quatiensq;
sinistra hasta. cū silentiū fecisset. prouocat pugnā
unū ex romanis. q; secū ferro decernat. M. era
valerius. iuuenis adolescens. q; haud indigniore
eo decore se quā rem malluit. pius fasciatā esse
sus uoluntate. immediis armis procedit. Mirū in

Leiden U.B. Gronov. 1 f. 92r

© Copyright Library
Use subject to terms
(Boston University Library)
MS. fol.

ꝑ cōmuni consilio carnarū bellū indixerūt. Itaq; oppido capto uirilis aetas

cæli lumina recte ducunt. Et architecturæ cū sumptu ædificia cōsummant. mēsuras rationes explicant. difficiles q; simmetriarū quæstiones geometricis rationib; & methodis inuenerunt. Historias aūt plures nouisse oportet. q; multa ornamenta sæpe in operib; architecti designant de quib; argumenta ratione cur fecerint quærentib; reddere debent. quæ admodū si quis statuas marmoreas muliebres stolatas quæ tunicæ dicuntur pe columnis in opere statuerit. & insuper mutulos coronas conlocauerit pe uncta mutulis reddet ratione. Caria cum tota peloponnensibus cūctis hostib; contra græciā consensit. postea greci pugnatoriā gloriose bello liberati cōmunitis. cum tota declarata matronas eorū in seruitutē abduxerunt. Nec ēt passi stolas neq; ornatus matronales deponere uti nonū neq; in triumpho ducerentur. sed aetno seruitutis exemplo grauiū contumelia pressæ penes pendere uiderent. pe cunctæ. Ideo qui tunc architecti fuer ædificiis publicis designauerūt earū imagines onerī ferendo conlocatas. ut & ea posteris nota poena peccati caryatarū memoriæ traderetur. nonminus lacones paulania hagesille polidos filio duce pitaleo prouocato pauca manu infinitū numerū exercitus persarū cū superauissent acto cū gloria triumphos poliorū. præde porticū ex manubiis laudis suæ ciuitatis ciuium indicē uictoriæ posteris. tropheo constituerunt. Ibiq; captiuorū simulacra barbarico uestis ornatu. superbia mentis contumelias pœnitentia tectū conlocauerunt uti & hostes horrescēt timore eorū fortitudinis effectus. & ciues id exemplū uirtutis aspicientes gloria erecti ad defendendā libertatē ēēt parati. Itaq; ex eo multas statuas pticas sustinentes epistylia ornamenta q; conlocauerunt. Ire sunt aliæ eiusdē generis historiæ. quarū notitiā architectos tenere oportet. Philosophia ut pficiat architectū animo magno uti non sit adrogans. sed potius facilis æquus fidelis sine auaritia quæ ē maximū. Nullū enī opus fieri potest sine fide. ne fit cupidus neq; immunerib; accipientis habeat animū occupatū. sed cū grauitate suā tueat dignitatē. bonā famā habendo. & hæc enī philosophia præscribit. Ire restat de rerū natura quæ græce physiologia dicitur

Leiden UB. Voss. lat. F 107, f. 2v

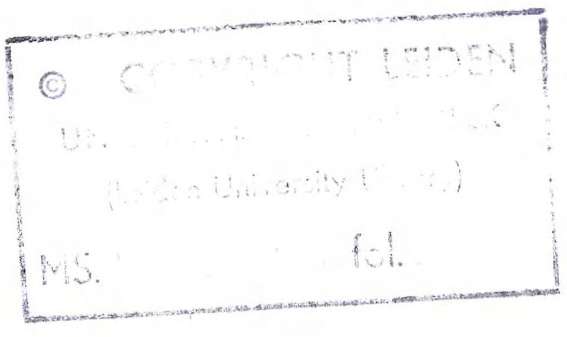
© COPYRIGHT LEIDEN
UB.
(Leiden University
MS.
fol.

X adcęlu regionē directiones dirigentē. hāut rere siexclusierē exangiportus
rum fundamento pertinati dispositā quēadmodū ferre deme sō
uenire se conlocentur. Cumenī sic erit factū. tunc tunc ita on
rist̄rem magnitudo distributa inparuas par tes neq; unuersā
pondere premens poterit ullaratione extrudere muri substruc
tiones. De ipso aut̄ muro equa materia struat aut̄ pficiatur ideo
nonē praefiniendū q̄d omnibus locis quas optamus copias eas
non possumus habere. sedubisunt. sedubisunt saxa quadrata
siue silex seu cemētū aut coctus later siue crudus hisert utendū.
nonenī utibabylone habundantes liquido bitumine, pale cę et
harena coctolatere factū habent murū. sicūt possunt omis re
giones seu locorū ppriętates habere tantas eiusdem generis
utilitatis uti exhis conparationibus adaeēntatē pfectus habeat
sine ullomurus. XI. DE DIVISIONE OPERŪ QUE INTRA
MUROS SĪT. ET DISPOSITIONE. UT VENTORŪ NOXII FLATUS

Moenibus circumdatis sequunt̄ intramu ſuit entur
rū arearū diuisiones. platearūq; angi portuenī
prudentē quisi frigidisunt ledunt. sicalidi utuant. sihumidi no
cent. quare utrandū uidetur hoc utrū nauer tentāi nefiat
q̄d inmutas cuntarib; usus olę uenire. quēadmodū ininsula
lesbo oppidū mitulenę magnificentē ędificatū et elegantēr
sedpositū non prudenter inqua cuntate auster cū flat homines
egrotant. cū chorus tussiunt. cū septentrio restituunt̄ insalu
britatē. sedinangi portus iplateis nonpossunt consistere, ppē
uehementiā frigoris. uentus aut̄ ē aeris fluens unda cum uncer
ta motus redundantia nascitur. cumfer uor offendit humorē.
rumpetus factionis exprimit uim spūs flatus. Id aut̄ uerū ēē ex
accolis aeris luce aspicere. delatentib; caeli rationibus ar tifi
ciosis rerū inuentionibus diuinitatibus exprimere ueritatē.
Fiunt enī eolipilę ereę cauę. he habent punctū angustissimū
quę qua infundunt̄ conlocant̄ q; adignē rarefactā calescant
nonhabent ullū spīm. Simul aut̄ ut fer uere cęperint
efficiunt adignē uehementū flatū. trascire nuncare nuncī
care lucę et paruo breuissimo q; spectaculo demagnis et immanī

Leiden UB. Voss. Lat. F 107, fol. 8v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

distribuitur una longitudo cum inquinq; partes
diuisa fuerit. tres partes latitudini detur. alte
rū cum unius partes diuidatur due; partes latitu
dini tribuantur. tertiū una latitudo in quadrato
paribus lateribus describatur. Inque eo quadrato
diagonius linea ducatur. quantū spaciū habuerit
ea linea diagonii tanta longitudo atrio detur.
Altitudo eorū quanta longitudo fuerit qua Ta
dempta sub trabes extollatur. reliquū lacunariq;
tur te supra trabes ratio habeatur. Alias dextra
ac sinistra latitudinis cum sit atrii longitudo .xxx.
pedibus ad pedes .xl. extra eā partē eius constituatur
ab .xl. ad pedes .l. longitudo diuidatur in par tes
tres. Exbis una pars aliis detur. Cum autē erit longitu
do a quinquaginta pedib; ad sexaginta quarta pars longi
tudini aliis tribuatur. a pedib; .lx. ad .lxxx. longitudo diuidat
in partes quattuor & dimidia. ex his una pars fiat alarū latitu
do a pedib; octoginta ad pedes centum. Inquinq; partes diuisa
longitudo iustam constituerit latitudinē alarum. Trabes
earum liminares ita ab ponantur. ut altitudine latitudini b;
sint aequales tablinum. si latitudo atrium erit pedum xx.
dempta tertia eius spatio reliquum tribuatur. fuerit a pe
dib; .xxx. ad .xl. ex atrii latitudine tablino dimidium
tribuatur. Cum autē ab .xl. ad .lx. latitudo diuidatur in
partes quinq; ex his duo tablino constituantur. Non enim
atria minora ad maiorib; eas dē possunt habere symme
triarum rationes. si enim maiorib; symmetrius utemur In
minorib; neq; tablino neq; ale utilitatem poterunt habe
re. si autem minorum in maiorib; utemur uasta & inma
nia In his ea erunt membra. Itaq; generatim magnitudinū
rationes exquisitas & utilitati & aspectui conferi bendas
putaui. Altitudo tablini adorabem abiecta latitudinis
octaua constituatur. lacunaria eius tercia latitudinis

Leiden, UB., Vos. lat. F 107

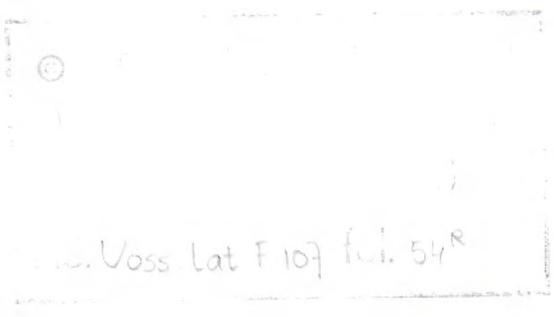
Voss. Lat F 107 fol. 54R

adlatitudinem adiecta extollantur. Feminorib; atq;
& ablimi latitudine dempta tertia maiorib; dimidia
constituatur imagines ita altercum suis ornamentis
ad latitudinem altarium sint constituatq; latitudines
eorum ad altitudinē si doricа erunt uti doricas. si ionica
erunt. uti ionica perficiant. quem admodū dextro ma
tis. Inquib; quarto libro rationes symmetriarū sunt
expositę. Con pluiumen latum latitudinis sexti. ne
minus quarta ne plus tertia parte relinquatur. longi
tudo uti atrii pro rata parte fiat. Per ystila autem
intransuerso tertia parte longiora sint quam inferior
sus columna & iam altę quam porticus latę fuerint pe
ristiliorum inter columnia. Nemmus trium ne plus
quattuor columnarum crassitudine inter se distent.
si autem doricomore in peristilo columnę erunt. facium
de. uti in quarto libro de doricis scripsi. ita modulus sumant
et ad eosmodu los triglyphorū q; rationes disponantur.
Triclyniorum quanta latitudo fuerit. bifaria longitu
do fieri debebit. altitudines omnium conclauium quae
oblonga fuerint. sic habere debent rationem. uti longitu
dinis & latitudinis mensura componatur. & ex ea summa
dimidium sumatur. equalium fuerit tantū altitudini
detur. si autē exedrę aut oeci quadrati fuerint latitu
dinis dimedia addita altitudine seducant curpina
corthacę uti exhedrę amplis magnitudinib; sunt
constituendę. Oeci corynthii tetrastyli atq; qui q;
aegyptii uocantur latitudines et longitudines uti sup
triclinorum symmetrię scriptę sunt. ita habeant
rationē. sed propter columnarum inter positiones
spatiosiores constituantur. Inter corynthios autem
& egyptios hoc erit discrimen. Corynthii simplices
habent columnas aut in podio positas aut. In imo
supraq; habeant epystylia et coronas. aut ex intestino

Leiden UB., Vos. lat. F 107, f. 57v

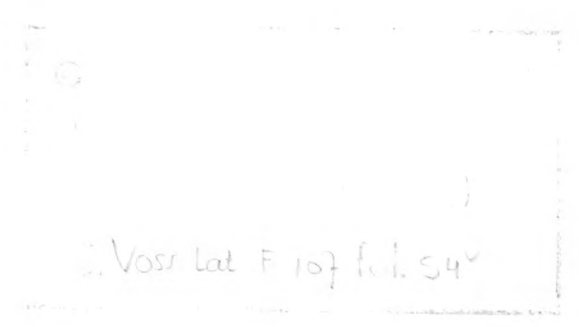
Voss Lat F 107 fol. 54v

O.16

Epł ADALBERONIS REMENSIV ARchi epi ETSTEPHANI ROMANI DIACONI CARDINALIS ADTHEOBOLDV EPM AMBIANENSEM

[illegible] dierv [illegible]: TDe- qd lucri cia t conciliv absentia. ⁊ nrā ne acabuerit pacienciā cōcepeor legi dimanarē acq; humanarī. ⁊ sede apticā appellesta nec ad ista. literas pecunia imdanio ap pome educes acc accepim. XIII- K. Aug plusculi nec q̄pce ēuenerēs. cui sinodo nec ine fuissēs nisi. ine posiea ēdicione reser uan di honoris- qd ab-ee- fuit n ad-ee- Curiacacs. ⁊ cur scām sy̅nod fu qs. ⁊ ligue ac da ÷. V. NON iul exhibe te nolusta. ip sencia q denun ciacia ÷ agi- VIII- K. OCTB ine-ee recusas. ⁊ Conuenerunc pce pueriendi medici q morbos cuos olame nouerunc eȳrannicā scilicet ui. qua infulcē es ēra regū alle -Aeillū cui pseudo archi epm ac epis excomunicacas q. suarū manuū impōstrame uelut q̄dā ēcrgio te insecerunt. aq̄n iudicio dom Bonefacii ac sepam papę hi sy̅nodo quibone facuus dāpnacē ÷ Inoura bilis repē es. ⁊ ice ei filius Stephan scē romane ecclē diacon mederi i pualee. uelut morbidū ecmorbosum hȳrei separāmte gregē dominico. ee excaue dacacte ompenas et scē marie scq; petri principis apłq; dāpnam te et excomunicam. sacrisq; liminib; ecclē arcem usq; aduersā an pcognitione sedis sedone. Ego Stephan scē romane ecclē diacon aduice dni B- papę sepam. huic scripto pfui exscripsi. Ego AD- scē remisi ecclē archi epi incer- fui ecfirm cū relq.

Ex Bibliotheca Viri Illustris Isaaci Vossii. 96

ACAD.LVGD

Leiden UB. Voss. lat. qu. 17. f. 1r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss. Lat. 9. 17 fol. 1R

urtutu impotentie Ecce uenit plenitudo usq; meus dñs filiu suu mirus. hinc ait sortunat. Int xpi colas quos accio uoc
in astris. i. sup alta. Ccce oculi dñi sup timentes eum & in eis qui sperant. & c. in ps sup inscia aquando sup significat unget
accusatiuo. Vt exaltare sup colos dñe & in omne terra gloria tua. Et loque tur pace in plebe sua. & fecit illu dñs
crescere in plebe sua. Tre in ps ponitur & ablatiuo nunquam ungitur. ut multa furia multaq; mot usq; loquens parib;
in ps phetas. i. p nomissime locut. e. in filio. i. p filiu. Tre in ps ad ponit & ablatiuo ungit sic oculi seruor ad manib; dnoz
& sic oculi ancille ad manu; dñe sue. qd in ebreo dr admarii. Dns erit in latere tuo. i. ad latu tuu. & custodiat pede tuu
ne capiaris. Tn. quociens cu q; p ante ponit ablatiuo ungit ut exspectabo in conspectu omi bonu. & in conspectu seor tuor.
& uera in conspectu tuo oratio mea. & in conspectu gentiu reuelauit iustitia sua. Et hoc. mirabile in oculis nris.
Et dñs qd bonu. in oculis suis faciat. Et filios sedechie occidit rex nabuchodonosor in oculis ei. i. ante oculos ei.

Venerabilis leuita gregorius. urbe regia constitutus. nascente noua heresim de stau nre
resurrectionis. cum ipso qdam. mitto. uuame grā ueritatis detrun;
Siquidem cuiusdam eiusdem ciuitatis epi. libro de resurrectione mortuor confecto.
dogmatizabat. corpus nrm nulla resurrectionis gta impalpabile. ueritatis aere. subtilius
eo futurū; Qd gregori audiens uisione ueritatis. exēplo dominice resurrectionis probauit. hoc
dogma ortodoxe fidei omi modis. ce contrarium. Katholica ueri fides habet. qd corpus nrm in illa
immortalitatis gta sublimatu. subtile qdē sic effectum spiritus potestate. sd palpabile quemadmodum
nunc. ut ex exēplo dominici corporis. de quo dicebat resuscitato. dicit discipulis ipse.
Palpate & uidete qm spūs carnē & ossa non habet sicut me uidetis habere. Cui q. hoc cuiuslibet ueri
tatis testimonium gregorius prestitisse. cuiusdā dr. Idcirco hoc dñs fecit. ut dubitationē resur
rectionis sue. de discipulorū cordib; amoueret. Cui gregorius dr. Mirā. res nulde qdstruit.
ut unde nob dubitatis surgat. unde discipulor corda sua dubitate sanaret. Iudeum de
cernitis dicipotest. quia ut hoc nobis deci uera carne dubiū fuit. p qd discipuli ei de fide dominis
dubitate pepari. Veni hoc nō habuisse dubitū qd ostendit. unde fides discipulis ei confirmata
& indenita destruitur. Iunchius dr. Corpus palpabile habuit quod ostendit. sd post confirma
ta corda palpantium omē illud indnio qd palpari potuit. in sublimitate. e. duquā rebacta.
Adhec gregori respond. Scripti. Xps resurgens amoritus iā non moritur mors illi ultra nō
dominabitur. Siquid ergo in ei corpe post resurrectionē potuit immutari. contra uerbi
ā gauli sententiā. dns redire immortem post resurrectionē. Qd quis dicere ut audeat ps
mus. nisi qui uera carnis ei resurrectionē negat. Tunc ciusdā chius obiecit dicens; Cū scripti
sit caro & sanguis regnū dei possidere non possunt. qā ratione credendū. e. resurrexisse ueritate carnē.
Cui gregorius respond. Insacro eloquio dū caro dicit uitia notant. & qdē dū uitia culpam

Leiden U.B. Voss. Lat. q. 17. f. 2a

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss. Lat. Q. 17 fol. 2R

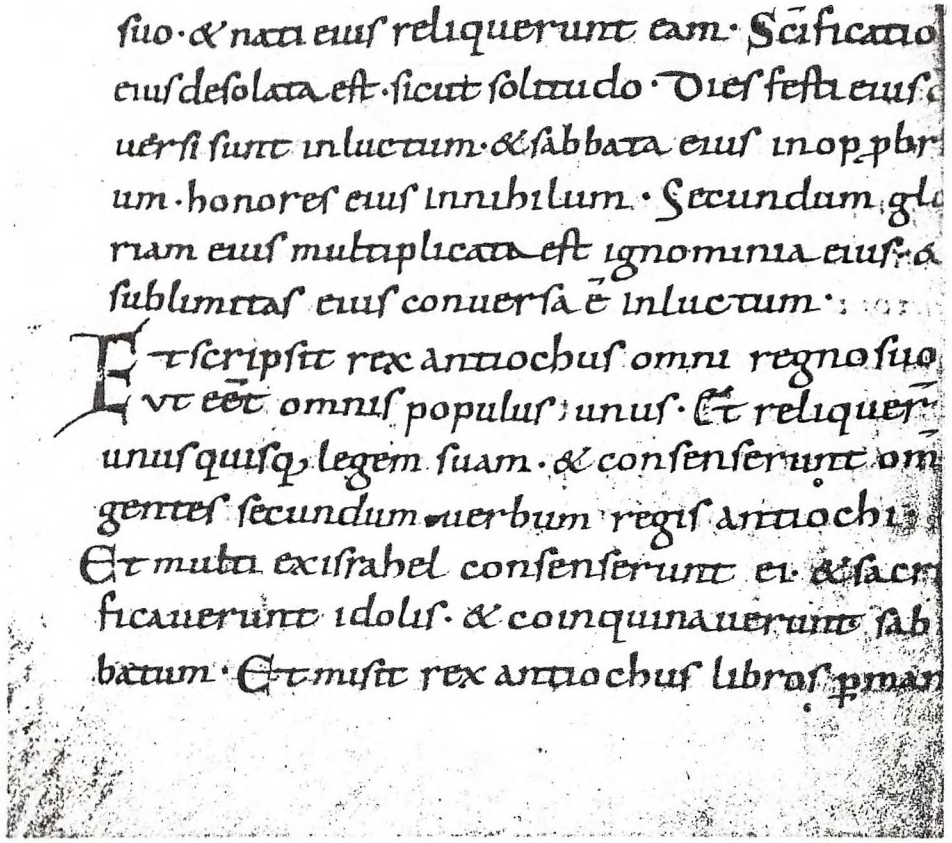

suo · & nati eius reliquerunt eam · Sanctificatio
eius desolata est · sicut solitudo · Dies festi eius
uersi sunt in luctum · & sabbata eius in opprobr
um · honores eius in nihilum · Secundum gl
riam eius multiplicata est ignominia eius · &
sublimitas eius conuersa ē in luctum ·

Et scripsit rex antiochus omni regno suo
ut ēēt omnis populus unus · Et reliquer
unusquisq; legem suam · & consenserunt om
gentes secundum uerbum regis antiochi ·
Et multi ex israhel consenserunt ei · & sacri
ficauerunt idolis · & coinquinauerunt sab
batum · Et misit rex antiochus libros p man

No. 1

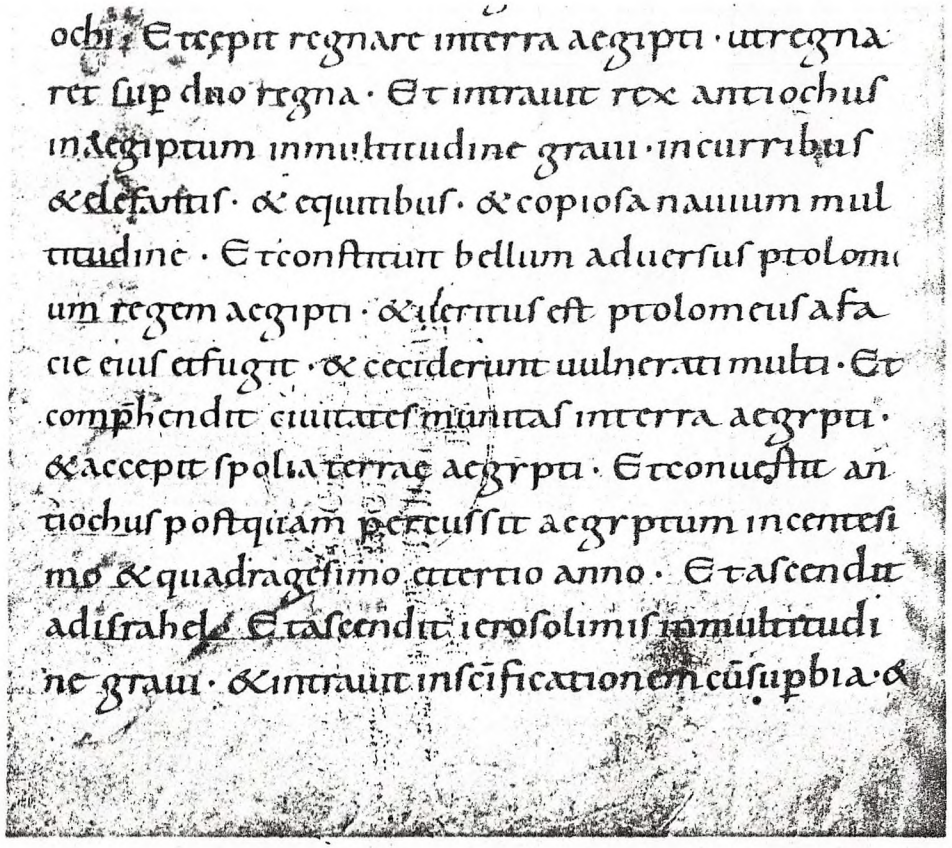

ochi · Et cepit regnare in terra aegipti · ut regna
ret sup duo regna · Et intrauit rex antiochus
in aegiptum in multitudine grauī · in curribus
& elefantis · & equitibus · & copiosa nauium mul
titudine · Et constituit bellum aduersus ptolom
um regem aegipti · & territus est ptolomeus a fa
cie eius et fugit · & ceciderunt uulnerati multi · Et
comprehendit ciuitates munitas in terra aegrpti ·
& accepit spolia terrae aegrpti · Et conuertit an
tiochus postquam percussit aegrptum in centesi
mo & quadragesimo et tertio anno · Et ascendit
ad israhel · Et ascendit ierosolimis in multitudi
ne grauī · & intrauit in sanctificationem cū superbia ·

No. 2

LEIDEN. Universitäts-Bibliothek. Cod. Perizoni 17.

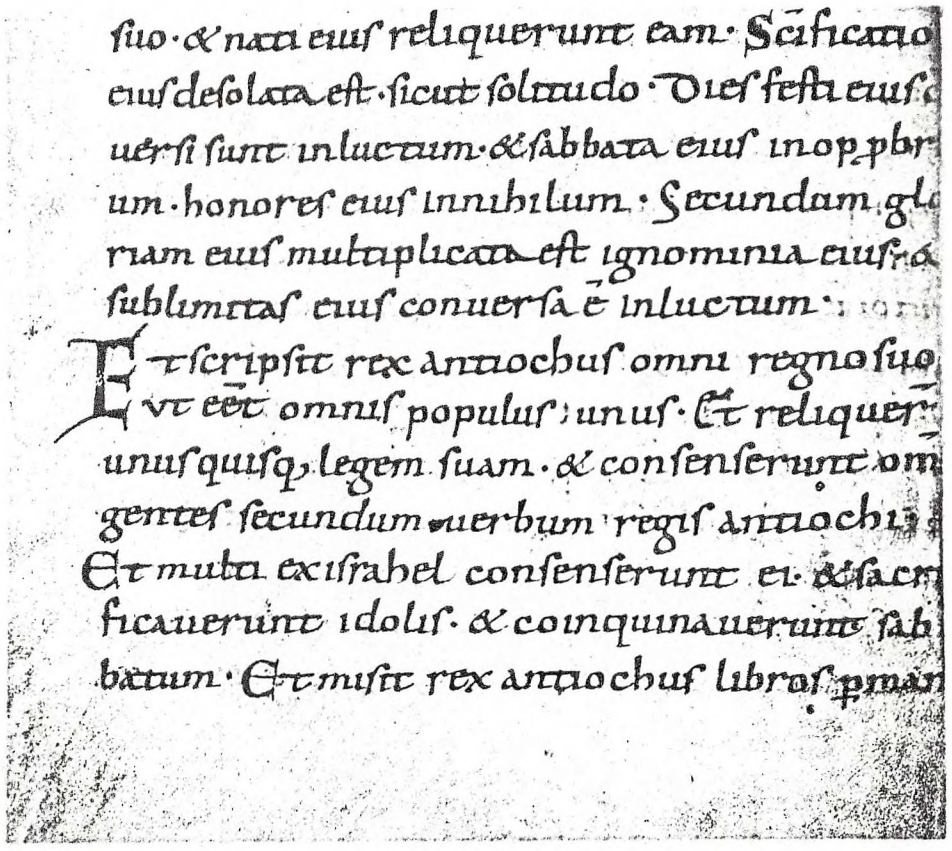

sno · & nata eius reliquerunt eam · Scificatio
eius desolata est · sicut solitudo · Dies festi eius
uersi sunt in luctum · & sabbata eius in opprobr
um · honores eius in nihilum · Secundum gl
riam eius multiplicata est ignominia eius · &
sublimitas eius conuersa ē in luctum ·

Et scripsit rex antiochus omni regno suo
ut eēt omnis populus unus · Et reliquer
unus quisq; legem suam · & consenserunt om
gentes secundum uerbum regis antiochi
Et multi ex israhel consenserunt ei · & sacr
ficauerunt idolis · & coinquinauerunt sab
batum · Et misit rex antiochus libros p man

No. 1

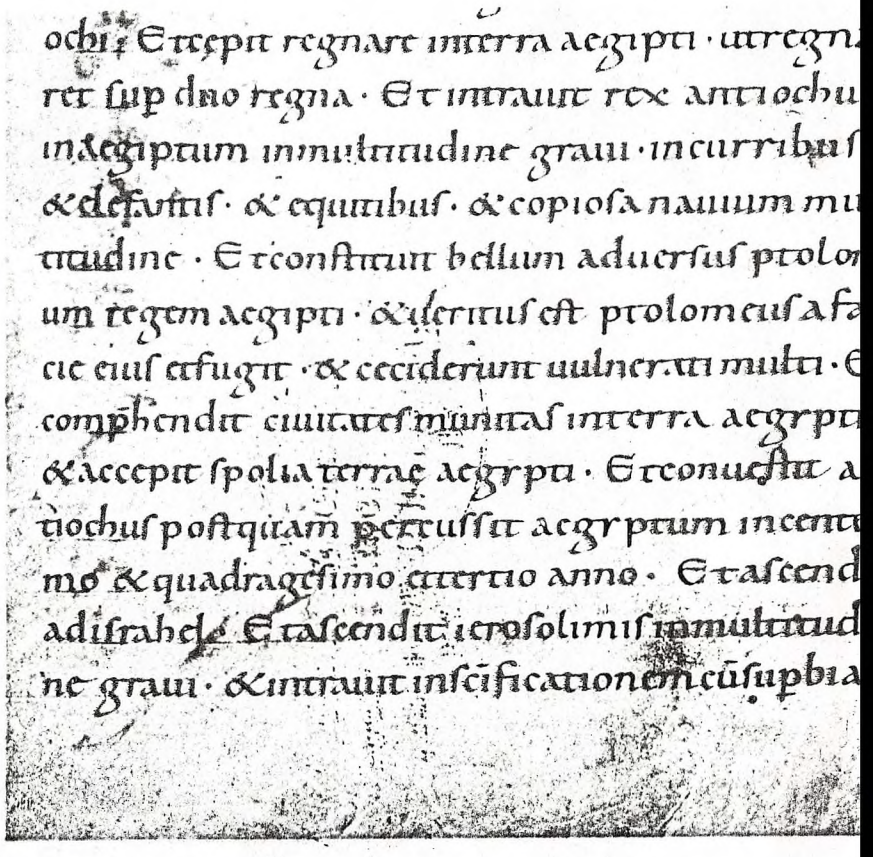

ochi · Et cepit regnare in terra aegipti · ut regn
ret sup duo regna · Et intrauit rex antiochu
in aegiptum in multitudine grauī · in curribus
& elefantis · & equitibus · & copiosa nauium mu
titudine · Et constituit bellum aduersus ptolo
um regem aegipti · & uerritus est ptolomeus a fa
cie eius et fugit · & ceciderunt uulnerati multi · E
comprehendit ciuitates munitas in terra aegipti
& accepit spolia terrae aegipti · Et conuertit a
tiochus postquam percussit aegiptum in cent
mo & quadragesimo tertio anno · Et ascend
adisrahel · Et ascendit ierosolimis in multitud
ne grauī · & intrauit in scificationem cū superbia

No. 2

LEIDEN. Universitäts-Bibliothek. Cod. Perizoni 17.

fol. 85r

Merton

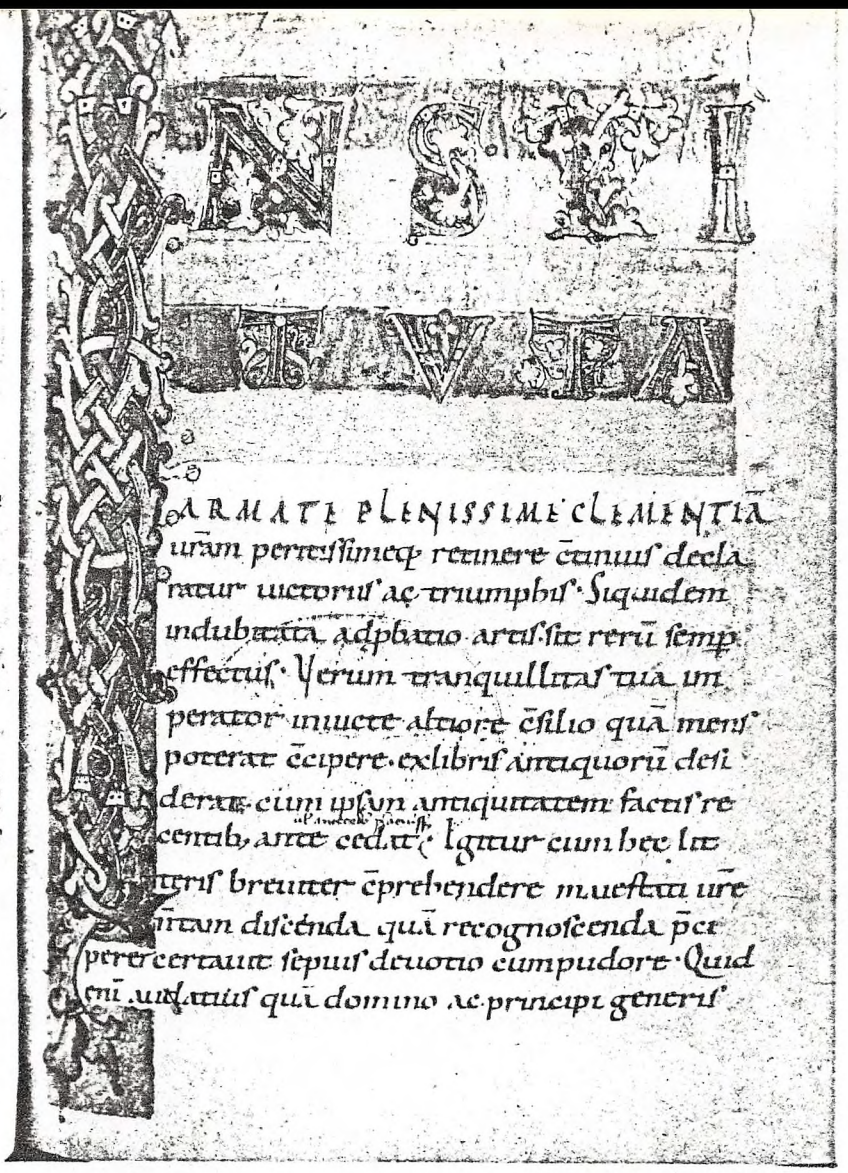

No. 1

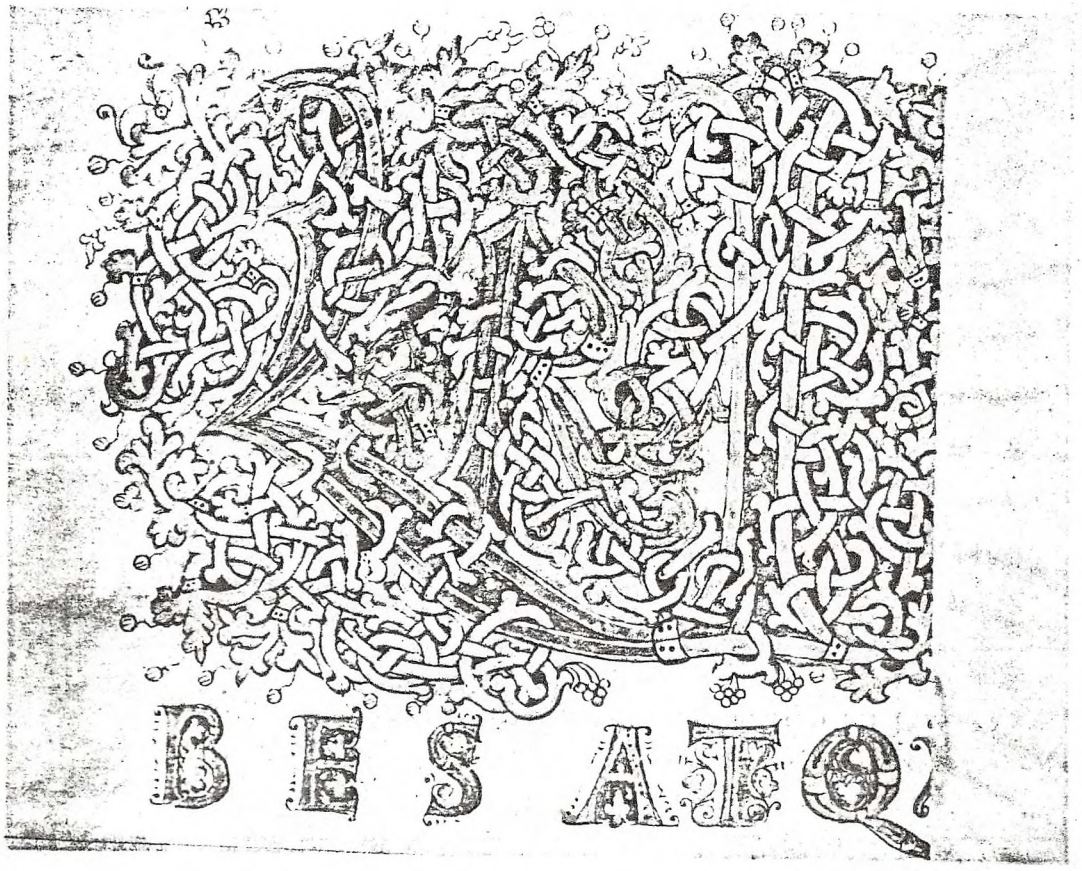

No. 2

LEIDEN. Universitäts-Bibliothek. Cod. Perizoni 17.

A. von Euw, Eine illuminierte St. Galler Hs. mit Kriegslit. Leiden Perizoni Fol. 17, in: J. Wyrozumski - W. Vogler, Die Abtei St. Gallen und Polen (2001)

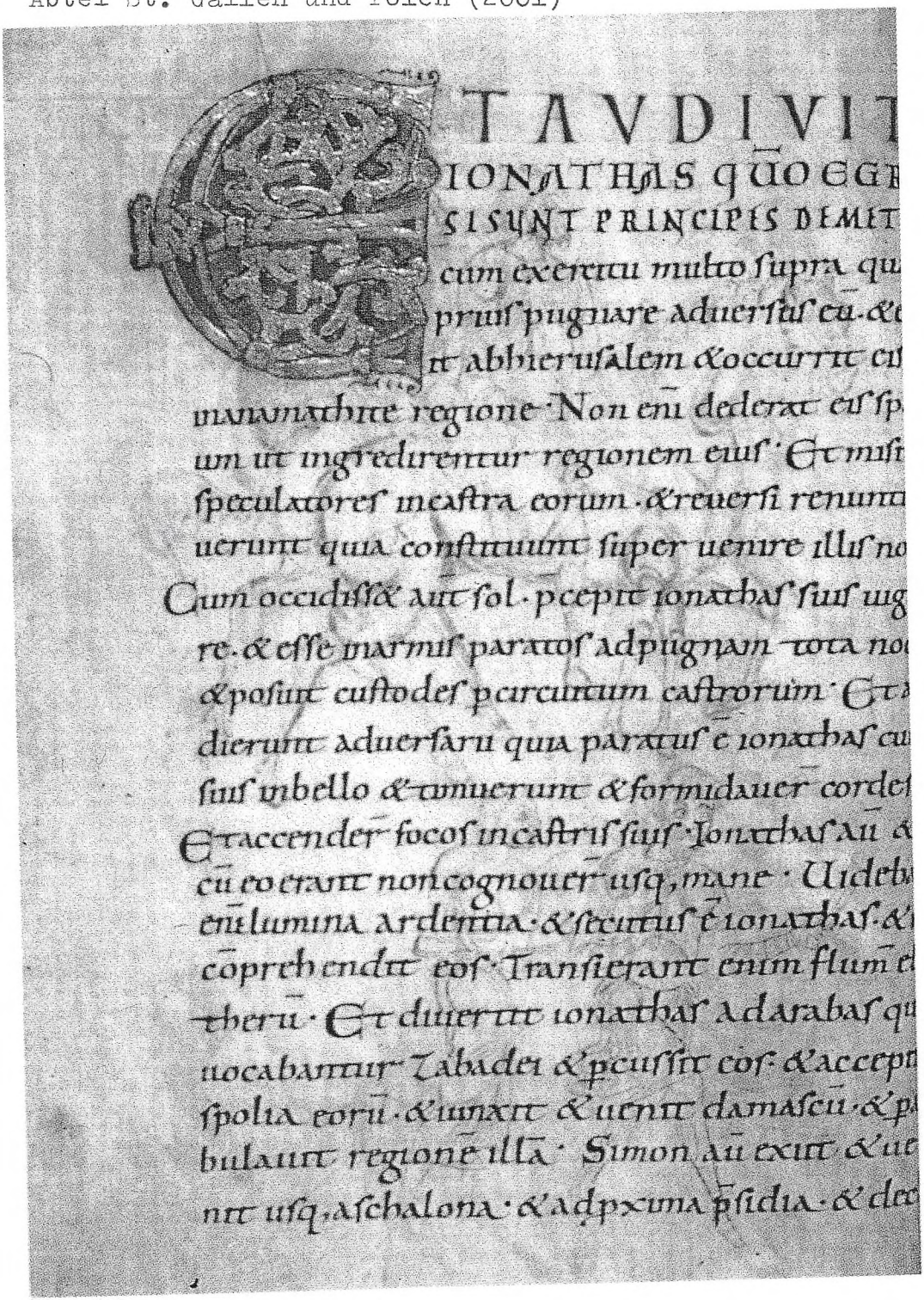
TAVDIVIT
IONATHAS QUO EGR
SISUNT PRINCIPIS DEMIT
cum exercitu multo supra qu
prius pugnare aduersus eu. &
it abhierusalem & occurrit ei
manathite regione. Non enī dederat eis sp
um ut ingrederentur regionem eius. Et misi
speculatores castra eorum. & reuersi renunt
uerunt quia constituunt super uenire illis no
Cum occidisset aut sol. pcepit ionathas suis ug
re. & esse parati ad pugnam tota no
& posuit custodes p circuitum castrorum. Et
dierunt aduersaru quia paratus e ionathas cu
suis in bello & timuerunt & formidauer corde
Et accender focos in castris suis. Ionathas au &
cu eo erant non cognouer usq, mane. Uidebu
enī lumina ardentia. & secutus e ionathas &
cōprehendit eos. Transierant enim flumen
theru. Et diuertit ionathas ad arabas qu
uocabantur Zabadei & p̄cussit eos. & accepit
spolia eorū. & iunxit & uenit damascū. & p
bulauit regione illā. Simon au exiit & ue
nit usq, aschalona. & ad pxima p̄sidia. & dec

9 Leiden, Periz. Fol. 17, fol. 53v

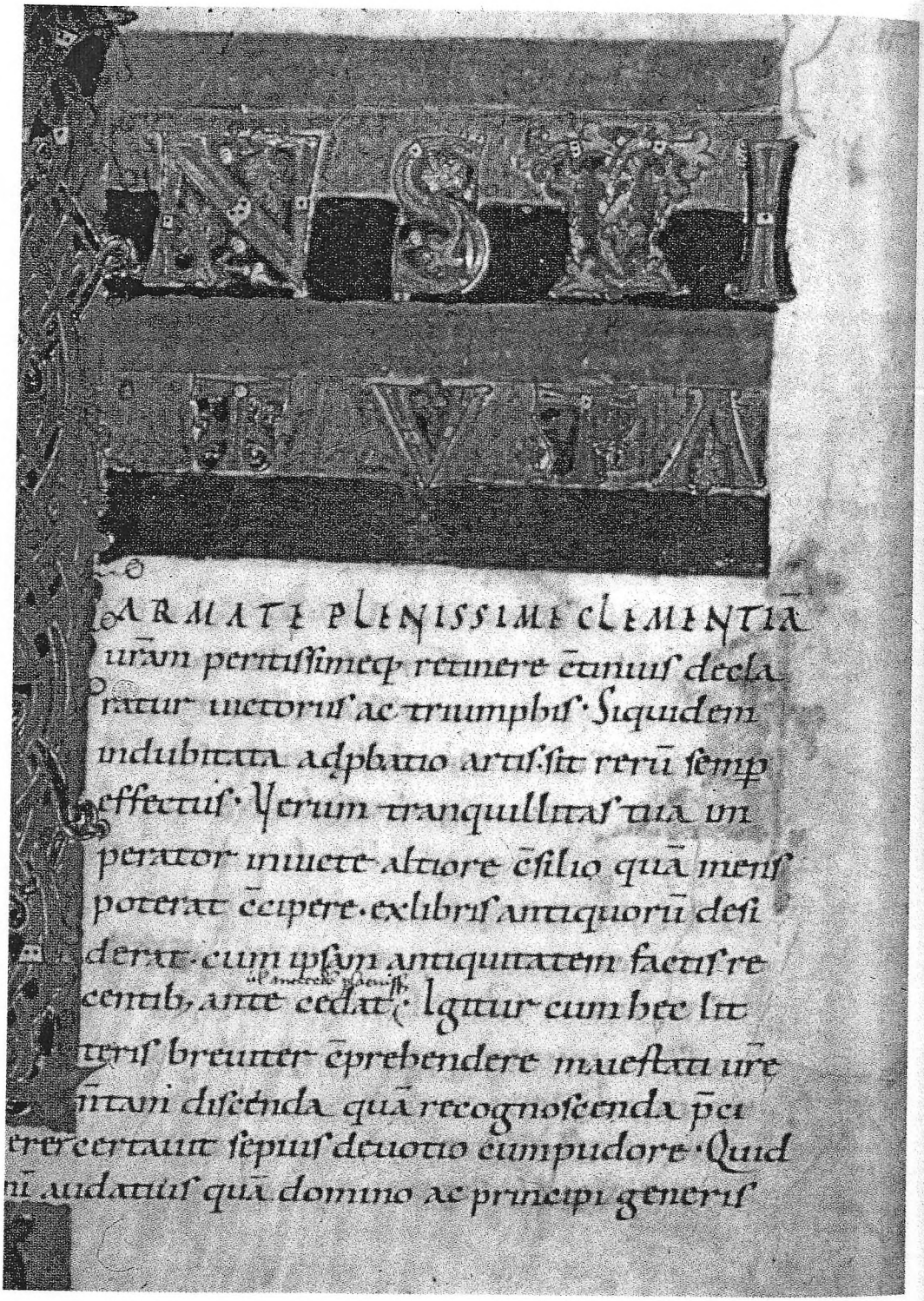

6. Leiden, Periz. Fol. 17, fol. 85r
Vegetius, Epitoma rei militaris, Lib. II

A. von Euw, Eine illuminierte St. Galler Hs. mit Kriegslit. Leiden Perizoni F 17, in: J. Wyrozumski - W. Vogler, Die Abtei St. Gallen und Polen (2001) S. 87-101

Sancti Galli

Sollemnia

Sollempnia carmine tuas

aparuerunt apli[s] disc[ip]

Sebe etatis 40 doctrelle nouellis

ACAD.
LUGD.BAT.
BIBL.

Leiden UB. Voss. Lat. F. 67, f. 3r

Leiden Voss. Lat.

F. 67

f. 3r

molirẽtur· praemiṛa classe cũ ducib· xpausania occupatis xerxis nup
tiarũ filię occasionẽ priusquã bella persica inchoarẽtur repẽrit resinde per
sicae xbarcenoto cuisuccessit filius xstaxerses cognomine nemo nequi
post fratrem errum uictum pulsaq· cuido perconon xclasse lacedemoni
orum bellũ cumeuagora rege cypri gessit originesq· cypri repẽrit·

PROLOGVS LIB X

Decimo uolumine continentur persicae res ut astaxerses annemon
pacificatus cumeuagora rege cypri bellũ xegyptum in urbe xcae com
parauit ipse incaduisis uictos effectores inasia purpuratos suos persecutos
primũ dopanem prefectũ paphlago naon origo repẽrita deinprefec
tum hellespontiario barzanen deinde pfectum armenie oronta inomnib·q·
uicis decesserit filio successore ochois deinde occasio opumxtabr sardon xcce
pit xegyptio bellum terminauit utpost mortẽ ochi regnari tarsen deinde
reus quicũ xlexandro macedonũ rege bello conflixit

PROT LIB XI·

Undecimo uolumine continentur res gestę xlexandri magni usq· ad
interitũ regis persarum darii dictęq· excessu origines & reges cariae

PROT LIB XII·

Duodecimo uolumine continentur xlexandri magni bella bactria
na & indicatis usq· adinteritumeius dictaeq· inexcessu res aprae
fecto eius xntipatro ingrecia gestae & xbarchidamo rege lacedemo
niorum mollosąque xlexandro initalia quorum ibiẽ uterq· cũex
ercitu delęus xddituae his origines italicae xpopulorũ lucanorũ samnia
cumsabinorum & ut zopirionimi ponto cumexercitu perit

PROT LIB XIII·

Testio decimo uolumine continentur haec· Utmortuo xlexandro opti
mates castrorum eius prouintiarum imperia sint partiti utueterani
quiabeodem lectiuant incolonias mittę relectis illis ingreciã redire
xphitone sint delecti bellũ lansacũ quąẽ antipater ingrecia gessit
bellum quoperdiccas regem xriarẽtem occidit occisus ẽ bellum

Leiden Voss.
Lat. F 67

1.5r?

syracusis athenienſium claſſem

QVINTO VOLVMINE CONTINENTVR HAEC · BELLVM INTER ATHENIENSES & LACEDEMONIOS QVI DECELEI CUM VOCATUR USQ. AD CAPTAS ATHENAS, UTQUE EXPULSI SUNT ATHENIS XXX TYRANNI BELLUM QUOQUE LACEDEMONII IN ASIA CUM AXYTAE GESSERUNT PROPTER GRISSUM INIURIAM HINC REPETITUM IN EXCESSU CYRI CUM FRATRE BELLUM & GRECORUM QUI SUB EO MILITAVERUNT

PROLOGUS LIBRI VI

SEXTO VOLUMINE CONTINENTUR HAEC · BELLUM LACEDEMONIORUM GESTUM IN ASIAM PERSICIS CUM PREFECTIS DUCIBUS BELLI DERCULIDE & AGESILAO USQ. AD PROELIUM NAVALE FACTUM NIDOI QUO VICTIS ILLIS ATHENIENSES RECEPERE IMPERIUM DEIN BELLUM CORINTHIACUM & BELLUM BOEOTIUM QUO EUTRIX & MANTINE VICTI SPARTANIA MISERE IMPERIUM THESSALIA DEINDE IASONIS & POST ILLUM ALEXANDRI EPYRRI COALITUM ATQ. EXTINCTUM IMPERIUM DUM SOCIA BELLUM GESTUM ADVERSUS ATHENIENSES ACHAEIS ET EPHODUS & BYZANTIIS TRANSITUS HIC ADRES MACEDONICAS.

PROT LIB VII.

SEPTIMO VOLUMINE CONTINENTUR ORIGINES MACEDONICAE REGESQ. ACONDITO REGENTAS CARANO USQ. AD MAGNUM PHILIPPUM IPSIUS PHILIPPI RES GESTAE USQ. AD CAPTAM URBEM MOTHONEN ADDITE IN EXCESSU YLLYRIORUM & AEPOENUM ORIGINES

PROLOCUS LIB VIII.

OCTAVO VOLUMINE CONTINENTUR RES GESTAE PHILIPPI MAGNI POST CAPTUM URBEM MOTHONEM A PRINCIPIO BELLI PHOCENSIS QUE SACRUM VOCANT USQ. AD FINEM EIUS INTERFECTUMQUE HUIC BELLUM QUAM PHILIPUS QUAM CALCHIDIOIS URBIBUS GESSIT QUARUM CLARISSIMAM DELEVIT OLYNTHON UT ILLYRIA REGES A BEO VICTI SINT & TRACIA ATQ. THESSALIA SUBACTAE & REX EPYRO DATUS ALEXANDER ELECTO ARYBBA & FRUSTRA PERINTHOS OBPUGNATA

PROT LIB VIIII

NONO VOLUMINE CONTINENTUR HAEC · UT PHILIPPUS A PERINTHO SUMMOTUS BYZANTII ORIGINES ACUIUS OBSIDIONE SUMMOTUS PHILIPPUS SCYTHAE BELLUM INTULIT REPETITAE INDE SCYTHICE RES A BIS TEMPORIBUS IN QUIBUS ILLA FINIERAMUS QUAE A PHILIPPI BELLUM Q. CUM MATHEA SCYTHIS REGE GESSIT. VNDE REVERSUS GRECUAE BELLUM INTULIT VICTUSQ. CHERONEE CUM BELLA PERSICA

Leiden
Voss. Lat. F. 67

f. [illegible] 3v ?
4v ?

Bibliotheca Schelhorniana fol. 6.

LIBER HYSTORIARVM PHILIPPICARVM ET TOTIVS MVNDI ORIGINES ET TERRAE SITVS.

PRIMO VOLVMINE CONTINENTVR

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

Haec imperium Assyriorum anno rege usq. ad Sardanapallum. postquem translatum ē per ospacem ad medos usq. ad ultimum regem astiagem. Is a nepote suo cyro pulsus regno. persae regno potiti. Vt croeso lydiae regi bellum tulit cyrus. victum q. coepit. Hic in excessu dictae oligarum et ionicarum urbium situs origines q. lydorum et italia tuscorum. Post cyrum filius cambises aegyptum domuit. Repetitae aegypti origines urbium. Extincto cambise darius occisis magis regnum ptsicum accepit captaq. babylone bella scythica moliturus est.

PROLOGVS LIBRI .II.

Secundo volumine continentur haec. Scythiae & ponti situs origines q. scythiae usq. ad bellum quo est inde pulsus darius. qui post hanc fugam graeciae bellum intulit per datum aetis a fere nem q. soli athenienses sustinuere. Hic origines athenarum repetitae. et reges usq. ad pisistrati tyranni dē. Qua extincta ratione uincere persas. ut mastuo dario filius eius xerxes bellū graeciae intulit ac repetitae origines thessaliae. expulsoq. graeca xerxe bellum ab athenien sibus translatum in asiam usq. ad xersis interitum.

PROLOGVS LIBRI .III.

Tertio volumine continentur haec. Vt mostuo xerxe filius artaxerxē pulsus interfectorem patris artabanum bellum cum defectore aegypti habuit primoq. dux eius athemenes victus ē. iterum per agabaxum aegyptus recepta. Vt graecis cum rege pacificatus bella inter ipsos ostasint inde repetitae peloponnesium origines. Vt a beraulis posteris dorico populo sit occupata. dein bella argolica & messania coalitiq. sicromae & corinthio tyranni bellum criseum & q. athenien ses primo cum boetis dein cum beloponesis gesserunt.

PROLOGVS LIBRI .IIII.

Quarto volumine continentur res icule. a bulima origine usq. ad deleto-

Leiden UB. Voss. Lat. F. 67

Leiden
Voss. Lat. F. 67

f. 4r

interit ultimumq. certamen commilitonū alexandri fuit ut seleucus amisis in capadocia cum diodoro copijs interfectus ē ab ptholomeo fratre arsinoes uxoris lysimachi incuius uicē ptholomeus cognomine ceraunus creatus ab exercitu rex macedoniā occupauit bella cū antiocho & pyrro composuit datis pyrro auxiliis quib⁹ ire & contra romanos defensum darentum inde rep & ītē origines regnū tenuit quomox euictus epyrroticorum usq. ad pyrrū ipsiusq. pyrri res gestē priusquam in italiam traiecit. PROL LIB XVIII.

Octauo decimo uolumine continentur hāec res apyrro epyrrota in italia gestae contra romanos post q. id bellum transitus eius in siciliam aduersus castaginenses id origines phoenicum & sydonos & uelig̃ cartaginemq. res gestae in excessu dictae PROL LIB XVIIII.

Unde uicesimo uolumine continentur res castaginensium in affricam perrubellum annorū geste & in siciliam cum selinum tem & egantū & gamer mam & gelam coeper quobello dionisius syracusanus siciliae regnū occupauit bellumq. cum eo phaem phomilcone gesserunt q. sidone syracusarum exercituum & classem amisit. PROL LIB XX

Vicesimo uolumine continent res gestae dyonisii siculi patris ut pulsis poenis italica bella sit molitus inde rep & ītae origines uen & orū & grecorū & gallorū qui in italiam incolunt deductisq. dionisig̃ reb. adm tertiū eius dictē quasanno magnus in affrica gessit. PROL LIB XXI.

Uno & uicesimo uolumine continentur haec. Ut in sicilia dionisius filius a patre amisso tractarit imperium p dionisius iectus bellum cū siculis gessit donec amissis liberis & fratribus corinthū statim oleonthe castaginensiū bello sit liberata sicilia mo stuoq. pisistrato iterū facta seditione arcessita quā abello castaginenses obsederē siracusas q̄ bello agatho cles nanctus imperium. PROL LIB XXII

Secundo & uicesimo uolumine continenter haec res gestae agathocles ut a poenis nanctus imperium bellū cum ipsis gessit primum in siciliam deinde uictus traiecit in affricam ubi possessa prouincia opellā regem

Leiden
Voss. Lat. F. 67
f. 62

quo eumenes neoptolemū & craterē occidit addita ei in excessu origines
regesq. quirenarum

PROT LIB XIIII.

Quarto decimo uolumine continentur haec. Bellum inter antigonum
& eumenen gestum quēuteapadocia expulit antigonus. Stephrigia mi
nore arrideum & clipon uictus in helleſponto nauali bello repētum
rursus bellum ab eumene per argiraspidas quo uictus ab antigono interit
utin macedonia casander uicto polyperchonte capta que ad fatorem
inichia matrem alexandri olympiadāne obsessam interfecit.

PROT LIB XV.

Quinto decimo uolumine continentur haec. Vtdemetrius antigoni
filius gazeuictus ē ab ptholomeo ut casander in macedonia filium
alexandri regis interfecit & alterum polyperconte pro ptholomeū
uicit classe demetrius idemq. ad obsidione hrodi summotus ē repēcta
in excessu origo hrodiorum. unde digressus demetrius liberauit ac as
sandro graeciam dein patereius antigonus bellum cum lysimacho & se
leuco habuit repētae quā seleuchi res & regis in die sandro cottie uictus
tus bello antigonus interit reliquiq; imperii sunt a filio collecta & leo
nimidae inde spartani res gestae cor cyrae & illyrico & in italia quiab
laeta cor cyra res cassander interit

PROT LIB XVI

Sexto decimo uolumine continentur haec. Vt moftuo cassandro ostisq;
inter filios eius certamini bi demetrius adiutor alter adhibitus occa
so eo macedoniae regnū tenuit. quomox euictus a pyrro epyri rege
translatus in asiam bellis captus a seleuco decessit ptholomeus nuncupato
successore filio filiae adelpho decessit ut lysimacus in ponto captus a cmissus
andromachae rursus in asia ciuitates q. sub demetrio fuerant & in ponto hera
cleam occupauit repēcta inde bythiniae & heracleoticae origine tyranniq;
heracle aecle archus & satyrus & dyonisius quorū filius interfectus lysimachus
occupauit orbem

PROT LIB XVII.

Septimo decimo uolumine continentur haec. Ut lysimachus occiso filio
agathocle per nouercam arsinoen bellū cum rege seleucho habuit quoniā

Leiden
Voss. Lat. F. 67
f. 5v

seleucus gallinicū regnū acciperit. PROL LIB XXVII

Septimo & uicesimo uolumine continentur haec. Seleuchi bellū in syria aduersus ptholomeū. & in asiā aduersus fratrē suū antiochū hieracem q. bello angure uictus ē a gallis ut q. galli pergamo uicti a batalo uel an bitinum occiderint ut ptholomeus a deum denuo cap tum interfecerit & antigonus andro proelio naualio pro na uicerit et a gallini confusus in mesopotamia antiochus insidiantē sibi effugit ariamenen dein postea custode stryponio quo gallis occiso seleuchus quoque fr eius decessit maioremq. filiorum eius epacorios occidit.

Octauo uicesimo uolumine continentur hęc. PROL LIB XXVIII.

Vt mos fuo rege epyri alexandro laodamā epyroce occiderint dicaq. in excessu subastarnaci motus ut ex macedonię dem & rius sic a darda nis fusus quomos furte & c filii eius philippi susceperit antigonus q. thes saliae in asiam cariam subiecit & a diutas achaeis contra regē spartanū cleomenen coepit lacedemonia amisso q. regno cleomenes sparthanos confugit alexandriam atq. ibi interi dictum in excessu bellū illyricum q. romani gessere cum ceteris.

PROL. LIB XXVIIII.

Vndetricesimo uolumine continenter hęc. Res gestę philippi regis ad uersus dardanos & aetolos repętitq. inde cretice origines post cuius insule societatem philippus cum illyriis & dardanis & rursus aetolis bello congressus ē a diuum a tab. eo tolos romanae quo finito intulit aetolis bellum.

PROL LIB XXX

Tricesimo uolumine continentur hęc. Vt mos fuo ptholomę utri p phonae filius eius philopater antiochum regem uicit rapiei po ea mare gatho cleae corruptus decessit relicto filio pupillo in quē cum philippo regem macedonū consensit antiochus philippi. dein de ges ta in asia commouiss & aetolo bella aqui bi reuersus bellum habuit cū duab. romanis sulpicio & flaminio quibus uictus pax transtus dein de adres antiochi qui post regnū acceptū persecutus defectores immediamolonē in asiam accheum quē obsedit sardib. pacta superiore

Leiden UB. Voss. Lat. F. 67, f. 7r

Leiden
Vos Lat. F 67
f. 7r

cyrenarum interfecit utrursus in siciliam reuersus occupato toti⁹ in
sulae dominatione cũ reuertisset & in affricã amissis copijs solus inde profu
git in siciliã bello q· ibi repãtus & cũ poenis pacẽ cõposuit & dissidentes
a se siculos subiecit PROL LIB XXIII.

Trigesimo & uicesimo uolumine continentur haec· Vt agathocles domita sici
lia bellũ in italia brittijs intulit repãte inde brittiorũ origines omnib⁹
subactis rex seditione filij exheredatus a nepotis oppressus interijt inter pere
grinos deinde milites eius & siculos bellũ motũ q· causa pyrrũ regem epyri in
siciliam adduxit bella q· pyrrus cũ poenis & manertinin ibi gessit & a sicilia
reuersus in italiã uictus q· proelio a romanis reuictus epyrum. PROL LIB. XXIIII

Quadragesimo & uicẽsimo uolumine continentur hec· Bellũ qd inter antigonũ go
natam & antiochũ seleuci filiũ in asia gestum est· Bellũ qd ptholomeus ceraunos
in macedonia cũ monio illyrio & ptholomeo lysimachi filio habuit utq; ar
sinoen sororẽ suã imperio macedonicarũ urbium excit ipse cum belgio gallorũ
duce congressus interijt repãte inde gallorũ origines qui illyricum occu
parunt atq· utingressi graeciã brenno duce delphis uicti delubraq· sint
Quinto & uicẽsimo libro continentur haec· PROL LIB XXV

Vt antigonus gallos deleuit· deinde cũ apollodoro cassandra & tyranno bellũ
habuit ut gallitransierint in asiam bellumq· cũ rege antiocho & byrthannio gesserũt
quas regiones sedini occupauerũt ut pyrrus ex italia reuersus regnum macedoniae
antigonũ exuerit lacedemoniã obsederit argis interierit filiusq· eius
alexander illyricũ in italo bellum habuerit· PROL LIB XXVI

Sexto & uicẽsimo uolumine continentur haec· Quib⁹ in urbib⁹ graeciae do
minationẽ antigonus conatus constituerit ut defecto res gallos megaros dele
bit regemq· lacedemoniũ area corinthi interfecit· Dehinc cũ frissus cratery
filio alexandro bellũ habuerit ut princeps achaie aratus sicyonẽ & corinthũ
& megara occuparint ut in syria rex antiochus cognomine soter altero filio
occiso altero rege nuncupato antiocho decesserit ut in asia filios ptolomei
regis sochiotã marcho desciuerit a patre ut frater antigoni demetrius
occupato cyrenis regno interijt ut mox tuo rege antigono filius eius

Leiden
Voss. Lat. F 67
f. 6v

patronii gesserũ ut syriã heraclee p̃mo ptẽ regis occuparint imperiũ

Quadragesimo uolumine continent hęc · Vt mostuo cr pro rege cauzenus cũ filiis eius bello congressus interiit · Hi deinde a filio ciriceni esẽbẽ extincta q regubi antiochorũ domou graues armenii syriam occupauit · Quo mox uicto romani abstulere eam ut alexandreã p̃ interitũ ptolomei latyri subst ituti sint eius filia alteri data cr pro cui preclodii rogatione romani abstulerẽ eam alter sedit one flagitatus alexandrae romae profugit · bello q̃ post gabinium gesto recoepit imperium quo mostuo successit filio qui cum sorore cleopatra certamine in sumpto cũ pompeium magnũ interfecit & bellũ cũ cesare alexandreae gessit ut successit eius regno soror cleopatra qua ei in ligata in amore ẽsuum · m̃ antonio belli actiaci fine extinxit regẽ ptolomeicorũ · PROL LIB XL I

Vno et XL^mo · uolumine continent res partice & bactriane in pastili fuit est constitutum imperiũ p̃ arsacem regẽ successores deinde eius artabanus & tigranes cognomine deus a quo subactae media & mesopotamia dictusq. in excessu arabie situs in bractanis aut reb, ut a uidoto rege constitutum ẽ · deinde quo repugnante scytae gen tes saraucię & asiani bactra occupauere sogdianos indicae q̃q res addit ae gestae p̃ apollodotum & menandrũ reges eorum · PROL LIB XL II ·

Secundo & quadragesimo uolumine continent pasthicę res ut prefectus pasthis apr̃ eius messenis bellum intulit in babylonios & seleucenisse uictus q, phr ratis successit rex mytridates cognomine magnus qui armoenus bellũ intulit inde repetite origines armeniorũ & situs uarias conplurium regum in pasthis successione imperium accepit orodes quã grassum deleuit ae syriam p̃ filium bacorũ occupauit illi successit pr̃es qui cũ antonio bellũ habuit cũ tyridate addite res serthice reges thodaeorũ asiani intertaus q. scarducarum ·

Testio quadragesimo uolumine continentur · PROL LIB XL III

Origines priscorum latinorum situs urbis romae & res usq. ad priscum tarquinium origines deinde ligur iae & marsiliensium res gestae ·

PROL LIBRI XL IIII

Quasto & quadragesimo uolumine continentur res hispaniae & punicae · EXPL PROL LIB XL · IIII

ACAD. LUGD. BAT. BIBL.

Bf fol. 6

Leiden UB. Voss. Lat. F. 67, f. 8v

uitmo ſtuio rege aſie cum ene ſuffectus attalus bellū cū ſelegentib⁹ habuit & cū rege pruſia·

Quinto tricesimo uolumine continentur hęc PROT LIB. XXX V

Bellū ripę cū interc̄eſſ & chrodioſſ ſedicio chidiorū aduerſū cermenſes & ad uersus demetriū ſotera ſubornatuſq; alexander tamquā gen̄t epiphane antiocho quo bello uict demetrius inuiſū ſtultitia alexandro bellū uicit adiuuante ptho lomeo philometore qui eo bello interiit unde oſta demetrio bella ſunt cū diuthe oro tryphone expulſuſq. tryfone regnoſyrię demetrius repet̄it inde ſuperioris aſie motus facti ſunt pareteum & aſcen phaſtum PROT LIB. XXX VI

Sexto XXX^mo uolumine continent hęc. Vtery propulſus ſyria demetrio capta q. parthis bellū geſſit cū fratre eius antiocho cognomine. Sedutantiochus interfecto hyrcano iudeos ſubegit repet̄ita inde in excessu origo iudeorū utr exaſię. attalus cenoſtra ca ſſubegit ſucceſſore req. unperii attalū philometora reliquit. moſtuo denq; philometore regno aſię occupato bellū cū romanis geſſit quo pact̄ PROT LIB. XXX VII

Septimo & XXX^mo uolumine continent hęc. Repetidis regnū pontico; originib⁹ utut tamū mithridate neupatora ſeries imperii deducta ſit atq. ut ingreſſus ille regnū ſubegit pontū & paphlagoniā priuſquā in bella romana deſcendit dicteq; in ex ceſſu regnū boſphoranorū & cholchorū origines & reſ geſtae PROT LIB. XXX VIII.

Octauo tricesimo uolumine continent haec. Vtmithridates ſeu pator occaſionata cap padociam occupauit uictoq. nicomede & malano brithyguiam utmoſtuo ptholomeo philo mere fr̄ eius aſcon acceptoregno aegyptus ſeditionib⁹ populi deinde bellū cum uxore ſua cleopatra & cum rege ſyrię demetrio habuit inde repet̄ita utdemetrius captus ſit a pasthis intulerit quicum exercitu ſuo del & us eſt PROT LIB. XXX VIIII.

Nono XXX^mo uolumine continent hęc. Vtextincto apartho antiocho ſidete fr̄ eius demetrius demiſſus regnū ſyrię decepit ſubornatoq. in bellū aduerſus eū alexandrino zabinę interit filiuſq. eius antiochoſ gryp poſuicto zabineo regnū occupauit. Dehinc cū fratre ſuo antiocho zizageo bellū in ſyria cruenta q. geſſit ut alexandrea moſtuo rege ptholomeo fyſcone filius eius ptholomeus lathyros acceptoregno expulſus ē a matre cr prū & in ſyria bella pęrat ſus abeadē ſubfecto in locū eius fratre alexandrone occiſa p alexandrū matre recepto regno aegypti utp lat phirū filius alexandri regnare c. expulſoq. eo ſubfectus ſit ptolomeus nothus ut ſyriā iuuadet & arabes terreſtrib⁹ latrociniis infeſtarint mariq; luces pyratica bellū mouer̄ q; in lucia roman

Leiden
Vm. Lat. F 67
f. 8r

asia bactris tenus in bella romana descendit PROT LIB .XXXI

Vnotricesimo uolumine continentur haec. Bellū q̄ cum lacedemonio nauide-
tticus flaminius & philopoemen dux achachorū gessit itē bellum q̄ cum
antiochum in achaia p achilium consulē et in asiam p scipionē gestum ēdem q̄
hannibalis ad regem a casthaginē fuga bellum cum acholis gestum pereun
dē achilium quā antiochum grecia expulerat PROT LIB .XXXII

Secundo & tricesimo uolumine continentur haec. Defectio a bachaeis la
cedemoniorū & messenniorū qua filopomen interiit romanorū in asia du
cem ambo aduersus gallos bellum regis philippi propter ablatas sibi ciuitates
alienatus in romanos animos & ab hoc alter filiorū demetrius ocasus concitatiq̄
abeo bastern̄e transire conatu in italiam inde in excessu dictae res illyrice ut galli
quioccuparam illyricā rursus redier̄ in galliam origines q̄ pannioru & incre
menta dationum p rubo boston regem in asiam bellū ad regem eumene gestū
aduersus gallū ostiagonem parnetem pontica & prusiana adiuuante
prusian hannibale poenorū gesta hannibalis postuictū antiochū & mors
mostuo seleucho filio magni antiochi successit regno frater antiochus.

Testio & tricesimo uolumine continentur hec. PROT LIB .XXXIII

Vt cum p̄ philippi filio rege macedonū romani bellū gesserint quo capto dela ce-
epyros aetolicē ciuitates a bunitate corporis deductē inter achaeos & lacede
monios ceftamme osto bellum rursus in macedonia gestum a romanis cū seu philippo.

Quasto & tricesimo uolumine continentur haec. PROT LIB .XXXIIII

Bellū achaicū q̄ romani p̄ macellū & mūmiū gessere q̄ fruta ē corinthos bel
lū regis eumenis cū gallo grecis e t in pisidias cum selegensib. res quas gessit syrie
rex antiochus & rex aegy p tholomeus repā te inde origines rerum capadocum
epyphanes ut mostuo p tholomeo relicta abeo filii duo filometor & ergetes p̄mū
cum antiocho habuere bellū q̄ p romanos finitum ē deinde mter se quo maior ē
expulsus restitutoq̄ romani inter frs regna diuiser̄ ut mostuo antiocho rege
syriae demetrius cognomine soter qui rome fuerat obses eclam fugit occupata q̄
syria bellū cū tyrmarchomedorū rege habuit a riarate rege capadocū repā te
inde origines rerū capadocū ut habita inter ariathen & orsen regni certamina

Leiden
Voss. Lat. F 67
f. 7v

& pgressa longius eloquentia uideretur. & ueru postea ma
ximis in reb, pacis ac belli. cu summis hominu utilitatibs
esse uersata. Postqua u commoditas queda praua. uisus
imitatrix sine ratione officii. dicendi copia consecuta e.
tum ingenio freta malitia. puestere urbes & uitas hominu
labefactare assueuit. Atq, huiusqq, exordiu mali. quo pn
cipiu hom dixim explicemus. Uer simillimu mh uide.
quoda tempore. neq, in publicis reb, infames. & insipientes
homines solitos ee uersari. Nec u ad puatas causas. magnos ac
disertos homines accedere. s, cu a summis uiris maxime res
amministrarent. arbitror alios fuisse n incallidos homines.
q ad pranas controuersias priuatoru accederent. quib, in
controuersiis cu sepe mendacio. contra ueru starent homines
consuescerent. dicendi assiduitas in cuiusq, audacia. ut ne
cessario superiores illi. ppter iniuriam cunctis. resistere auda
cibus. & optulari suis qsq, necessarius cogeret. Itaq, cu in
dicendo sepe. nonnumqua & ia superior uisus esset. usq
omisso studio sapientie. nihil sibi preter eloquentia com
parasse. fiebat. ut & multitudini dimissa & suo iudicio. dignus
qui re publica gereret uideretur. Hic primu non inu
tilia. cum ad gubernacula rei p. temerarii atq, audaces
homines accesserant. maxima ac miserrima naufragia
fiebant. Quibus rebus tantu odii atq, inuidie suscepit
eloquentia. ut homines ingeniosissimi. quasi ex aliqua
turbida tempestate in portu. sic ex seditiosa ac tumultu
osa uita. se in studium aliquod traderent quietu. Qua re
mihi uidentur. postea cetera studia recta atq, honesta
p otium concelebrata ab optimis esse. hoc u a ple
risq, eorum desertum obsolesse. tempore quo multo

Commoditas hominu uidet ca res honesto que solis uersus uel am bitioni interna

hominu sine di gnitate degentiu

Callidi & dolo ac fraude certe uirtutis imitantur

bene usus sed n p batus

Habentes ingeniu sapientie p acerbu

studiu

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 33

606

Sweden UB

Voss Lat. Q. 33

fol. 3r

Deze zijde uitsluitend in te vullen door de dienst. / This section for office use only

datum/date 5/10/82

Ref. nr. W.82606

	aantal / number d.	rek.		
F			☐ negatieve microfilm/negative microfilm	f.
			☐ positieve microfilm/positive microfilm	f.
			☐ negatieve/negative microfiches	f.
			☐ positieve/positive microfiches	f.
			☐ vlakfilm/film sheet 9x12/13x18	f.
			☐ kleurendia/colour transparencies 9x12/13x18	f.
			☐ kleinbeeld kleurendia's/colourslides	f.
	1		☒ ~~kleinbeeld~~ vergrotingen/photographs from microfilm: ware grootte/glans/mat formaat	f. 3,50
			☐ vlakfilmvergrotingen/photographs from film sheet: ware grootte/glans/mat formaat	f.
			.....	f.
			☐ fotocopieën/photostats from microfilm A3/A4	f.
P			☐ elektrostatische kopieën van microfilm/prints from microfilm A3/A4	f.
X			☐ xeroxen/xeroxes	f.
			porto en verpakking/postage etc. (by air to non-European countries)	f
			bank charges (if necessary)	f.
			Totaal/total amount (in Dutch guilders)	f.

Het materiaal wordt u naar verwachting binnen ..... weken na ontvangst van uw betaling toegezonden.

We expect to send your order within ..... weeks after receipt of your payment.

Binnengekomen:	19	p.	☐ Levering uit voorraad		
☐ Betaling per pgbkrt/bgbkrt/contant,		p.	Negatiefnr.	E983	
☐ Pro forma			Fiat afd. 6/10	19 82	p. 07/6
door naar cpt.	19	p.	Fiat CA 8/10	19 82	p.
betaling binnen	19	p.	Neg. ger.	19	p.
☐ Rekening			Order ger.	19	p.
☐ Betaling bij afhalen:			Controle, verzonden		
ontvangen	19	p.		19	p.
☐ Geboekt kas/giro	19	p.			

1 X

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT, RAPENBURG 70-74, NL 2311 EZ LEIDEN

Bestelformulier / Order-form

Ik verzoek u voor mij 1) / Please order 1)
— positieve microfilms / — positive microfilms
— fotocopieën/prints / — photostats/prints
— xeroxcopieën / — ~~xeroxcopies~~
— kleurendia's / — ~~colour slides~~
— ..... / — .....

te vervaardigen van onderstaande stukken: / from the following items

Signaturen, folia, etc./ bibliografische gegevens / Pressmarks, folia, etc./ bibliographical references

Voss. Lat. Q. 33
2°

Het materiaal is bestemd voor 1): / Intended use 1):

— uitgave van / — ~~edition of~~
— reproduktie in / — ~~reproduction in~~
— studie van / — study on

paläographische Forschungen über Skriptorien des 10. / 11. Jhs.

Ik verklaar mij bereid de bibliotheek kosteloos een exemplaar te bezorgen van elke publikatie waarin van dit materiaal gebruik wordt gemaakt tenzij anders overeengekomen en de kosten van reproduktie onmiddellijk na ontvangst van de rekening te betalen

I undertake to present the library with a copy of each publication for which this material is used unless otherwise agreed and also to pay the costs of reproduction upon receipt of the bill.

Datum en handtekening / *Date and signature*

19. 9. 19 82

W. Hoffmann

Naam en volledig adres / *Name and full adress*

Prof. Dr. Hartmut Hoffmann
Seminar für mittlere und neuere Geschichte
34 Göttingen (Bundesrepublik Deutschland)
Nikolausberger Weg 9 c

1) Doorhalen wat niet van toepassing is
2) Specificeren; zie de algemene inlichtingen aan de keerzijde.

1) Delete as necessary.
2) Please specify; see the general information on the other side of the sheet.

Metadata options:

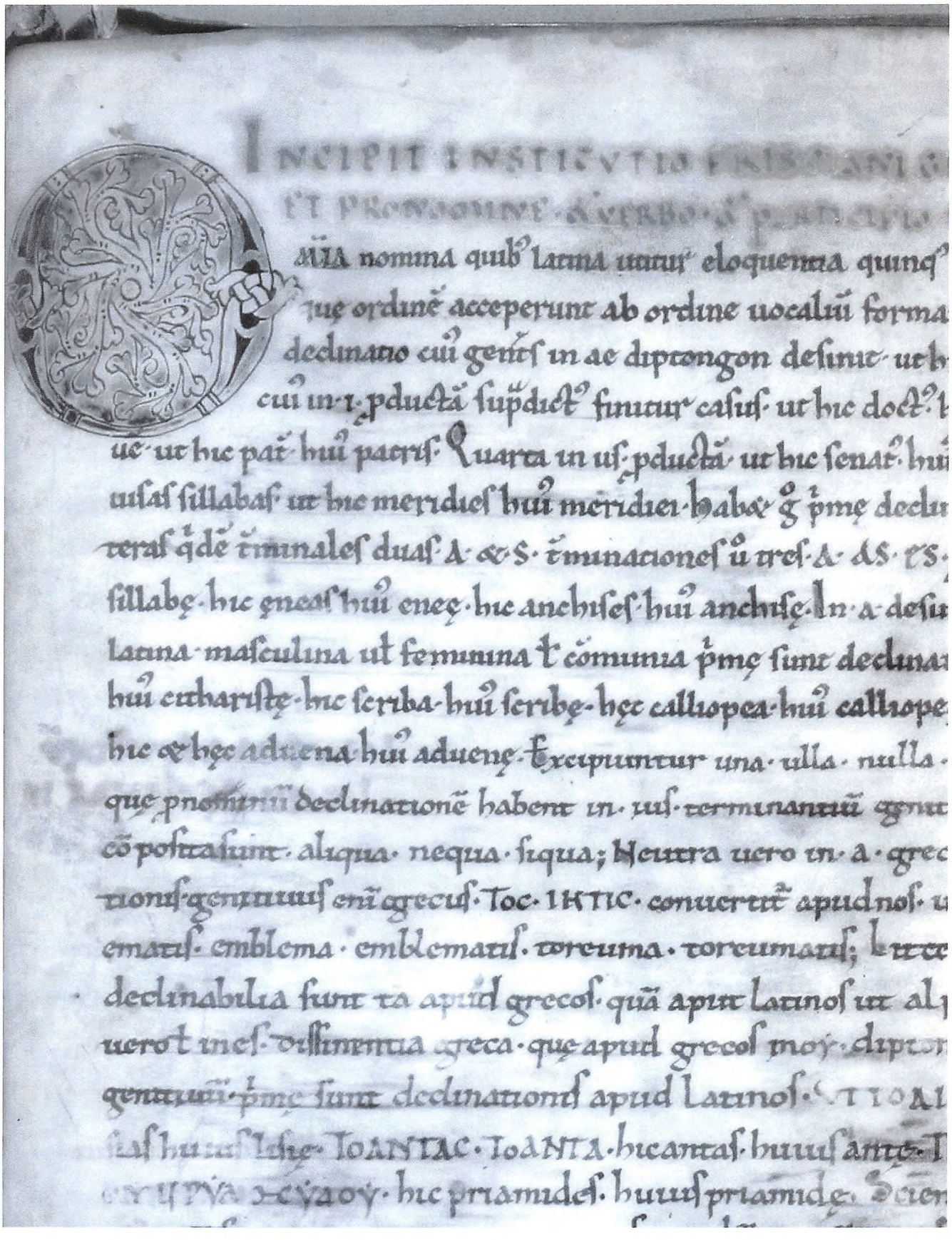

Utrecht oder Egmond

Metadata options:

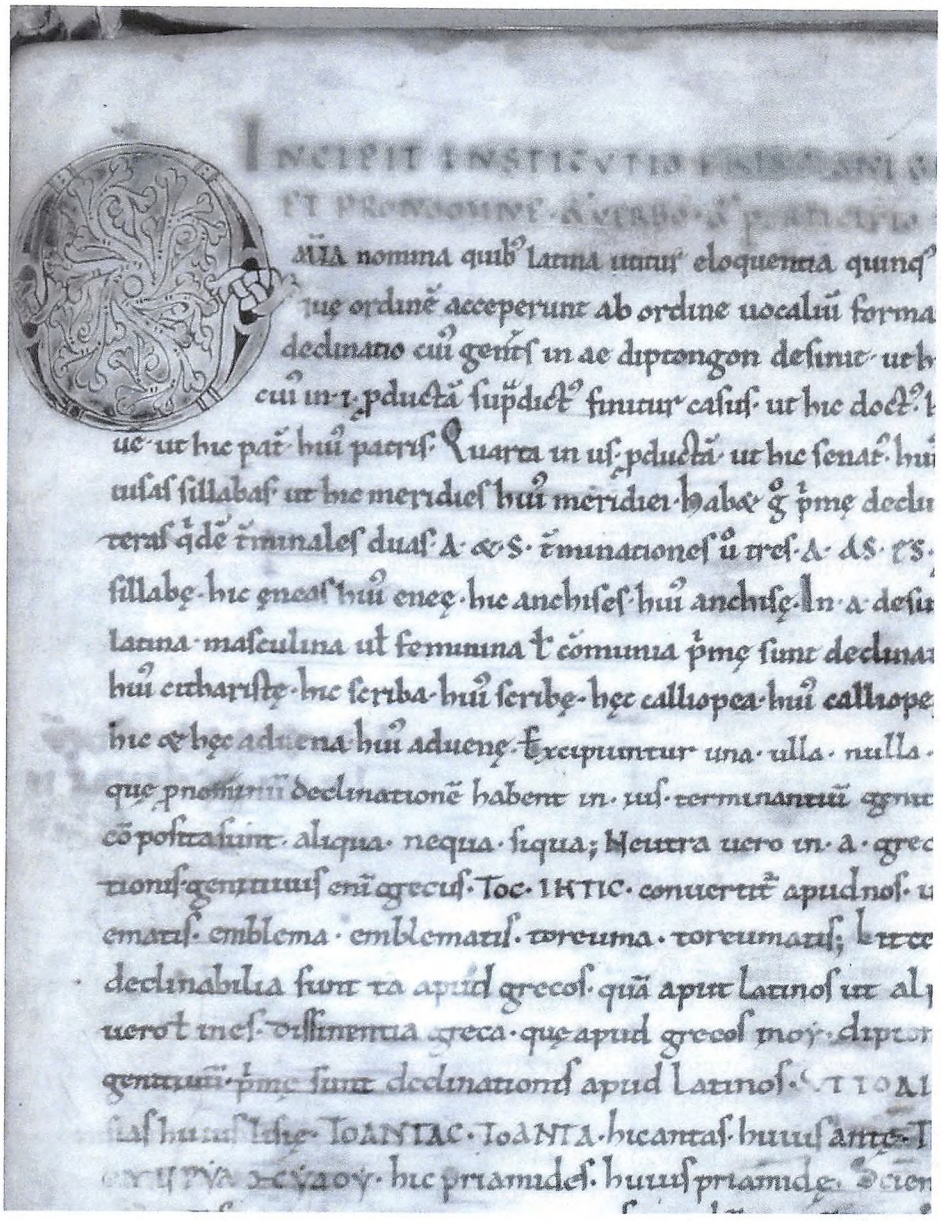

Utrecht od. Egmond

(et-Ligaturen + Kürzungszeichen?)

Der Ordo ist an einigen Stellen verändert worden zum Gebrauch für die Weihe einer Nonne, so vor allem in der Profeßformel, in der eine *soror* ihr Gelübde *in hoc monasterio quod est constructum in honore sanctorum martyrum Felicis et Regulę* (in Zürich) ablegt. Geschrieben in Einsiedeln in der 1. Hälfte des 12. Jahrhunderts von einer guten Hand, die mit Hand A von Einsiedeln 36 (364) identisch ist, siehe dort.
Lit.: KÖLLNER, Handschrift aus Muri S. 294 f.; BK S. 282. – Facs.: KÖLLNER, Handschrift aus Muri S. 295 (= fol. 1v).

Gießen, Universitätsbibliothek, Hs. 177 fol., hinterer Spiegel
Boethius, Institutio arithmetica (Fragment); Teil eines Doppelblatts, 20,5 x 16,5 + 12,5 cm; Prov.: das Buch, das einen Einband des 15. Jahrhunderts hat, war 1547 im Besitz des Vikars Johannes Waldt von St. Ursula in Köln.
Geschrieben im letzten Drittel des 10. Jahrhunderts von der Hand G von Einsiedeln 253 (438), siehe dort.
Lit.: BK S. 187 f.

Karlsruhe, Landesbibliothek, Aug. CLXXV
→ Reichenau

Aug. 76

Karlsruhe, Landesbibliothek, Fragment UH 5, fol. 1rv
Von einer einsiedlischen Hand des letzten Drittels des 10. Jahrhunderts geschrieben; sie ist identisch mit Hand E von 17 (405) und Hand A von 184 (190).

St. Gallen, Stiftsarchiv, Cod. Fab. 2
Evangelistar (Liber aureus von Pfäfers); 28 x 19 cm; Prov.: Pfäfers.
Der Codex wurde ursprünglich von einer guten Hand etwa um 1100 geschrieben (auf die zahlreichen spätmittelalterlichen Zusätze ist hier nicht einzugehen). Die Schrift ist ziemlich groß, fest und um kalligraphisches Niveau bemüht. Sie ähnelt in allgemeinen Zügen den fortgeschrittenen Händen der Einsiedler Gesangshandschriften 113 (466) und 114 (523), doch wirkt sie im Vergleich mit ihnen weniger trainiert und ist von der Perfektion etwa des Moraliaschreibers von Einsiedeln 151 (308) weit entfernt. Die Zierschriften sind, gemessen am Einsiedler Standard, recht ungeschliffen. Der Liber aureus könnte ein Produkt des Skriptoriums von Pfäfers sein, denn dort ist im 11. Jahrhundert eine Tendenz zur Versteifung zu beobachten, die der Einsiedler Entwicklung parallel läuft (oder von ihr inspiriert worden ist). Das zeigen die Nachträge im Liber viventium von Pfäfers (St. Gallen, Stiftsarchiv, Cod. Fab. 1). Besonders nahe stehen hier der Schrift des Liber aureus die Reliquien- und Weihenotizen p. 2 Z. 22–28 und das Schatzverzeichnis des Abts Hesso

...ſ capos i thurpicor qui ſunt in pharſalia · que eſt punicia emathię · que eſt commen
...luer ciuile bellū & pluſquā ciuile hoc diſtat. Ciuile bellū inter ciues orta ſedicio
...eſt inē ſillā & mariū · qui bellū ciuile geſſerunt. Pluſq ciuile ū eū n ſolū ciues certant
...cognati · quale actū eſt inē cęſarē & pōpeiū · quando gener cū ſocero dimicauit. Siqui
...in hac pugna frater cū fratre dimicauit. & pater contra filiū arma parauit.

M. Annęi Lucani
Ciuilis belli
liber primus.

LVCANI LIB' PM INCIPIT

...IHIOS PLVS QVAO...
...CIVILIA CAOPOS...
...VSQ DATVM SCILERI...
...CANIMVS POPV...
...OLVMQ POTENTEO...
...IN SVA VICTRIC CON...
...VE S OVICRA DEXTRA...
...OLNATA SQ ACIES TRVPTO FEDERE REGNI...

Romanorū uexilla in ſui ſūmitate aquilā habebant. ppē iouē. ut p hoc oſtenderetur eos de ſtirpe iouis deſcendiſſe; alio modo; Tria ſunt genera principalia legionum. Aquilę. Draconeſ & Pila. Aquila. quia fuit in auſpicio iouis in pugna gigantū. Draco. ppē triumphū apollinis quē habuit de phitone ſerpente. Pila ferunt auguſtus conſtituiſſe in ſigno. unde ſolum arma ſunt romanorum:

Certatum totis (disturbare) concuſſi uiribus orbis
In commune nefas infeſtisq obuia ſignis (canimus.)
Signa pares aquilas & pila minantia pilis
Quis furor o ciues quę tanta licentia ferri
Gentibus inuiſis (gallis qui cū cęſare uenerunt) Latium prębere cruorem &
Cumq ſuppa forę babylon ſpoliąnda (urbis parthię.) tropheis
Ausonius umbraq (qua ſepulę n erat. ſedm illos qui dicebant inferos) errare craſſus inulta
Bella geri placuit nullos habitura (uobis.) triumphos. (qua ciuile bellū erat)
Heu quantū terrę potuit pelagiq parari
Hoc quę ciuiles hauſerunt ſanguine dextrę
Vnde uenit tytan & nox ubi ſidera condit
Quaq dies medius flagrantib (ſeptemtrio.) æſtuat horis
Et qua bruma rigens ac neſcia uere remitti
Aſtringit ſcythicū glacialis frigore pontum;
Sub iuga iam ſeres (de arabia) & barbaros iſſe arauſes
Et gens ſi qua manet naſcentis conſcia nili

Leiden UB. Bern. Q. 1. f. 2a

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Burm Q 1 fol. 2r

¶ Hic enī respondit dī themistocli duci athenienſiū· ut nauali bello bellaret· et ſic uictoriam reciperet. ℣. Neronem tangit· Qui cū conſuluiſſet oraculum· respondit· non debeo parricidiſ respondere· Nero enī occiderat matrē ſuā· hoc confuſus uerbo; phibuit ne quiſ ibi reſponſa inquireret.

¶ Sepe oſtendit q̄m poſſent dii placari· inferentes ſterilitatem.

Vt ſalaminiacū meminit mare; ſuſtulit iras
Tellurīs ſterileſ monſtrato fine; reſoluit
Aera tabificum; non ullo ſecula dono
Nr̄a carent maiore deū· quia delphica ſedes
Quod ſiluit· poſtquā regeſ timuere futura.
Et ſuperoſ uetuere loqui· nec uoce negata
Cyrreę merent uateſ· templiq; fruuntur
Iuſticio; nam ſiqua dī ſub pectora uenit
Humaniſ aut pęna eſt morſ· aut immatura recepti.
Aut precū; quippe ſtimulo fluctuq; furoriſ
Compageſ humana labat· pulſuſq; deoꝝ
Concutiunt fragileſ animaſ; ſic tēpore longo
Immotaſ tripodaſ uaſteq; ſilencia rupiſ
Appuſ heſperū ſcrutator· ad ultima fati
Sollicitat; luſſuſ ſedeſ laxare uerendaſ
Antiſteſ· paudamq; deiſ in mittere uatē·
Caſtalioſ circū laticeſ nemorumq; receſſuſ
Phemonoen errore uagā curiſq; uacantē
Corripuit· cogitq; foreſ in rūpere templi·
Immune terrifico metuens cōſiſtere phebaſ
Abſterrere ducē noſcendi ardore futura
Caſſa fraude parat; quid ſpeſ aut impba ueri
Te romane trahit· quid muto parnaſſuſ hiatu
Concipiunt· preſſitq; dīm; ſeu ſpē uſtaſ
Deſtituit fauceſ· mundiq; indeua uerſum
Duxit uter· ſeu barbarica cū lāpade phitō
Arſit in ī mēſaſ cinereſ abiere cauernaſ.

Aut morietur· aut ſiciebat futura pdi-cere.

¶ Vtra· Quia nero ſacrificauit ibi aſinū ob dec numinuſ qui uolebat ne āpluſ darēt reſponſa· Ti-mebat enī qd ſi romani ſci-rent illi fu-turā neq; illo depoſito pus pęnaſ inferrent;

ī tēpliū apt· tra uocatū a deuecto phitone;

Leiden UB. Benn. Q. 1. f. 60r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Burm. Q. 1 fol. 60r

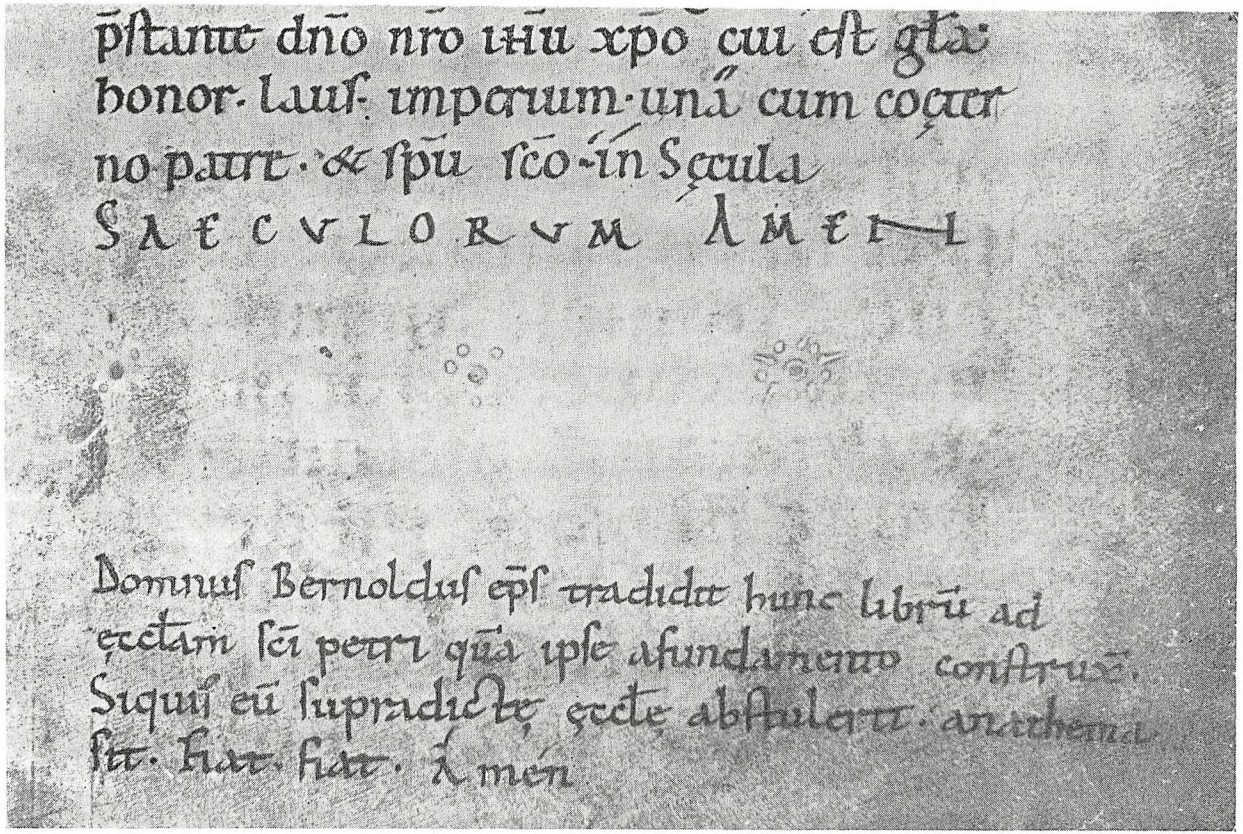

Leiden, Universiteits-Bibliotheek Codex Vossianus latinus 4° 74, onderste helft van fol. 71 recto, oorspronkelijk de laatste woorden van het handschrift. De laatste twee katernen zijn omstreeks 1300 om practische redenen naar het midden van de codex verplaatst.

April '48

BISSCHOP BERNOLD (1027–1054) EN ZIJN GESCHENKEN AAN DE UTRECHTSE KERKEN

OPENINGSCOLLEGE GEGEVEN BIJ DE AANVAARDING VAN HET AMBT VAN LECTOR IN DE MIDDELEEUWSE HANDSCHRIFTENKUNDE AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN OP VRIJDAG 19 MAART 1948

DOOR

G. I. LIEFTINCK

f 0,90

vorhanden UB Köln

BIJ J. B. WOLTERS' UITGEVERSMAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN – BATAVIA – 1948

tur filii dī p̄sona. Ursinus monachus scripsit aduer XXVI
sū eos qui rebapt̄ Zanclos hereticos decernunt docens nec
legitimū nec deo dignū rebaptizare illos qui in nomine
simpliciter x̄pi uel in nomine patris & filii & sp̄us sci.
quā uis prauo sensu baptizentur. Sed post sc̄ę trinitatis
& x̄pi simplicē confessionē sufficere ad salutē manus
impo sitionē catholici sacerdotis. Machar̄ius aliusmo XXVII
nachus scripsit in urbe roma aduersū mathematicos
libros inquo labore orientaliū quęsiuit solacia scripturarū.
Heliodorus aliusantiochenus p̄b̄ edidit de uirginitate XXVIII
egregiū & sc̄is scripturis instructū uolumen. XXX.
Iohannes hierosolimorū ep̄s scripsit aduersū obtrec
tatores studiosi libri inquo ostendit se origenis ingeniū
non fidē secutū. Paulus ep̄s scripsit de penitencia li XXXI.
bellū inquo dat legē penitentibus. ita debere dolore
p̄ peccatis ne supra mensurā tristitię in mensurate
desperationis mergantur. Helvidius auxentii XXXII.
discipulus symachi imitator. scripsit religio
nis quidē librū studio sed non secundū scien
ciā. neque sermone. neque vera racione. nitidū.
incuriosus opere ita sc̄arū scripturarū sensū ad sua
p̄ uersitatē inflectere conatus ē. Vt earū tes
timonis adserere uoluerit sc̄am mariā post nati
uitatē dn̄i quē virgo peperit ioseph sponso suo
iunctā. & ex eius consortio filios peperis suscē
pisse qui frs dn̄i appellati sunt. Cuius p̄ uitatē

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 108, f. 52r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

VLQ 108, fol. 52R

hieronimus arguens libellū documentis scripturarū sufficienter factū aduersus eū edidit; Theophilus alex
andrię ciuitatis epc̄s. scripsit aduersū origenē unū & grande uolumē. in quo omnia pene eius dicta & ipsum pariter damnat ac simul edocens Non ase eū primū sed
Ab antiquis patribus. & maxime heraclā fuisse. & a pr̄bo electū. & de eccl̄sia pulsū. & de ciuitate fugatū.
Sed & aduersū antropoformitas herēticos. qui di cunt dm̄ humana figura & membris constare. disputatione lon
gissima confutans. & diuinarū scripturarū testimoniis arguens. & conuincens eos. Ostendit dm̄ incorrup
tibilē. & incorporeū iuxta patrū fidem credendum.
Neque ullius omnino membrorū linia metrisco positū.
& ob id nihil eiusdē increaturis simile. p substantiam.
Nec cuiquā incorruptibilitatē. immutabilitatē. aut incorporalitatē suę dedisse naturę. sed esse oīa in
tellectuales naturas corporeas oīa corruptibiles & oīa mutabiles. ut ille solus corruptibilitati & muta
bilitati non subiaceat. qui solus habeat immortalitatē.
Paschalē etiam recursū. qđ magna apud nic̄eam synodus. post. cc. & v. annos agi intempore. & in die. & luna secundū suū statū inuenerat. addit is qui
busdā ipsius festiuitatis rationibus. & ex positionib;
theodosio principi obtulit legi. & tres de fide libros
sub nomine eius titulatos. sed quia lingua incon
sonans est non ualde credidi. xxxiiii.

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 108, fol. 52v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.
VLQ 108, fol. 52v

Eusebius scripsit de cruce dñi mysterio & apostolorū p
cipue q; pari constantiam uirtute crucis fidei uir
tute in depta. Vigilantius ppbnacio gallus. in spania
barcilonensis parrochie ecclesiā tenuit. scripsit & ipse
Zelo quidē religionis aliqua laude sed uitus humana.
& p sumens supra uires suas homo lingua potitus. ñ sensu
scripturarū exercitatus. & posuit prauo ingenio secundum
dam helisiusionē & alia loquutus ē. fribolaq; in catalogo here
ticorū necessario exponemur :- Simplicianus epūs mediol.
epistalis hortatus ē augustinū ad hui ppbaquar e ingenū &
expositionib; scripturarū usacar &. Ut & ipā nouus quidā ambros
ius origenis e PLATONICVS under cour- uncle & mul
tas ad cuius psonā scripturarū questiones absolut, est auc epistu
la ppositionū in qua unt roganda & qsi discutiuus doc doctrinā
Vigilius epūs scripsit ad quendā simplicianū in laude mar
tyrū libellū & epistalā ē canenē gestasiu repsit apud barbaros
martyrū. Augustinus afer hipponensis oppidi epūs. Vir eruditione
duuina & humana orbi clarissi fide integer & uita purus.
Scripsit quarta nec inuenire possunt. quis ergo gloriet ur
oīa habere se illustrauit quis tamo studio legat quanto
ille scripsit. Unde & multa loquenti accidit qd dixit p
salomonē spūs sci. ex multi loquio ñ effugies peccatū.
Eadē tam canē senex qd uuenis cepera deuoluendo libros
xii. inquibus ut scriptura art. intro ductus in
cubiculū regis. & decoratus ueste multiplaria
Sapiencia di exhibuit ecclesiā nonhabentem

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.
VLQ 100, fol. 53A

maculam aut rugam aut aliquid eius

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 108. f. 53v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.
VLQ 108, Fol. 59v

Isaac prbr Antiocenę ecclesię. scripsit syro sermone xlvi
longa tempore & multa. precipua tamen cura ad
uersus nestorianos & eutychianos. ruinam & iam
antiochię elego electo carmine planxit. coaudi
tores imbuens sono quo ephrē diaconus nicomedię
apsū moritur leone & maiorano regnantibus; xlvii.
Salui anus massiliensis prb humana & diuina litte ra
tura instructus. & ut absque inuidia loquar epis
coporū magister. scripsit scolastico & aptā sermone
multa. ex quib; ista legi. de uirginitatis bono ad
marcellū prbm libros tres. ad uersus auaricia
libros. iiii. de psenti iudicio lib v. & peorū me
rito satisfactionis ad salonium epm librū unū. & ex po
sitionis extremę partis libri ecclesiastes. ad clau
dianū epm uiennensē lib. i. epistolarū lib. i. & inmo
rē grecorū de principio geneseos usq; ad condītionem
hominis cōpositū uersu quasi exameron lib unū.
O melias epc facias. multas. sacrā torū vero quan
ti nec recordor; uiuunt usq; hodie in senectute bona. xlviii.
Paulinus cōposuit tractatus de initio quadragesimę
equib; ego duas legi. de die dominico paschę. de
oboedientia. de penitentia. de neofitis. xlvii
Hilarius arelatensis ecclesię epc. vir in scis scriptu
ris doctus. pauper tatis amator. & erga inopū
gustionē. Non solum mentis pietate. s & corpo
ris suis labore sollicitus fuit. Nā hoc prefici

Leiden UB. Voss. Lat. Q. 108, fol. 60r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.
VLQ 108, fol. 60[r]

endis pauperib; & ia rusticitatē contra uires suas
homo genere clarus. & longe aliter educatus ex
ercuit. ſ; nec inſpritalib. neglexit. Nā & indo
cendo gram habuit. & absq; p̄sonarū acceptione
ombus castigatū opus p̄dicationis ingessit. in
genio uero immortali aliqua & paruꝫ edidit.
quę eruditę animę & fideles linguę indicio sunt
inquib; precipua & ad multorū utilitatē Necessario
opera unā sci bonāti decessoris sui cōposuit mo
rtuus ualentinio & marciano imperantib; ?

Leo urbis romę epſs scripsit ad flauianū constan
ti nopolitanę ecclesiæ epm̄ aduersum eutichen prbrion
qui tunc ambitione episcopatus noua in ecclesia moliebatur
inducere epistulam.

Leiden UB., Voss. Lat. Q. 108, fol. 60v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

VLQ 108, fol. 60v

Vita [illegible] Ludgeri Monasteriensis ecclesie [illegible] & Alfridi tertii ibidē epm.

Adelfridus gratia dei epūs. carissimis fratribus & monachis in cenobio sē silvacensi. & sēi patris ludgeri diū seruientibus in xpō. petitioni tuæ ideireo consensum prebui. quia caritati uestræ nichil denegare potui. postulastis igitur creberrimis precibus ut denuo sēi patris ludgeri aliquid conscribere uiderem. Quamuis tam uenerandæ illius exempla uitæ ad ædificationem proficerent. Adquod studiosum opus peragendum quamuis impar mecum esse & scientiæ debilem sciremus tamen caritate exigente animum ad illud scribendum appuli. quia uestris precibus sancti tui latere uoluntes. tumbam gregis ad imitationem fieri uerbi sonus dicit. Sume nobis nulli quasi ad amorem celestis patriæ plus exempla quam prædicamenta succendunt. fit uero plerumque ut ex cuius animo duplex adiectorum. mexemplis pariter & exempla exempla etiam & actus sēi ludgeri ideo plene comprehendere nequeo. quia non ea ab ipso sed a nullo dicuntur illius adtestantibus. qui abbatissam illum nouerunt. atq; adeo erudiri fuerunt. hi dignum fuerunt esse ipsa fuere cuius & germana ipso nepotes eius sed & sēmoniali femina hertburga germana cuius [illegible]

Ex Bibliotheca Viri Illust. Isaaci Vossii.

ACAD.LVGD

Leiden UB., Voss. lat. qc. 55, f. 1r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

scs̄ liudgerus bereuuinam regionem adierat
uel quomodo rediera.
Quomodo scs̄ liudgerus adfoseresland transfreauerit.
Quomodo insavonia scs̄ liudgerus episcopatū accepit.
Qualiter scs̄ liudgerus epūs sit ordinatus.
Qualiter per signaculū bernleuum dn̄s inluminauerit.
Quomodo idem bernlef baptizauerit.
Qualiter scō liudgero deiordmanns reuelatum sit.
De signo inbilurbeki ostenso. De miraculo piscis.
Qualiter scs̄ liudgerus uitam magistrorū suorum
descripserat & quales mores habuit.
De obitu sci liudgeri. De sepultura eius.
De signis que post eius obitum dn̄s per eum ostendit
& de Irmingero sanato & paralitica.
De filia berabterici sanata. De bildrudo sanato
De modsiue inluminata. De mancipio thuadili sañ.
De helideuuino sanato. De muliere in hom euangelii
lectionis inluminata. De otberto sanato.
De paralitica sañ. De gerbaldo inluminato.
De alia paralitica sañ. De surdo sañ. De lumine
cęstrus emisso & de sonitu signorum. De liuuardo
De ricberto inlum̄. De ostensione adeluuardi mon̄
muliere paralitica sañ. De absolutione adam.
Qualiter mulier debudica sanata sit.
De uuarmundo sanato. De brenfrido sanato

Leiden UB. Voss. lat. qo. 55, f. 2r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss. Lat. O 33 fol. 28

Tenby - Romme', 805 S. 72

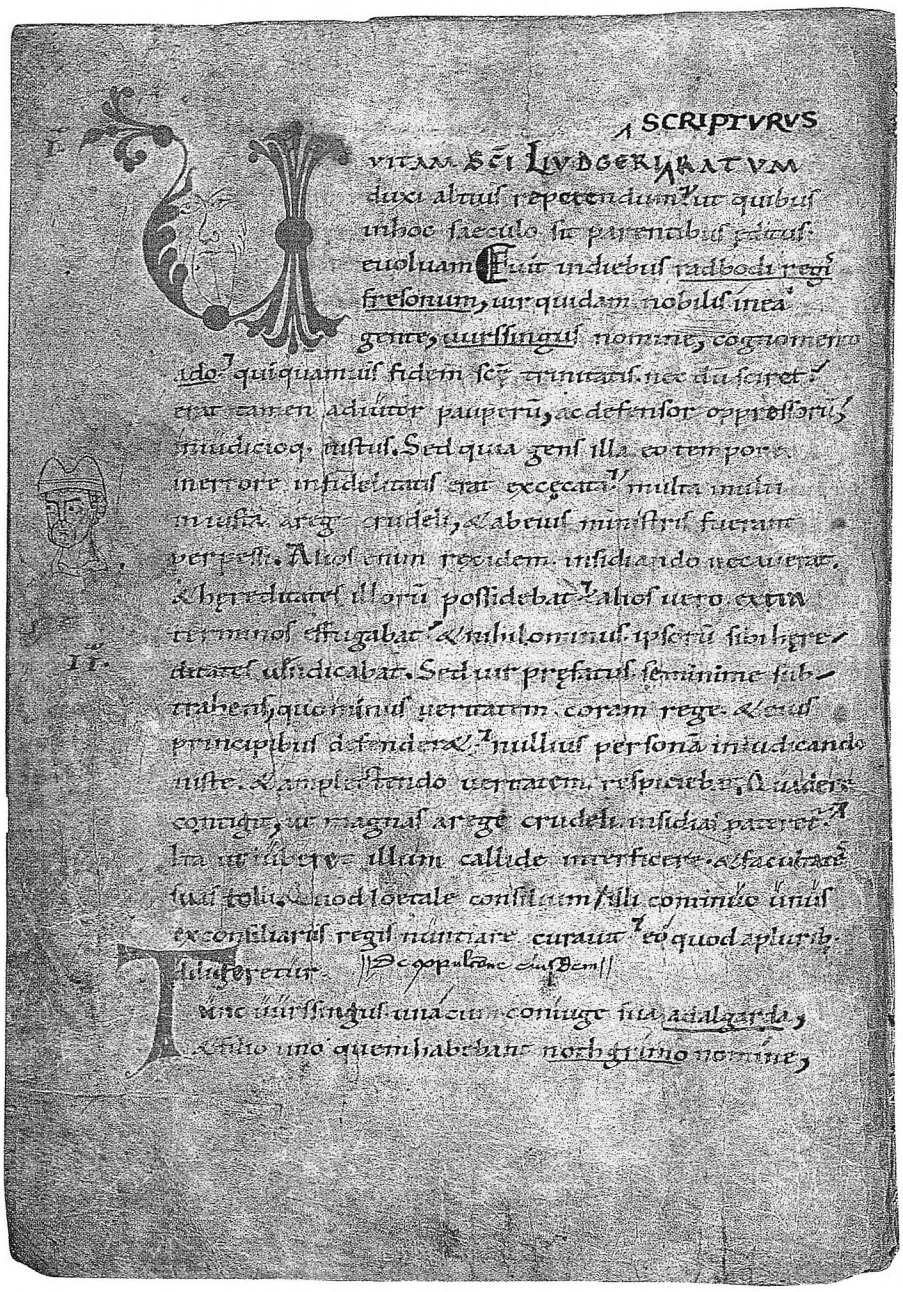

Abb. 2: Incipit der Liudger-Vita Altfrids, Werden, 1050–1080 (Leiden, Universiteitsbibliotheek, MS. VLQ 55, fol. 2v).

umfangreichste Stabreimdichtung, steht für die Möglichkeit, mit den ererbten dichterischen Mitteln die neuen Inhalte auszudrücken.

Überlieferung von altsächsischen Namen und Ortsbezeichnungen

Direkte Zeugnisse aus der Liudger-Zeit enthält das Leidener bzw. Werdener Chartular – eine Sammlung der frühen Urkunden der Jahre 793 bis 848, die in der Mitte des 9. Jahrhunderts in Werden von den (nicht erhaltenen) Originalen angelegt wurde. Die dort verzeichneten Orte liegen meist in Friesland oder im Werdener Umkreis, einige aber auch im Münsterland. Als Ausstellungsort einer unter Hildegrim, dem Bruder Liudgers, verfertigten Urkunde aus dem Jahr 820 ist eine der frühesten Bezeugungen des Namens *Mimigernaford* genannt (Abb. 1). Alle als Zeugen oder Schenker aufgeführten Personen, von denen einige vielleicht auch in Münster ansässig waren, haben nur einen einzigen Namen, ihren Rufnamen. Das war die gängige Form bis ins Hochmittelalter. In den frühmittelalterlichen Quellen werden noch alle Namen mit Kleinbuchstaben (Minuskeln) geschrieben.

Die älteste Fassung der Lebensbeschreibung Liudgers (Vita I) ist im gleichen Leidener Codex wie das Chartular bewahrt und wurde später mehrfach bearbeitet (Abb. 2). Die einzige mit Illustrationen versehene Handschrift ist der Berliner Codex. Auch in der Vita

membrorum sanitatem perciperet: gratulabundi et
exultanss. dñm q. laudanss. propriis gressibus. adliu reuersi ē
geatur instigante maligno contigit. ut quidā iuuenis
nomine adam. henricum fratrem suū. pertinaci
interficeret: et phac causa. iudicante Iona epō. flagel
latus atq. incarcerē trusus est, Inquo etiam anno uno
iacuit: deinde circūdatis brachiis fortiter ferro. &
corpore medio. indicto fortissimo ieiunio: discalciatus.
& sine lineo indumento. in exilium missus est. Quarto
uero exilii sui anno. ante sepulchrū scē gerthrudis.
ferrum de sinistro brachio eius cecidit. Deinde post
anni circulum. in roma. in ipsa cripta scī petri. ferrū
quo precinctus erat. nihilominūs cecidit. Cūm autem
iterū romā peteret: contigit. ut infirmitate ualida.
illic deprimeretur. Cūmq. in ipsa egritudine. uita ei
desperata fuisset: quidā in specie sacerdotali. per uisionē
apparuit ei dicens. Surge. uade. atq. sepulchrū scī
iuuigeri. quondā epi saxonū. frisonumq. perquire:
& illic dño miserante. promeritis suis. sanitatē recipies.
Qua uisione expleta. confestim de infirmitate. qua
deprimebatur absolutus est. adhuc tamen ferrum.
brachiūm eius dextrū. ut pridem fortiter stringit:
& ita consumpto carne. neruisq. ipsum etiam os eodē
ferro. tam ualide precinctum est: ut omīs eiusdem
dextere digiti. preter pollicem / et indicem: rigidi
ac debiles remanerent. Erat enim memoratus miser

De adam abpe luno2

Iona epi

no

Leiden UB., Voss. lat. q°. 55, f. 21ra

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Vet. Lat. 8° fol. 24

Leiden UB., Voss. Lat. qc. 55, f. 28r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss. Oct. fol. 28

primū folium

Carta cambiæ

Notum fieri cupio, omnibus, tam p̄sentibus quam futu-
ris, qualiter ego Iudgerus p̄br aliquantulum̄ partic-
culam hereditatis, dato p̄tio, a Theganbaldo Ingenuo
& nobili homine, comparaui, mulla quenuncupatur
· fisclacu; id̄z houam illam quedicitur Alfgodinchoua; vysslanden
cum omni integritate, siue in silua, seu in pascuis, & p-
uiis, & in aquarum usu & decursibus. Haec omnia a su-
pradicto nobili franco · Theganbaldo · ego Iudgerus
p̄br comparaui, & aliquantos annos possedi, & in ea
elaboraui quod potui. Nunc autem eandem houam,
in terra aratoria, quicquid in ea unquam aratum
fuit, dedi Folcberto, contra illum rothum, quod d̄r Wynbergh
· uuiduberg; Inter duos riuulos, id̄z inter diapanbeci
& alium ab occidente usque in flumen rura; excepto
quod ego Iudgerus dominationem, que ad illam ho- fredum.
uam · respexit, mihi r̄e tenui; seu in silua; siue in aquis,
& pastu, uel in conp̄hensione cum omni integritate
iuri meo reseruaui · & in ea ratione accepi rothum
illum, a Folcberto uicino meo in cambia, contrater-
ram aratoriam houe supradicte, ut eum iure he-
reditario in perp̄etuum possidere debeam, & ad-
tem nos usus ecclesie d̄i & ser mentium eius r̄edigere.
Aut quicquid exinde utile esse decreuero, liberam
& firmissimam habeam potestatem ab omnibus,
siue uiuens facere; siue post obitum meum, tan-
tum ad usum fructiferum p̄tinentem & profici-
entem. Si quis uero, quod futurum esse n̄ credo,
ego ipse, quod absit, aut aliquis de h̄e rebus uel

Leiden. UB., Voss. lat. qo. 55, f. 32a

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

M. Gysseling / A.C.F. Koch, Diplomata belgica ante annum 1 C
scripta II. Reproducties (1950)

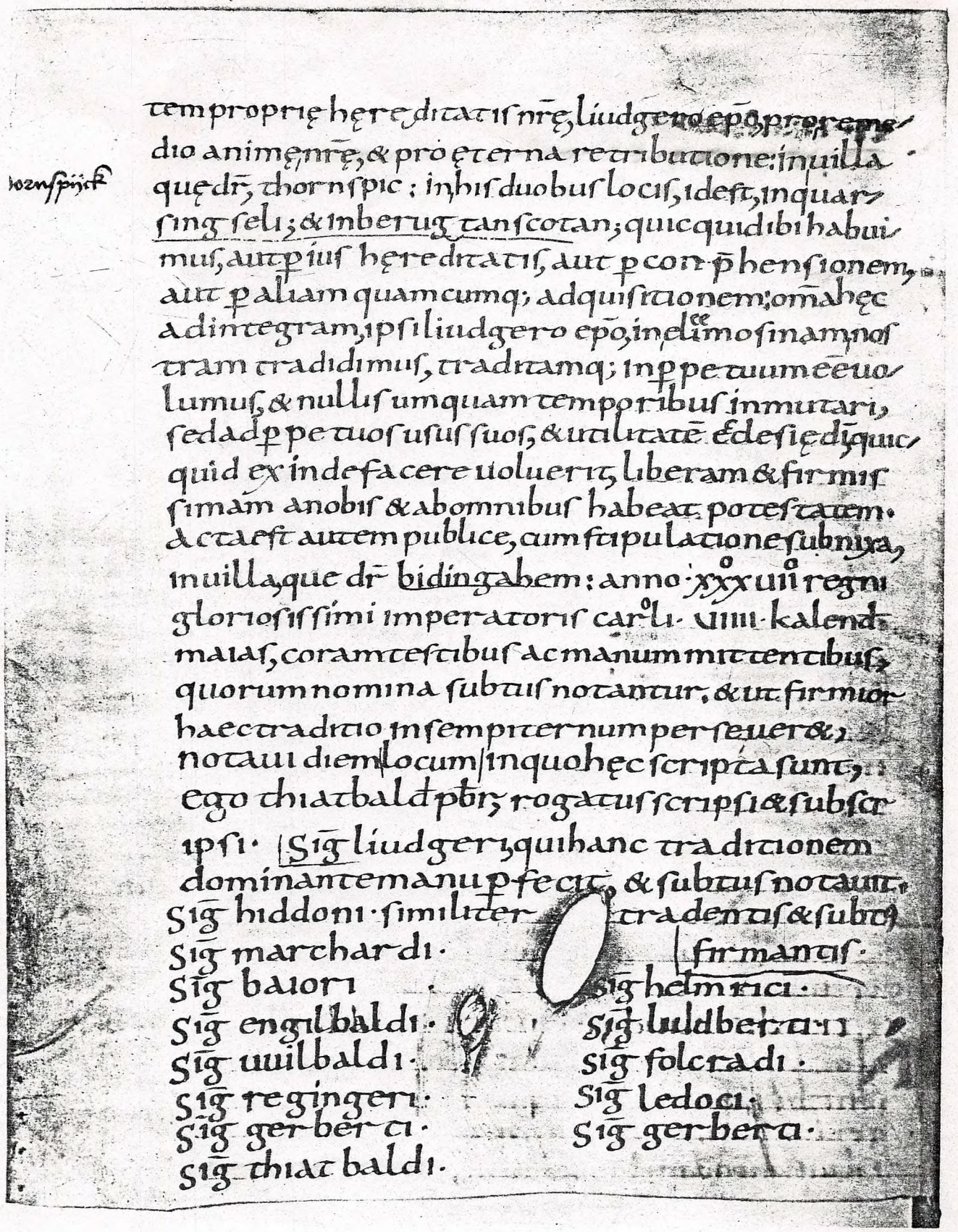

tem proprię hęreditatis nrę, liudgero epō, pro remedio animę nrę, & prō ęterna retributione: inuilla
boznspijck quę dr̄, thornspic: in his duobus locis, id est, in quarsing seli; & in berug tan scotan; quicquid ibi habuimus, aut p iusthęreditatis, aut p conp̄hensionem, aut p aliam quamcumq; adquisitionem: omā hęc
a dintegram, ipsi liudgero epō, in elimosinam nostram tradidimus, tradtamq; in p̄petuum ęeuolumus, & nullis umquam temporibus immutari, sed ad p̄petuos usus suos, & utilitatē ędesię dī quicquid ex inde facere uoluerit, liberam & firmissimam a nobis & ab omnibus habeat potestatem.
Actaest autem publice, cum stipulatione subnixa, inuilla, que dr̄ bidingahem: anno .xxx. uiii. regni
glorioss̄imi imperatoris car̄li. uiiii. kalend. maias, coram testibus ac manum mittentibus, quorum nomina subtus notantur, & ut firmior haec tradtio in sempiternum perseuer&
notaui diem locum inquohęc scripta sunt,
ego thiatbald p̄br̄ rogatus scripsi & subscripsi. Sig̃ liudgeri, quihanc tradtionem dominante manu p̄fecit, & subtus notauit.
Sig̃ hiddoni. similiter tradentis & subtus firmantis.
Sig̃ marchardi.
Sig̃ baiori
Sig̃ engilbaldi.
Sig̃ uuilbaldi.
Sig̃ reginger.
Sig̃ gerberti.
Sig̃ thiatbaldi.
Sig̃ helmrici.
Sig̃ luidbertini
Sig̃ folcradi.
Sig̃ ledoci.
Sig̃ gerberti.

Foto Univ. Bibl. Leiden

V. begin 10e e. Werden. N° 207. Schaal 100/100

Leiden, UB Voss. lat. Q 55, fol. 38

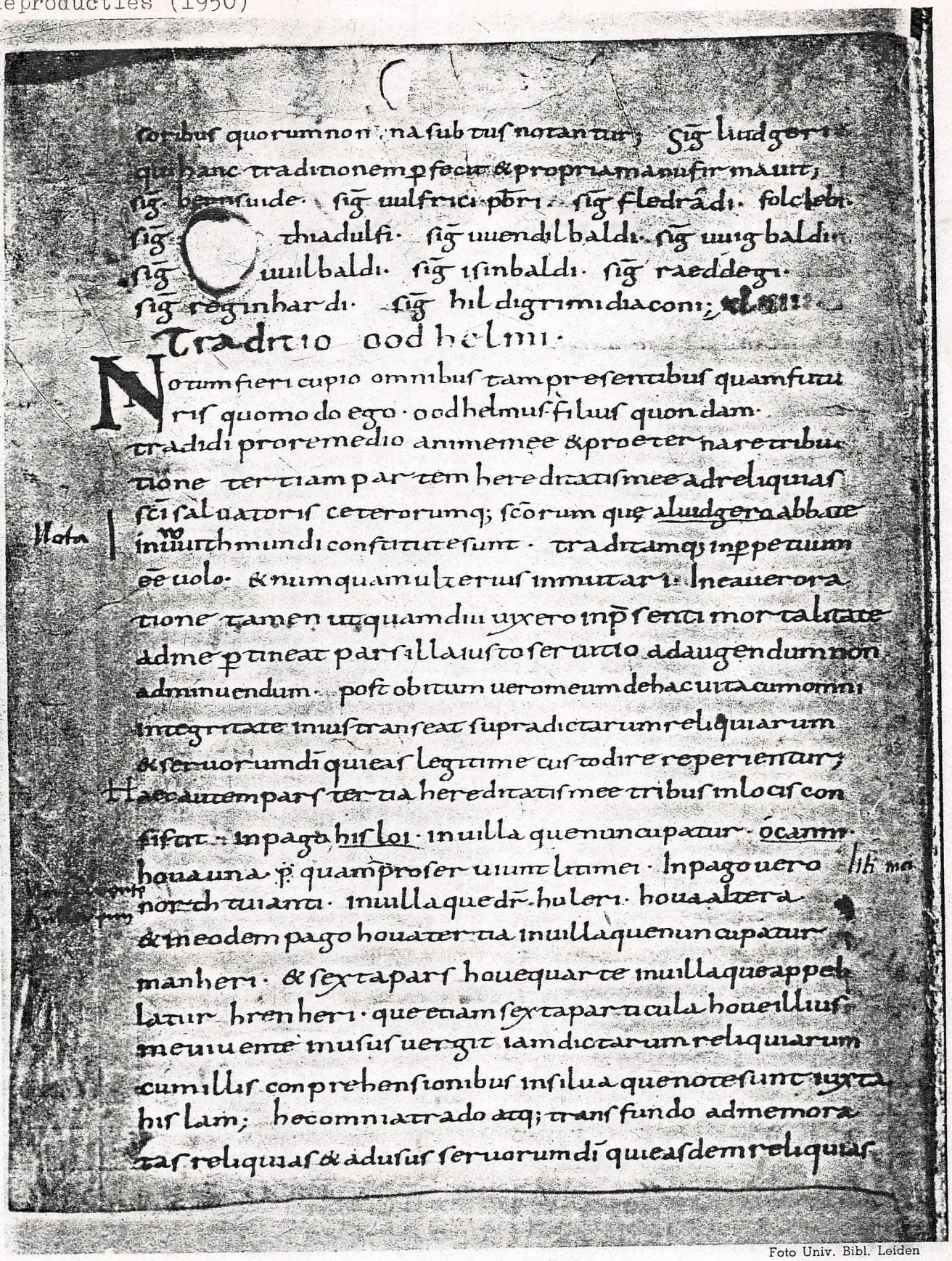

scribus quorum nomina subtus notantur; Sig liudgeri qui hanc traditionem fecit & propria manu firmauit; sig. bennsuide. sig uulfrici pbri. sig fledrâdi. folcfebi. sig thadulfi. sig uuendilbaldi. sig uuigbaldi. sig uuilbaldi. sig isinbaldi. sig raeddegi. sig reginhardi. sig hildigrimi diaconi;

Tradicio oodhelmi.

Notum fieri cupio omnibus tam presentibus quam futuris quomodo ego oodhelmus filius quondam tradidi pro remedio anime mee & pro eternae retributione tertiam partem hereditatis mee ad reliquias sci saluatoris ceterorumq; scorum que liudgero abbate in uuerth mundi constitute sunt. traditamq; in perpetuum ee uolo. & numquam ulterius immutari. In cuius oratione tamen utquamdiu uixero in presenti mortalitate ad me pertineat parsilla iusto seruitio addaugendum non adminuendum. post obitum uero meum de hac uita a omnimodis integritate inuiolata transeat supradictarum reliquiarum & seruorum dei quieas legitime custodire reperiantur; Haec autem pars tertiae hereditatis mee tribus locis constituta: In pago hislo. in uilla quae nuncupatur. ôcamm. hou a una p. quam proseruiunt tramei. In pago uero lith ma. nortchruiana. in uilla quae dr. huleri. hou a altera & in eodem pago hou a terra in uilla quae nuncupatur manheri. & sexta pars houe quarte in uilla quae appellatur hrenheri. quae etiam sexta pars tacula houe illius meum uenit in usus uergit iam dictarum reliquiarum cum illis comprehensionibus in silua quae notae sunt iuxta his lam; hec omnia trado atq; transfundo ad memoratas reliquias & ad usus seruorum dei quieas dem reliquias

Foto Univ. Bibl. Leiden

VI. begin 10e e. Werden. N° 199 en 202. Schaal 100/100

Leiden UB., Voss. lat Q. 55, fol. 54v

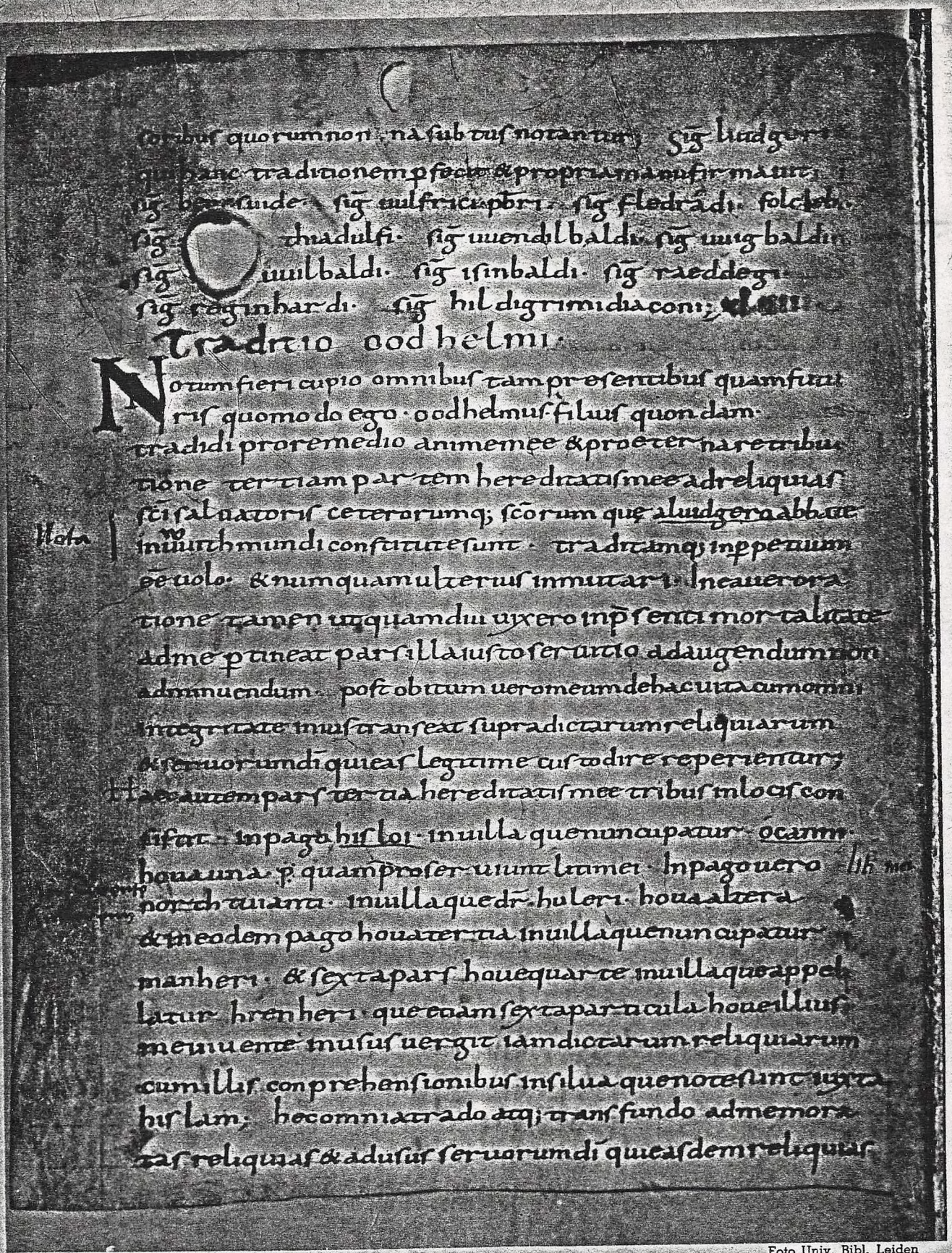

Foto Univ. Bibl. Leiden

VI. begin 10e e. Werden. N° 199 en 202. Schaal 100/100

Leiden, U.B., Voss. lat. Q 55, fol. 54v

M. Gysseling / A. C. F. Koch, Diplomata belgica ante annum MC scripta II. Reproducties (1950)

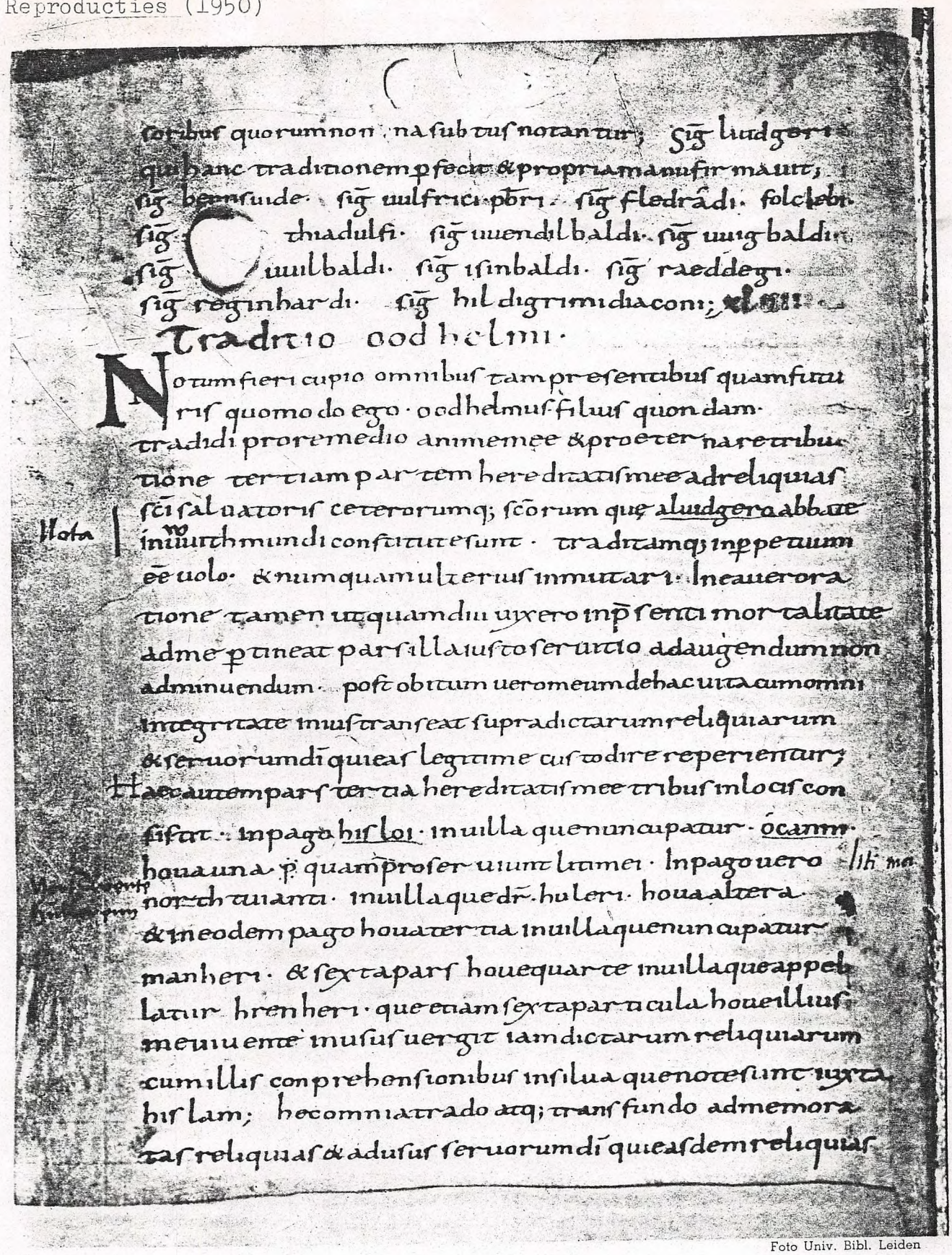

scribus quorum nomina subtus notantur; sig liudgeri qui hanc traditionem fecit & propria manu firmauit; sig bernsuide. sig wulfrici pbri. sig fledrâdi. folcleb. sig thiadulfi. sig wendilbaldi. sig wigbaldi. sig wuilbaldi. sig isinbaldi. sig raeddegi. sig reginbardi. sig hildigrimi diaconi; xlmi.

Traditio oodhelmi.

Notum fieri cupio omnibus tam presentibus quam futuris quomodo ego oodhelmus filius quondam tradidi pro remedio animemee & pro eternae retributione tertiam partem hereditatis meae ad reliquias sci saluatoris ceterorumq; scorum quę liudgerus abbas Hota | in wiurth mundi constitutę sunt. traditamq; in perpetuum ee uolo. & numquam ulterius immutari. In cuius oratione tamen utquamdiu uixero in presenti mortalitate ad me pertineat parsilla aliquos seruitio addaugendum non adminuendum. post obitum uero meum de hac uita a omnimodis integritate inmus transeat supradictarum reliquiarum & seruorum dei quiae legitime custodire reperientur; Haec autem pars tertia hereditatis meae tribus in locis consistit. in pago hrislon. in uilla quae nuncupatur. ôcamm. houa una p. quam proseruiunt lamei. In pago uero lihtinahornchuiantia. in uilla quae dr. hulen. houa altera & in eodem pago houa tertia in uilla quae nuncupatur manhem. & sexta pars houe quarte in uilla quae appellatur hrenhem. quae etiam sexta pars tacula houe illius meum uenae in usus uergit iam dictarum reliquiarum cum illis comprehensionibus in silua quae notae sunt iuxta hrislam; haec omnia trado atq; transfundo ad memoratas reliquias & ad usus seruorum dei quae sdem reliquias

Foto Univ. Bibl. Leiden

VI. begin 10e e. Werden. N° 199 en 202. Schaal 100/100

Leiden, UB., Voss. lat. Q 55, fol. 54v

V. di gra maiꝛ decan' ⁊ archid' scē apl̄oꝝ ⁊ sci andree ꝑpolit' i col' iudicē a summo pontifice delegat' dño v. ꝑpolito woꝛm' sal' in dño. Causa q̄ uert' inter uos ⁊ cōcanonicos uros sup detentione stipēdiꝝ siuꝝ suum p̄decessoꝛ nobis cōmisit terminanda. Veram q̄ monemꝝ attenti discretionem ut eis fratꝝ; uris sup hac iniuria amicabiliꝛ cōponatis. Alioq̄n sci tamus uos col' auctoritate qua fungim' eis em uob' penitentiā iniungentes. auditis literis ad xc diem. ⁊ ut instructiꝰ ueniatis. audiatis re scriptū dñi pape. Innocētꝝ ⁊c.

Innocentꝝ epc̄ seruꝝ seruoꝝ dei. dilectis filiis decano maioꝝ eccle. scōꝝ apl̄oꝝ ⁊ sci andree ꝑpolitā. sal' ⁊ apostolicā bnd'. Significauit nob' dilectꝰ filꝰ. a. woꝛm' eccle canonic' ipsius ciuitatis. qd cū v. ꝑpolit' woꝛm'. de cōsuetudine ipius eccle applicata sibi et fratꝝ; suoꝝ iuramēto interposito ratione ꝑpositure teneat' statutis rēpoub; stipēdia āmittere. ipse cōtra iuramentum uenies. stipēdia ipa primaꝝ parte ei' ꝑ annū ⁊ ampl's cōtra iusticiā subtrahere nō ꝛc pauit. Q̄ circa discretionē uāe p̄ aplica scripta mandam' q̄tinꝰ si uob' cōstiterit de p̄missis pre fatū ꝑpositū ut stipēdia fratꝝ; integre ammunistret quicūmodoꝰ de iure tenet' p̄cen suram ecclīastica monitione p̄missa. appellone post posita cōpellatis. De trāsgressione iuramenti penā eis canonica infligentes. Testes aū qui noiati fuerit. si se gra. odio. uel timore subtraxerit. q̄minꝰ testimoīum phibeāt ueritati. ad dō. p̄stitutionē ecclīastica sublato appellōis impedi mēto cogatis. Nthis literis uitatis ⁊ iusticie iudicatis; si que apparuerit a sede apostolica impetre. Q̄d si omes his exequēdis nequieritis inter esse duo uīm ea nichilomin' exequātur. Dat' lateran' ⁊ vjs kl' feb' p̄ont' nri anno iij.

Ex Bibliotheca Christiani Rumpfy Medici.

7—qto.

Ex Bibliotheca Viri Illust. Isaaci Vossii. 80

ACAD.LVGD.

Leiden UB. Voss. gr. qu. 7, fol. 2r

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. fol.

phylaxion. custodia interpretatur. parenthesis. interpositio.

hebreorum numerus. helab. i. senaim. ii. selos. iij. arba. iiij. & ordinem usq. adc. ha mes. ses. suba. semana. tisa. asera. helasar. senemadsa. seluasaras. arbaaras. amesaras.

Leiden UB. Voss. gr. qc. 7, fol. 2v

© COPYRIGHT LEIDEN
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
(Leiden University Library)
MS. Voss Gr 97 fol. 2v